

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Ústav sociálních a speciálněpedagogických věd

Diplomová práce

Imigrace v rámci Evropské unie očima Čechů žijících v Portugalsku

Vypracovala: Bc. Michaela Součková
Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.
České Budějovice 2016

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá aktuálním tématem, které je zobrazováno jak v médiích, tak je intenzivně diskutováno i v běžné společnosti. Náplní práce byla kvalitativní sonda do života Čechů žijících v Portugalsku s cílem zjistit, s jakými problémy se Češi potýkají během adaptace na pobyt v nové zemi a zároveň jaké jsou hlavní momenty přijetí ze strany hostitelské země z jejich pohledu.

První teoretická část informuje o současném vývoji migrace v Evroské unii, popisuje migrační teorie a vymezuje mezníky v historii imigrace do Portugalska. Další kapitoly jsou zaměřeny na imigrační a integrační politiku nejprve na úrovni Evropské unie a poté na úrovni Portugalska. V hlubším kontextu byla popsána role programu Eures a institutu ACIDI. Práce se zaměřuje také na koordinaci sociálního zabezpečení migrujících osob v rámci Evropské unie a Portugalska. V závěru práce bylo okrajově nastíněno téma krajanských spolků. Teoretická část diplomové práce se opírá o odborné publikace českých i zahraničních autorů, a internetové zdroje.

Druhá, praktická část vymezuje stanovený cíl a výzkumné otázky, které zní: „S jakými kvalitativními problémy během začleňování do portugalské společnosti se potýkají Češi žijící v Portugalsku?“; „Jaké jsou dle názoru Čechů žijících v Portugalsku mezníky přijetí ze strany hostitelské země?“.

Data byla získána metodou polostrukturovaného rozhovoru. Pro vyhodnocení dat byla zvolena metoda zachycení trsů. Pro přehlednost byly vyhledané trsy zpracované do tabulek. Diskuze hledá odpovědi na výzkumné otázky pomocí vyhledaných trsů a porovnává je s poznatky odborné literatury. V diskuzi jsou citovány přímé výpovědi komunikačních partnerek, aby přiblížily život Čechů žijících v Portugalsku.

Výzkum odhalil, že pro všechny Čechy, při začleňování do portugalské společnosti, je největší problém náročnost jazyka. Neznalost a nízká úroveň portugalského jazyka jim neumožňuje samostatně si vyřídit administrativní záležitosti na úřadech a jiných státních institucích a rovněž jim komplikuje vstup a pohyb na trhu práce. Dále bylo zjištěno, že se Češi všeobecně obtížněji přizpůsobují kulturním specifikám portugalské společnosti, byť i zde najdeme výrazné individuální rozdíly.

Hlavním kritériem přijetí ze strany hostitelské země z pohledu Čechů žijících v Portugalsku je též výše zmíněná znalost portugalského jazyka, ale navíc také česká státní příslušnost. Podle názorů Čechů určitou dobu trvá, než Portugalci přijmou imigranty

mezi sebe. V počátcích je přístup místní společnosti k cizincům velmi vřelý a přátelský, ale k navázání užších vazeb a vztahů potřebují Portugalci více času z důvodu jejich uzavřenosti. Znalost jazyka tento proces přijetí urychluje a zároveň rozbíjí nepřátelskou bariéru. Výzkum ale prokázal, že i přes dlouholeté soužití s imigranty portugalská společnost stále hodnotí imigranty na základě hluboce zakotvených předsudků z minulosti.

Klíčová slova

Češi v Portugalsku, imigrace v Portugalsku, instituce ACIDI, historie migrace, adaptace cizinců

Abstract

This diploma thesis is focused on a contemporary topic which has been broadly discussed in media and common Czech society. The main objective is a qualitative probe into lives of Czech nationals living in Portugal, and to determine the problems Czechs faced trying to adapt to living in a new country. It also seeks to determine the hallmarks of acceptance by the host country from the perspective of Czechs.

The first part of the hypothesis discusses the actual progression of migration in the European Union. It also describes migration theories and defines landmarks in the history of immigration to Portugal. The other chapters are focused on immigration and integration politics in the European Union as a whole and in Portugal specifically. The thesis also described the role of programme Eures and the ACIDI organization. The thesis also details social security coordination for migrants within the European Union and within Portugal. The last chapter outlines the theme of expatriate associations. The theoretical part of diploma thesis is based mainly on professional Czech and foreign publication sources as well as internet sources.

The second, practical part defines the target and research questions which are as follows: „Which qualitative problems did Czechs living in Portugal face during the process of adaptation to portuguese society?“ „What are the hallmarks of cultural acceptance by the host country from the Czech perspective?“.

The data was obtained through the method of semi- structured interviews. The method of "captured clusters" was chosen for data evaluation while the „searched clusters“ were processed into charts for clarity. The discussions seeks answers on research questions by searched clusters and compares it with information in professional academic literature. The discussion cites direct responses from communication partners to describe and approximate the life of Czechs living in Portugal.

The research revealed that for Czechs trying to adapt to portuguese society, the biggest obstacle was the difficulty of the portuguese language. A low level of competence in portuguese made it difficult to deal with administrative processes in state offices and other state institutions. It also complicated their entry and movement in labor market. However, the research determined that Czechs generally become accustomed to the cultural particularities of portuguese society, even if they still find distinct individual differences. The research showed that it was the opinion of most czechs´ that the portuguese tend to judge many immigrants based on prejudices and pre-conceived notions.

Key words

Czechs in Portugal, Immigration in Portugal, Institution ACIDI, History of Migration, Foreigners Adaptation

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „Imigrace v rámci Evropské unie očima Čechů žijících v Portugalsku“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne „16.5.2016“

.....

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce PhDr. Martině Hruškové, PhD., za cenné rady a připomínky při odborném vedení. Dále bych chtěla poděkovat všem zúčastněným komunikačním partnerkám za poskytnutí rozhovorů.

Obsah

Úvod.....	10
1 Současný stav	12
1.1. Současný vývoj migrace v Evropské unii	12
1.2. Migrační teorie	17
1.3. Mezníky v historii imigrace do Portugalska	19
1.3.1. Karafiátová revoluce	19
1.3.2. Období před karafiátovou revolucí	20
1.3.3. Období po karafiátové revoluci	21
1.3.4. Konec 20. Století a současnost	21
1.4. Integrační a imigrační politika Evropské unie	26
1.4.1. Program Eures.....	30
1.5. Integrační a imigrační politika Portugalska	32
1.5.1. Azylová politika.....	34
1.5.2. Integrace podle ACIDI.....	36
1.6. Kordinace sociálního zabezpečení migrujících osob v rámci Evropské unie ..	41
1.6.1. Národní systém sociálního zabezpečení	43
1.7. Pohled ministerstva zahraničních věcí České Republiky na krajanské spolky	46
1.7.1. Klub Čechů a Slováků v Portugalsku	47
1.7.2. Česká škola v Lisabonu	47
2 Cíl práce a výzkumné otázky	48
2.1. Cíl práce	48
2.2. Výzkumné otázky.....	48
3 Metodika.....	49
3.1. Použité metody a techniky sběru dat.....	49
3.2. Charakteristika zkoumaného souboru	50
4 Výsledky.....	52
5 Diskuze	61

6	Závěr.....	76
7	Seznam použitých zdrojů	78
8	Přílohy	87
8.1.	Přepisy rozhovorů	87

Úvod

Migrace obyvatelstva se řadí k nejstarším a nejvýznamějším globalizačním procesům a spolu s integrací patří mezi objektivní procesy současného světového vývoje. Migrace ve smyslu imigrace patří v současné Evropě k nejaktuálnějším tématům veřejného života a jeho důležitost stoupá. Imigrace se taktéž dostává mezi přední politická témata v předvolebním boji. Příčiny migrace se neustále mění. Evropská unie postavená na principech akceptace a tolerance rozdílnosti se neustále snaží o postupnou integraci a vytvoření respektu k rozdílnostem v kultuře, náboženství a jazyku. Na tyto problémy aktuálně reaguje jak vnitřní politika jednotlivých zemí, tak i rozvinutá integrační a imigrační politika Evropské unie. Otevření Schengenského prostoru umožnilo legálně volný pohyb na území členských zemí i Českým občanům. Období předcházející zapojení Portugalska do procesu evropské integrace zformovalo Portugalsko do jeho současné podoby a dost možná v něm můžeme najít příčinu jeho současných úspěchů či naopak nezdarů. Portugalsko nepatří zrovna mezi hlavní cílové země migrace, ani české turistiky. Při pomyšlení na portugalské dějiny se nám s největší pravděpodobností vybaví éra zámořských plaveb a objevů. Všeobecné povědomí o této zemi je však nízké. Země se potýká s ekonomickou krizí a velmi vysokou nezaměstnaností. Přesto v Portugalsku žije kolem 200 Čechů, kteří žijí v manželském svazku s portugalskými občany, nebo studují a věnují se dlouhodobějším pracovním projektům.

Práce se skládá ze dvou hlavních částí, teoretické a praktické. Cílem této práce je poskytnout ucelený pohled na život Čechů, kteří se rozhodli do Portugalska odejít. Práce je zaměřena na téma imigrace. První kapitola se zabývá současným vývojem migrace v Evropské unii. Druhá kapitola popisuje migrační teorie. Ve třetí kapitole jsou nastíněny hlavní mezníky v historii imigrace do Portugalska. Čtvrtá kapitola pojednává o imigrační a integrační politice, jak v Evropské unii, tak i v Portugalsku. Jednotlivé podkapitoly pak podrobněji rozebírají funkci programu Eures a informují o integraci podle ACIDI (Úřad vysokého komisaře pro přistěhovalectví a mezinárodní dialog). Předposlední kapitola se zabývá koordinací sociálního zabezpečení migrujících osob v rámci Evropské unie a přibližuje národní portugalský systém sociálního zabezpečení,

nejen v oblasti zdravotnictví a vzdělávání v Portugalsku. V závěru teoretické části je nastíněna role Ministerstva vnitra v oblasti podpory krajanských spolků a fungování krajanského spolku a české školy v Portugalsku.

K výběru tohoto tématu mě vedla vlastní zvědavost. Za poslední dva roky jsem měla možnost poznat kulturu a mentalitu Portugalců. Žila jsem v blízkém kontaktu s portugalskou rodinou a pracovala určitý čas jak s Portugalci, tak imigranty. Můj osobní zájem se v Portugalsku usadit, mě přivedl na myšlenku v rámci diplomové práce prozkoumat, jak se Čechům v Portugalsku žije.

1 Současný stav

1.1. *Současný vývoj migrace v Evropské unii*

Lidstvo již od nepaměti provází migrační vlny. Novodobá Evropa čelila několika vlnám migrace a vyvrcholila volným pohybem osob v rámci EU a její společnou imigrační politikou vůči třetím zemím. Brettell a Hollifield (2014) definovali pět zásadních vln migrace.

1. Počátek 19. století až 50. léta: Evropu provází emigrace, především do Ameriky. V první polovině 20. století Evropa čelila ničivým dopadům první a druhé světové války. Převážně v období po druhé světové válce se rozšířila tendence migrovat. V migračních vlnách putovaly etnické menšiny a další perzekuované osoby, které se vracely do své vlasti (Brettell, Hollifield. 2014). V poválečném období se státy nacházely v katastrofálním stavu a trh práce nabízel pestrou nabídku pracovních pozic. Potřebu trhu však reemigranti nepokryli. Tento negativní jev přivedl evropské vlády spolu s nejvýznamnějšími obchodními společnostmi k myšlence o podporované migraci, která by pozitivně ovlivnila obnovu ekonomiky. Typickým představitelem bylo zdevastované Německo, Francie, Itálie, Španělsko a Velká Británie (Gower, 2000).

2. 50. léta až 1973: Počátkem roku 1955 se pohyb obyvatelstva na evropský kontinent spustil naplno a trval až do sedmdesátých let. Přes přistěhovalecký boom se v letech 1960 až 1969 evropská migrační bilance teprve posouvá do kladných čísel s hodnotou 250 000 osob. Tato vlna se vyznačovala organizovanou migrací především nekvalifikovaných dělníků z chudých středomořských států na sever, zejm. do Německa a Švýcarska. Podniky hledaly levnou pracovní sílu. Migraci řídila pozitivní migrační politika vlády daného státu (Brettell, Hollifield, 2014).

3. 70. léta až polovina 80. let: Tato fáze přistěhovalectví se ve vnitřní Evropě projevuje jako eurokoloniální a postkoloniální. Státy se vyrovnávají s následky ropné krize, které způsobily snížení poptávky po pracovní síle a tudíž ztrátu zaměstnání mnoha lidí. Vlády, přestože zavedly restriktivní opatření, nezabránily příchodu rodinných příslušníků pracovníků z druhé vlny, kteří se rozhodli usadit se (Gower, 2000).

4. Polovina 80. let – 90. léta: Došlo k výraznému zvýšení migrace z východní Evropy a severní Afriky do západní Evropy a rovněž zásadnímu zvýšení počtu žádostí o občanství na základě rodových kořenů (především Afričané ve Francii, východoevropané v Německu) (Brettell, Hollifield, 2014).

5. Od 90. let: Vytvoření koncepce volného trhu, volného pohybu osob v rámci EU, s postupným budováním přísné imigrační politiky vůči občanům ze třetích zemí. V důsledku rušení vnějších hranic čelí členské státy rostoucí nelegální imigraci (Massey, 2005). Naopak Vandenbrande ve zprávě *Mobility in Europe* (2006) popsal fenomén migrace studentů a seniorů, kteří se stěhují jak v rámci regionů měst, tak i mezinárodně, především do Jižní Evropy.

Podle Paláta (2014) si evropské země postupně začaly uvědomovat, že naverbovaní dělníci z podstatně chudších oblastí se nevrátí do svých zemí původu. Do té doby bojovala s dlouhodobou migrací pouze Francie a Velká Británie. S okamžitou platností se spustil proces plný rozsáhlých opatření a migračních kvót pro stěhující se populaci. Postupně se projevíly mezery v integrační politice, proto mnohé země, jako Velká Británie, Nizozemí a Švédsko, zahájily politiku multikulturalismu. Cílem bylo zařadit do migračních osnov povinné jazykové kurzy, všeobecné znalosti, spolupodílení se finančně na integraci, apod. Po pádu železné opony se do migračního procesu připojily i bývalé komunistické země. Přistěhovalci se zajímali převážně o dočasnou pracovní migraci. V rámci novodobé pracovní migrace a migrační politiky se politici zaměřili na nastavení parametrů pro migrující osoby do evropských zemí. Cílem bylo přijímat migranty na základě jejich vlastností, kvalifikace a zkušeností. V celosvětovém měřítku to znamená sladit zájem rozvinutých zemí o „mladou krev“ a méně náročnou vysoce kvalifikovanou sílu, ale zároveň uvolnit přetlak populační exploze, aniž by docházelo k masivnímu „odlivu mozků“, které jsou podstatným faktorem při budoucím rozvoji těchto zemí. V rámci evropské perspektivy, jak uvádí Gawrecká (2014) se jednotlivé státy snaží, aby domácí společnost přijala migranty bez negativních efektů rozvoje nacionalistických a rasistických hnutí, a zároveň aby se migranti dobře integrovali do společnosti

V posledních letech země Evropské unie využívají mezinárodní migrace jako nástroj pro řešení konkrétních nedostatků na trhu práce. Avšak ani migrace pravděpodobně nezvrátí aktuální trend stárnutí populace, který se projevuje v mnoha oblastech EU (Palát, 2014). Témata, která souvisejí s mezinárodními migračními toky, počtem cizích státních příslušníků v jednotlivých zemích a nabytím občanství, statisticky zpracovává EUROSTAT. Údaje mu poskytují národní statistické úřady členských států EU. Podle posledních statistik z roku 2013 (Statistika migrace a migrující populace, 2015) se do některého členského státu EU-28 přistěhovalo celkem 3,4 milionu osob a nejméně 2,8 milionu emigrantů odešlo. Nejvyšší počet přistěhovalců v roce 2013 bylo zjištěno v Německu (692 700), dále Velká Británie (526 000), Francie (332 600), Itálie a Španělsko. Naopak nejvyšší počet emigrantů vykázalo Španělsko (532 300), Velká Británie (316 900), Francie (300 800), Polsko (276 400) a Německo (259 300). Celkem 16 zemí hlásilo za rok 2013 vyšší míru přistěhování než emigrace, naopak například právě v Portugalsku počet emigrantů překročil počet přistěhovalců. Ke dni 1. ledna 2014 žilo v některém z členských států EU 33,5 milionu osob, které se narodili mimo EU-28 a 17,9 milionu osob narozených v jiném členském státě, než kde aktuálně pobývají a dalších 19,6 milionů státních příslušníků třetích zemí, což představuje 3,9 % obyvatel EU-28. Statistiky (Statistika migrace a migrující populace, 2015) se zaměřily rovněž na nejvyšší počet cizích příslušníků ve členských státech EU. Ke dni 1.1.2014 byly zjištěny tyto hodnoty: Německo (7,0 milionu osob), Velká Británie (5,0 milionu osob), Itálie (4,9 milionu), Španělsko (4,7 milionu) a Francie (4,2 milionu). Koncentrace migrantů v těchto pěti zemích činila 76% všech cizích státních příslušníků žijících ve všech členských státech EU. Mezi státy s nejvyšší koncentrací patří Lucembursko, na jehož území žilo až 45% cizinců z celkové populace. Noví občané EU-28 pocházeli z Afriky (26% celkového počtu nabytých státních občanství), Asie (23%), Severní a Jižní Ameriky (22%) a z jiných evropských zemí mimo EU-28 (17%). Podle národností největší skupinu nových občanů EU tvořili dřívější občané Maroka žijících převážně ve Španělsku, Itálii a Francii (8,8% všech udělených občanství), dále občané Indie (4,9%), Turecka (4,7%), Kolumbie (4,3%), Albánie (4,2%) a Ekvádoru (4,1%). Na území EU během posledních let migruje také

mnoho občanů členských států EU, kteří nabyli již státní občanství jiného státu. V roce 2013 jejich počet činil 98 000 osob. Mezi hlavní skupiny migrujících v rámci EU patří Rumuni, kteří se stali občany Maďarska (7 000 osob) či Itálie (4 400 osob), Poláci, kteří migrovali do Velké Británie (6 000 osob) či Německa (5 500 osob), Italové, kteří nabyli občanství v Německu (2 800 osob) či Belgii (1 900 osob), Řekové, kteří se stali občany Francie (3 900 osob) a Portugalci, kteří odešli do Velké Británie (1 900 osob). Co se týče Portugalců, jejich největší koncentrace byla v Lucembursku. Z hlediska pohlaví lehce převažuje podíl mužů nad ženami, kteří přichází do členských států EU (Statistika migrace a migrující populace, 2015).

Poslední vlna je označovaná jako evropská migrační/uprchlická krize. Mezinárodní politickou krizi v Evropské unii způsobil velký počet imigrantů, jak ekonomických migrantů, tak i uprchlíků směřujících do EU. Migranti přichází do centrální Evropy po dvou hlavních trasách- Balkánské trase z Turecka přes Egejské moře a Balkán do střední Evropy a Středomořské trase ze Severní Afriky přes Středozemní moře do Itálie. Článek Milana Vodičky (Nastalo druhé stěhování národů, 2015) představil mapu zobrazující hlavní tažné trasy imigrantů. Většina imigrantů míří do států západní a severní Evropy, převážně Německa, Švédska, Rakouska, Francie a států Beneluxu. Údaje EUROSTATU (Statistika migrace..., 2015) ukazují, že nejvíce žadatelů o azyl pochází ze zemí Blízkého a Středního Východu, zejména Sýrie, Afganistanu, Iránu, dále pak ze subsaharské Afriky a západního Balkánu. Počet migrantů z těchto oblastí se výrazně objevoval již v minulém desetiletí, zejména v souvislosti s tzv. Arabským jarem v roce 2011. Rozměry celoevropské krize získala až v dubnu 2015, kdy se ve Středozemním moři potopilo několik lodí a zahynulo celkem asi 1200 lidí. V průběhu září a října 2015 byl počet běženců, přicházejících převážně po Balkánské trase, nejvyšší. Krizi prohloubily rovněž teroristické útoky v Paříži listopadu 2015 a násilnosti o silvestrovských oslavách v Německu. Podle údajů EUROSTATU (Statistika migrace..., 2015) přijaly členské státy za rok 2015 1 256 000 žádostí o azyl. Podle Filipa Holzera (Stěhování národů...,2015) hledalo v minulém století na západě svobodu a důstojný život mnoho obyvatel tehdejšího východního bloku (nyní členové EU) a v posledních letech to jsou tisíce lidí z Blízkého Východu. V roce 2014 se přes

Středozemní moře přeplavilo přes 207 tisíc uprchlíků. Většina těchto uprchlíků utíká před válkou, která sužuje jejich země. Životní podmínky v zemi se neustále zhoršují a nutí obyvatele opustit rodnou zemi i za cenu ztráty veškerého majetku a rodiny. Cesta ke svobodě je nejen velmi nákladná, vyčerpávající, ale i riskantní. V roce 2014 přišlo o život při pokusu o útěk 3500 uprchlíků. Po celé Evropě už přes rok probíhá závažná a vyhrocená debata o vyřešení uprchlické krize. Holzer (Stěhování národů...,2015) ve svém článku uveřejnil názory některých významných osobností. Šéfka evropské diplomacie Federica Mogheriniová prohlásila: „Každého dne je naší povinností zachraňovat lidské životy a rozdělit mezi všech 28 zemí EU tuto povinnost a odpovědnost, která příliš dlouho ležela na bedrech jižních zemí. Papež František na jedné ze svých modliteb na Svatopetrském náměstí ve Vatikánu řekl: „Jsou to muži a ženy jako my, naši bratři, hledají lepší život“. A podle Martina Schulze, předsedy Evropského parlamentu, Evropa musí a může učinit více, aby obdobným situacím zabránila. Říká, že je potřeba změnit migrační politiku, která by na základě evropské solidarity umožnila legální možnosti, jak se do Evropy dostat. Pokud se nic nezmění, další neštěstí je jen otázkou času (Stěhování národů...,2015). Těmto názorům oponuje například český prezident Miloš Zeman, který podle deníku Lidové noviny vzkázal uprchlíkům: „Nikdo Vás sem nezval, musíte respektovat pravidla této země, pokud se Vám to nelíbí, běžte pryč“(Zeman k uprchlíkům, 2015). Otázka týkající se příčin současné migrační krize dosud nebyla plně zodpovězena. Názorů je spousta a liší se. V článku časopisu Týden (Flustrovaní migranti..., 2015) se nejvíce však mluví o vojenské intervenci a podpoře protivládních sil v oblasti Blízkého a Středního Východu a v severní Africe. V čele kritik stojí Spojené státy americké, Velká Británie, Francie, Itálie nebo Německo. Tyto intervence nedosáhly předpokládaných úspěchů a naopak přispěly k rozpadu režimů, které byly autoritativní a nedemokratické, ale udržovaly v zemi klid. Zásadní důsledek měla intervence do Iráku, která dala za vznik mezinárodně neuznávanému Islámskému státu (IS). Ten díky nestabilitě v sousední Sýrii expandoval i do syrského území. Činnost teroristické organizace přiměla mnohé obyvatele odejít do sousedních států Sýrie. Ale kvůli nevyhovujícím podmínkám uprchlických táborů v Jordánsku, Libanonu a Turecku se část utečenců

rozhodla emigrovat do Evropy (Flustrovaní migranti..., 2015). Odpůrci tohoto názoru tvrdí, že část migrantů přichází i z oblastí, které nebyly zasaženy žádnou vojenskou intervencí. Část politologů hlásí, že bude velmi obtížné imigrační vlny zastavit z důvodu etnické a náboženské odlišnosti běženců. Mnoho migrantů utíká do Evropy kvůli strachu o svůj život a pronásledování. Velmi často se můžeme setkat rovněž s názorem, který popisuje příchod běženců do Evropy jako touhu po snadnějším životě ve vyspělých zemích. Státy severní a západní Evropy jsou k imigrantům velmi vstřícní. Systém sociální politiky je velmi štědrý, solidární a přístup k přijetí migrantů motivuje ostatní migranty k příchodu (Palát, 2013).

1.2. Migrační teorie

Pro pochopení procesu migrace v celé její složitosti je nezbytné hledat její příčiny. V první řadě její hlavní teorie a v řadě druhé tzv. push and pull faktory, které zásadně ovlivňují rozhodnutí o migraci.

Z hlediska makroekonomických ukazatelů zkoumá migraci „*teorie neoklasické ekonomie*“ (Neoclassical Economic Approach). Na makroúrovni (Macro Theory) je migrace vysvětlována jako pohyb ze zemí méně vyspělých s přebytkem pracovních sil a nízkým mzdovým ohodnocením do zemí vyspělých s nedostatkem pracovních sil a vyšším platovým ohodnocením (Brettell, Hollifield, 2014). Naopak dle mikro úrovně (Micro Theory) jedinci migrují s velkým očekáváním zlepšení celkové kvality života a s nadějí v dobře investované úspory na cestu, na živobytí v hostitelské zemi, na adaptaci v novém prostředí, na učení se novému jazyku a vytvoření nových vazeb. Rozhodnutí k migraci ovlivňují podmínky na trhu práce v cílové zemi, pravděpodobnost nalezení práce, možnosti uplatnění dovedností jedince, výše platebního ohodnocení, ale zároveň i riziko deportace pro neregulérní migranty (Vojtková, 2005; Drbohlav-Uherek, 2007). Straubhaar (in Massey, 2005) se zabýval souvislostmi mezi změnami zaměstnanosti v západní Evropě a mírou migrace. Zpozoroval, že čím větší byl relativní nárůst zaměstnanosti, tím větší byla míra imigrantů z Portugalska, Španělska, Řecka a Turecka.

V 70. letech 20. století I. N. Wallerstein (in Schieder, 2014) vytvořil „teorii závislosti“ (Dependency Theory) a definoval koncept vztahů *centrum-periferie* (Cope-pheryfery). Dle Wallersteina (in Schieder, 2014) hegemonistické kapitalistické státy (centra) odpovídají za zaostalost chudých států (periferií), které ovládají a způsobují jejich ekonomickou i politickou slabost. Periferie zásobují centra surovinami, zemědělskými produkty a levnou pracovní silou. Centra pak mohou upevňovat svůj mocenský status. Teorie poukazuje na nerovnoměrné rozložení bohatství a příležitostí, které je hlavním motorem oboustranných migračních pohybů. Z center do periferií proudí kvalifikovaní pracovníci, naopak z periferií do center míří jak kvalifikovaná, tak i nekvalifikovaná pracovní síla. V minulosti jsme mohli tuto teorii vidět prakticky prostřednictvím koloniálních režimů, v současnosti prostřednictvím vlád vyspělých zemí a nadnárodních firem (Drbohlav-Uherek, 2007).

Drbohlav (Drbohlav, Uherek, 2007) v rámci „*teorie migračních systémů*“ (Migration System Theory) tvrdí, že migrační systém charakterizují jednoznačné rysy. Svět rozděluje koloniální minulost. Na přelomu 80. a 90. let 20. století se Fawcett a Kritz (in Juss, 2016) zaměřili na konkrétní historické okolnosti vedoucí k vytváření migračních vazeb mezi jednotlivými státy. Hostitelské a zdrojové země spojují nejen lidé, ale také historické, kulturní, (post)koloniální a technologické vazby. Tuto teorii potvrzuje dlouhodobé spojení Portugalska s jeho bývalými koloniemi.

Ekonomové v 70. letech 20. století vnímali pracovní migraci jako důsledek ekonomické globalizace, kdy se vyspělé země poptávají po flexibilní a levné pracovní síle přistěhovalců s cílem zaplnit neobsazená místa na domácím trhu práce. Vyvinuli tzv. „*teorii segmentovaného trhu*“ (Dual Labor Market Theory), která poukazuje na rozdělení pracovního trhu na segmenty (primární, sekundární a terciární) (Baršová, 2005). Jednotlivé sektory se liší sociálním statutem, perspektivou zaměstnání a taktéž platebním ohodnocením. Sekundární a zejména terciální trh nabízí pracovní místa s nižším sociálním statutem, která nevedou k pracovnímu vzestupu (tzv. dead-end-jobs). V zájmu domácí populace je tudíž primární. Terciální trh pak poskytuje široký výběr nabídek práce imigrantům. Nižší sociální statut a nízká perspektiva

zaměstnání imigrantům nevadí, protože jejich sociální uznání zůstává v jejich rodné zemi (Massey, 2005).

Na základě různých teorií migrace se Jansen (in Jansen, 2016) pokusil zdůvodnit hlavní faktory vedoucí k rozhodnutí jedince k migraci. Ve své teorii push-pull (Push-Pull Theory) popsal negativní faktory, které jedince ze své země doslova vytlačují, nazývá je push faktory. Pozitivní faktory tzv. pull faktory popisuje jako faktory, které jedince naopak do jiné země přitahují. Jednotlivé push a pull faktory zobrazuje Tabulka 1. V roce 1966 Jansenovu teorii o push-pull faktorech obohatil Everret Lee. Poukázal na překážky, které způsobují určité bariéry mezi zdrojovou a cílovou zemí. Mezi některé překážky patří například výdaje na cestu, vzdálenost, hraniční kontrola, zákony apod (Kupiszewski, 2013).

Tabulka 1: Push a pull faktory

<i>Push faktory</i>	<i>Pull faktory</i>
- vysoká nezaměstnanost	- lepší zaměstnání
- nízké mzdy	- vyšší mzdy
- nízký životní standard	- lepší bydlení
- nemožnost pracovního růstu	- lepší životní prostředí
- špatné technologické vybavení	- lepší profesní zázemí, vybavení
- špatná úroveň zdravotnictví	- lepší úroveň zdravotnictví

Zdroj: Vlastní tvorba

1.3. Mezníky v historii imigrace do Portugalska

1.3.1. Karafiátová revoluce

Karafiátová revoluce (Revolução dos Cravos) představuje v dějinách Portugalska důležitý historický mezník. Vojenský puč začal 25. Dubna 1974 v Lisabonu. Úspěšně ukončil dlouholetý režim autoritářské diktatury Antonia Salazara a umožnil přechod od socialismu a komunismu k demokratické vládě. Tisíce Portugalců vycházelo do ulic mezi vojáky a oslavovaly je jako osvoboditele. Na počest jim vkládaly rudé karafiáty do klop u uniforem a také hlavní jejich zbraní. Karafiáty se staly symbolem revoluce

a rovněž jí daly jméno. Revoluce proběhla rychle a relativně poklidně, zemřeli čtyři demonstranti (Ribeiro Costa, 2000).

1.3.2. Období před karafiátovou revolucí

Portugalsko, jako tradiční emigrační země, se z historického hlediska setkal s problematikou imigrace poměrně nedávno. Hlavní migrační vlna imigrantů přišla do Portugalska v 70. letech minulého století po Karafiátové revoluci (25.4.1974) a následném vyhlášení nezávislosti portugalských kolonií. Podle Pirese (2003) proces dekolonizace odstartoval imigrační cyklus. Na jedné straně se otevřel proces repatriace Portugalců usazených v koloniích a na straně druhé započala africká migrace, která pokračuje dodnes. Země prošla značnými politickými, ekonomickými a sociálními změnami. Během osmdesátých a devadesátých let pak došlo k diverzifikaci migračních toků a kontinuálnímu růstu imigrantské populace. Pirese a Pinha (2007) uvádí, že roční průměrný růst se pohyboval kolem 6,5%. S migračními proudy souvisí i vývoj usazování imigrantů v Portugalsku v druhé polovině 20. století a na počátku 21. Století.

Podle Peixoto (2013) v roce 1960 obývalo Portugalsko 29 428 cizinců (0,3% celkové populace), z nichž většina byli Španělé a Brazilci. Je třeba zdůraznit, že cizinci afrického původu tvořili v tomto období pouhých 1,5%. Ve druhé polovině 60. let a na počátku let 70., industrializace a postupné otevírání portugalské ekonomiky přilákalo do země další imigranty. Pires (2007) uvedl, že v tomto období započaly první migrační proudy pocházející z bývalých portugalských kolonií v Africe (Angola, Guinea-Bissau, Kapverdske ostrovy, Mozambik, Ostrov sv. Tomáše a Princův ostrov). Imigrovali studenti a nekvalifikovaní pracovníci, především z Kapverdských ostrovů. Tito lidé byli účelně rekrutováni pro práci zejména ve stavebním sektoru, s cílem dorovnat obecný nedostatek pracovních sil způsobený již zmiňovanou emigrací a ztrátami spojenými s válkou v koloniích. Birmingham (2003) uvedl, že pohyb osob mezi bývalými africkými koloniemi a Portugalskem byl před karafiátovou revolucí v roce 1974 vnímán jako migrace meziregionální. Proto neexistují žádné početní údaje a nelze si udělat představu o jaké množství lidí se zhruba jednalo. Zachovalé údaje však

poukazují na to, že těchto lidí bylo relativně málo. I přesto tato nepatrná migrace umožnila rychlé rozvinutí migračních řetězců.

1.3.3. Období po karafiátové revoluci

Jak uvádí Lloyd-Jones (2003) po karafiátové revoluci došlo k již zmíněné repatriaci Portugalců usazených v koloniích a tedy vzniku nových migračních proudů z dnes tzv. afrických zemí oficiálního portugalského jazyka (PALOP). Během následujících pěti let se zvýšil počet obyvatel cizího původu s povolením k pobytu v Portugalsku téměř na dvojnásobek, z toho bylo cca 28 000 Afričanů z bývalých kolonií. V roce 1981 se počet cizinců zvýšil na 108 526, zvýšení tedy o 313%. Cizinci v roce 1960 představovali pouhých 0,33% celkové populace Portugalska a v roce 1981 to bylo již 1,10 %. Ke změnám docházelo postupně i ve složení cizinecké populace. Evropané zastupovali v roce 1981 jen 33%, ale počet Afričanů stoupl z nepatrných 1,5% na 44%. Za dobu trvání migračních proudů došlo také k výraznému omlazení cizinecké populace (poměr mladistvých do 15 let vzrostl z 15% na 42% a poměr aktivních dospělých ve věku od 15 do 39 let stoupl z 32% na 36%). Rovněž vysoce vzrostl počet nekvalifikovaných pracovníků zaměstnaných ve stavebnictví. Z výše uvedeného vyplývá, že v období těsně po Karafiátové revoluci se jednalo spíše o imigraci africkou. Všechna čísla jsou spíše orientační, pokud uvážíme, jak těžké je spočítat všechny legálně i nelegálně pobývající cizince na území Portugalska (Birmingham, 2003). Sčítání lidu komplikuje částečně také exodus repatriovaných portugalských státních příslušníků z bývalých kolonií. Vliv restriktivní azylové politiky postupně způsobil transformaci migrantů a otevřel cestu migraci uprchlíků. V jiných zemích Evropy naopak ekonomičtí migranti využívají azylového režimu k legalizaci své situace (Klima, 2007).

1.3.4. Konec 20. Století a současnost

V 90. letech nastala další migrační „africká“ vlna, převážně z Guiney-Bissau, Angoly a Ostrovů sv. Tomáše a Princova ostrova. V této době afričané představovali

55 % všech cizinců, nejvíce Kapverdáné, poté sestupně dolů Brazilci, Angolani, Guinejci, Britové a Španělé. Je tedy patrná jasná převaha Afričanů (Peixoto, 2013). Do Portugalska nepřicházeli jen imigranti z PALOP (Africké země portugalsky mluvící), ale i z Indie a Číny, ale jak uvádí statistiky, množství imigrantů z těchto oblastí je relativně nízké. Přesto, na rozdíl od nekvalifikovaných pracovníků z PALOP, indičtí a čínští imigranti zaujímají ústřední místo v obchodních aktivitách (Ribeiro Costa, 2000). Co se týče nelegální imigrace, odhady vycházející z prvních studií o imigraci uvádí, že v roce 1988 imigranti dosahovali počtu 60 000. Z toho (70%) imigrantů ze zemi PALOP, (12%) z indického poloostrova a (8%) z Brazílie. Tyto odhady potvrdily mimořádné regularizace imigrantů v letech 1993 a 1996, jak uvedla Burdová a Jelínková (2011). V roce 1993 bylo zregularizováno cca 23 000 cizinců. V roce 1996 cca 22 000. Podle Pirese (2007) z hlediska pracovního zařazení do Portugalska směřovali nekvalifikovaní pracovníci z PALOP, kvalifikovaní pracovníci z jiných zemí EU a z Brazílie, odkud byla imigrace společensky a profesně heterogenní. V souvislosti s přípravami na expo 1998 a rostoucí ekonomikou se rapidně zvýšila poptávka po levné pracovní síle, převážně v oboru stavebnictví. Stát investoval do rekonstrukce hlavního města a výstavby dálnic, mostu Vasco de Gama, Ocenária a dalších monumentálních staveb. Tyto události vedly k přílivu imigrantů z Ukrajiny, ale i jiných evropských zemí (Peixoto, 2013). Peixoto (2013) uvádí, že příchod Ukrajinců po roce 2005 zmírnil nedostatek pracovních sil způsobený stagnací ekonomiky. Podle posledních údajů portugalského statistického úřadu (INE Portugal, 2012) se přistěhovalci nejčastěji pohybují v těchto odvětvích: úklidové práce a pomoc v domácnosti, prodej, stavebnictví, gastronomie a hotelnictví. Na trhu práce mají status nekvalifikovaná pracovní síla.

Tabulka 2 vycházející z Pordata (2015) přehledně informuje o vývoji aktuálního počtu legálních imigrantů v zemi v letech 1960 až 2012. Údaje v tabulce viditelně zobrazují prudký nárůst imigrantů. Od roku 2011 počet imigrantů mírně klesá.

Tabulka 2 : Vývoj počtu legálních imigrantů v Portugalsku

Rok	Počet legálních imigrantů
1960	20 514
1970	24 703
1980	50 750
1990	107 767
2000	207 587
2001	223 997
2002	238 929
2003	249 995
2004	263 322
2005	274 631
2006	332 137
2007	401 612
2008	436 020
2009	451 742
2010	443 055
2011	434 708
2012	414 610

Zdroj: PORDATA, 2015

Největší koncentrace cizinců byla a je v oblasti hlavního města Lisabon, následně v regionu Algarve, který se nachází za jihu země a je cílem většiny turistů mířících do Portugalska. Podle Arrotea (2007) v roce 2005 žila většina přistěhovalců v Lisabonu (51,9 %), Faru (13,8 %) a Setúbalu (11 %). Stejná data uvádí rovněž portugalský statistický úřad o deset let později (INE Portugal, 2012), který detailně uvádí, že nejvíce přistěhovalců se koncentruje do Lisabonu (51,6 %), dále pak do severních regionů, a také do centrálního Portugalska a regionu Algarve. Nejméně imigrantů naopak žije na Azorských ostrovech a Madeiře. INE Portugal dále upřesnil, že přistěhovalci jsou soustředěni především v Lisabonu a jeho příměstských částech Sintra a Amadora. Zde sídlí nejvíce imigranti z Afriky, a to 35 % imigrantů z Kapverd, 26,6 % imigrantů z Angoly a 37,3 % imigrantů z Guiney-Bissau. Tabulka 3. detailně zobrazuje informace týkající se národnostní skladby legálně usazených imigrantů v Portugalsku v letech 2001–2010 (INE Portugal, 2014).

V roce 2000 zasáhla Portugalsko, tak jako i jiné státy, ekonomická krize, která způsobila nárůst nezaměstnanosti mezi imigranty (Peixoto, Sabino, 2009). Podle autorů se krize nejvíce ze tří nejpočetnějších skupin imigrantů (Východoevropané, Brazilci, PALOP) dotkla Afričanů, především pak žen. Situace v Portugalsku v tomto období vedla k upřednostnění udělení dočasného jednoletého povolení k pobytu na základě pracovní smlouvy s možností následného obnovení a možností žádat o udělení trvalého pobytu po následujících pěti letech (SEF, 2010).

Tabulka 3: Národnostní složení legálně usazených imigrantů v Portugalsku (2001–2010)

Kontinent / stát původu	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem	223 997	274 631	332 137	401 612	436 612	451 742	443 055
muži	125 958	147 980	181 910	219 765	228 289	233 280	224 480
ženy	96 039	126 651	150 227	181 847	207 731	218 462	218 566
Evropa	67 127	88 781	124 901	168 124	166 025	176 440	176 834
Moldavsko	45	1 390	7 459	11 414	21 067	20 726	15 632
Rumunsko	508	1 564	5 446	17 200	26 425	32 457	36 830
Spojené Království	14 953	19 005	19 761	23 608	15 371	16 373	17 196
Ukrajina	203	2 120	22 846	34 240	52 472	52 253	49 487
Ostatní evropské st.	51 318	64 702	69 389	81 662	50 690	54 631	57 689
Afrika	107 309	124 541	129 806	138 337	125 671	120 285	107 079
Angola	22 751	27 533	28 856	30 431	27 307	26 292	23 233
Guinea-Bissau	17 791	20 935	21 170	22 174	23 842	22 404	19 304
Kapverdy	49 845	55 608	57 369	61 110	50 887	48 417	43 510
Mozambik	4 725	5 029	5 156	5 403	3 347	3 305	3 109
Sv. Tom, Princ.ostr.	6 304	8 198	8 874	9 736	11 402	11 142	10 175
Ostatní africké státy	5 893	7 238	8 383	9 483	8 886	8 725	7 748
Severní Amerika	10 183	10 080	10 122	10 228	3 180	3 179	3 231
Střední a Jižní Am.	28 835	37 544	48 586	62 159	112 369	121 488	124 641
Brazílie	23 422	31 500	42 319	55 665	106 704	115 882	119 195
Venezuela	3 508	3 308	3 209	3 177	2 362	2 169	2 008
Asie	9 724	12 837	17 870	21 902	28 425	30 020	30 961
Oceánie	537	558	563	572	264	255	253
Bez st. příslušnosti	282	290	289	290	86	79	56

Zdroj: INE Portugal, 2014

1.4. Integrační a imigrační politika Evropské unie

Imigrační a integrační politika se za posledních dvacet let zařadila k těm nejdynamičtějším oblastem portfolia Evropské unie. K otázkám migrace evropské státy přistoupily společně kolem druhé poloviny 20. století. Z důvodu absence právního základu se však spolupráce států odehrávala pouze na základě mezinárodních smluv, v rámci struktury Evropského společenství (ES) (Collet, 2011). Hluboké změny nastaly v migračních vzorcích na evropském kontinentu koncem 80.let a v průběhu 90.let, mj. spojené s postupující evropskou integrací a celosvětovou globalizací, vzbudily reálnou potřebu definovat společné postupy v oblasti integrace. Tehdejší rozsah migrace silně ovlivnila koncepce volného trhu a poté schengenská spolupráce, zakládající se na volném pohybu osob a rušení vnitřních hranic (Scheu, 2008). Svoboda pohybu musela být nutně kompenzována ochranou vnitřní bezpečnosti společného prostoru a spoluprací při posilování kontrol jeho vnějších hranic. V čele vznikající společné migrační politiky tak stály od počátku otázky bezpečnosti a kontrola migrace, převážně v souvislosti s masivními proudy neregulérních migrantů ze zemí střední a východní Evropy, jejichž hranice byly až do rozpadu sovětského bloku uzavřeny. Boj s nelegální migrací však postrádal adekvátní důraz na dlouhodobou koncepci migrační politiky (Niessen, 2003). Jako první krok k začlenění migrační politiky do společného rámce ještě tehdejšího Evropského společenství lze považovat Maastrichtskou smlouvu o založení Evropské Unie. Smlouva formalizovala spolupráci v oblasti migrace a azylu jako společný zájem členských států v rámci třetího pilíře Unie. Třetí pilíř zahrnoval širší koncept spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí a řídil se pravidly mezinárodních rozhodovacích procedur (Fauri, 2014). Ve smlouvě se objevují i otázky podmínek vstupu a pohybu občanů třetích zemí na území členských států, včetně slučování rodin a přístupu k zaměstnání. Přesto se ukázalo, že nastavená opatření nesplňují zásadu jednomyslnosti všech členských zemí. Evropská unie tedy přehodnotila svou roli v oblasti migrace státních příslušníků třetích zemí v Amsterdamské smlouvě, platné od roku 1999. Vízová, azylová a přistěhovalecká politika se přesunula z třetího „mezivládního“ do prvního „komunitárního“ pilíře (Baršová, 2007). Lisabonská smlouva podepsána v roce 2009 zrušila pilířovou strukturu ES. V souvislosti s tím byla zásada jednomyslnosti

učiněna výjimkou a zavedlo se pravidlo hlasování kvalifikovanou většinou. Jediný členský stát tudíž nemůže uplatnit právo veta (Fond zkušeností a dobré praxe..., 2013).

Schengenská dohoda z roku 1985 umožnila volný pohyb osob, zboží a služeb ve vymezeném prostoru členských států. Vnitřní hranice byly otevřeny, ale kontroly byly zachovány na vnějších hranicích členských států. Amsterdamská smlouva umožnila orgánům Evropské unie přijímat opatření v oblasti integrace (Fond zkušeností a dobré praxe..., 2013). Byly stanoveny základní principy pro integraci cizinců a sjednán postup nové aktivní integrační politiky Evropské unie, jež by ctěla spravedlivé zacházení s legálními cizinci a poskytla srovnatelná práva a povinnosti s občany EU. Společná imigrační a azylová politika byla založena na čtyřech pilířích: spolupráce se zeměmi původu, společný evropský azylový systém, spravedlivé zacházení s občany třetích zemí a řízení migračních toků (Carrera, Atger, 2011).

Evropská komise ve svém sdělení v roce 2000 stanovila tři hlavní kategorie legální migrace do prostoru EU: migrace z humanitárních důvodů, za účelem sloučení rodiny a migraci z ekonomických příčin. Rodiny mohou být sloučeny pouze v rámci nejbližší, nukleární rodiny, tedy manželovi/manželce a dítěti (věková hranice u dětí se řídí právem přijímajícího státu). O některých opatřeních a rozhodnutích rozhodují jednotlivé státy, např. stanovení kvót pro migranty, uznání registrovaného partnerství, získávání občanství, apod. (Scheu, 2011).

V roce 2004 bylo přijato „Sdělení Komise o přistěhovalectví, integraci a zaměstnanosti“. Ve sdělení Komise nabízí detailní vysvětlení zásad politiky integrace imigrantů v Evropské unii a současně definuje integraci jako „oboustranný dynamický proces vzájemného přizpůsobení implikující aktivní účast imigrantů a hostitelských společností, který předpokládá plné začlenění cizince.“ Cílem tohoto pojetí byla vyváženost práv a povinností. Na jedné straně hostitelské země zajišťující formální práva cizinců a to do takové míry, že jedinec se může účastnit jejího hospodářského, sociálního, kulturního a občanského života. Na druhé straně se od migrantů očekává respekt základních norem a hodnot hostitelské společnosti, a aktivní účast na integračním procesu, aniž by se museli vzdát své vlastní identity. (Carrera, Atger 2011). Společné základní principy politiky integrace přistěhovalců v Evropské unii z roku 2004

jsou dalším dokumentem, který má sloužit jako vodítko pro všechna společná opatření v oblastech migrace a azylu. V roce 2009 vznikl Stockholmský program-otevřená a bezpečná Evropa, který se zabývá politikou migrace na další pětileté období 2010 - 2015. Směřuje pozornost na rozvoj nástrojů pro výměnu znalostí, monitorování výsledků národních politik a zároveň se snaží zapojit občanskou společnost do procesu integrace migrantů. V současnosti platí na dalších pět let revidovaný Evropský program pro integraci migrantů ze třetích zemí (Evropský program pro migraci, 2015) vydaný v červenci 2011. Dokument se zaměřuje na opatření vedoucí ke zvýšení hospodářské, sociální, kulturní a politické účasti migrantů. V rámci tohoto nového programu členské státy potvrdily své odhodlání dále rozvíjet ústřední myšlenku integrace jako hnacího motoru hospodářství a ekonomického rozvoje (Evropský program pro migraci, 2015). Zmíněné rámcové programy doplňují praktické nástroje evropské integrační politiky. Nástroje slouží všem subjektům, které se zapojují do realizace politiky integrace migrantů. Mají funkci politickou, koordinační, informační, monitorovací, hodnotící a finanční (Guild, Groenendijk, Carrera 2009). Mezi základní nástroje patří Národní kontaktní místa pro integraci (NKM), jejíž úkolem je monitorovat činnosti členských států a zajistit jejich vzájemnou koordinaci. NKM vykonávají národní ministerstva, která mají zásadní vliv na tvorbu integračních politik EU (Carrera 2009). NKM se pravidelně scházejí, aby si vyměnili informace a osvědčené postupy mezi členskými státy. Shrnutí a konkrétní příklady integračních programů v zemích EU těchto setkání vychází v Příručkách o integraci (Handbooks on Integration), které jsou určené tvůrcům politik a odborníkům z praxe na všech úrovních. Na základě Výroční zprávy o migraci a integraci se až do roku 2010 určoval další rozvoj evropských opatření. Na pravidelných ministerských konferencích probíhá debata o výsledcích za předchozí období. Vedle toho působí od roku 2009 Evropské fórum pro integraci (European Integration Forum), které poskytuje příležitost organizacím občanské společnosti vyjádřit své názory a diskutovat o programu EU pro integraci. Jako virtuální protějšek fóra byl zřízen Evropský portál o integraci (European website on Integration, EWIS). Portál je unikátním zdrojem informací a podporuje spolupráci mezi státními subjekty

a občanskými společnostmi v rámci celé EU. Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí (FEI) umožňuje členským státům čerpat dotace na programy integrace cizinců (převážně nově příchozích). Pro úspěšnou integraci migrantů je zásadní přístup samotných členských států (Evropský program pro migraci, 2015). Na jedné straně stojí tradiční imigrační státy (Velká Británie, Francie, Nizozemí), které odmítají koncept multikulturalismu a volají po otázkách národní identity a občanství. Proto v důsledku tlaku EU přijímat migranty na své území učinilo z integrace povinnou podmínku řízení pro legální migraci (Guild, Groenendijk, Carrera 2009). Migrantů musí absolvovat různé jazykové kurzy a testy, aby tím prokázali svou občanskou integraci, tedy znalost a respekt evropských hodnot a základních norem, principů a způsobu života hostitelské společnosti. Pokud zkoušku nesplní, podlehnou postihům, dokonce jim může být odepřen vstup do země. Na straně druhé existují členské státy, jako například Portugalsko, které věří, že migranti přinesou blahobyt jejich společnostem. Integraci tak řadí mezi hlavní cíle politiky státu a využívají silné finanční podpory evropských fondů (Joppke, 2009).

Další rozhodující návrhy týkající se imigrace přijala EU v roce 2007. První směrnice, známá jako Směrnice o modré kartě, stanovuje podmínky pro vstup a pobyt příslušníků třetích zemí, kteří míří do Evropy za zaměstnáním vyžadující vysokou kvalifikaci. Modrá karta opravňuje imigranta k pohybu na trhu práce a k čerpání veškerých sociálních a ekonomických výhod. Taktéž modrá karta zaručuje stejné podmínky umožňující pobyt a pohyb v rámci EU pro rodinné příslušníky imigranta (Comparative immigration study, 2014). Druhá směrnice usnadňuje imigrační proces zavedením jednotného povolení k pobytu (Single Permit Directive) a redukuje počet nutných kroků k získání povolení do jedné žádosti. Třetí směrnice, stále zatím v procesu projednávání, pojednává o převádění zaměstnanců v rámci společnosti (Joppke, 2009). Očekává se, že přijetí třetí směrnice společně se směrnicí o modré kartě a směrnicí o jednotném postupu v otázkách imigrace konečně umožní Evropě nastolit konkurenceschopnou ekonomiku, jež bude schopna čelit odlivu pracovníků do zemí, jako je USA, Kanada a Austrálie, které jsou atraktivní svou nejvstřícnější imigrační politikou. Oficiálně přijata byla pouze směrnice o modré kartě v roce 2009,

pravděpodobně bude trvat ještě hodně dlouho, než se imigrační politika Evropské unie zcela sjednotí (Evropský program pro migraci, 2015). V této souvislosti a v důsledku nedostatku kvalifikovaných pracovníků na trhu práce členských zemí lze sledovat boj některých evropských zemí za příliv mozků. Jednotlivé státy podstupují legislativní změny vedoucí k usnadnění imigrace a snaží se přilákat co nejvíce vystudovaných profesionálů ze třetích zemí. Hlavními trendy a imigračními programy pro vysoce kvalifikované příslušníky třetích zemí se zabývá Srovnávací imigrační studie z roku 2014. Zaměřuje se na imigrační politiky jednotlivých členských zemí (Joppke, 2009).

1.4.1. Program Eures

Zaměstnání je vnímáno jako zásadní prvek úspěšné integrace. Na základě této teorie vznikl program EURES neboli European Employment Services (Evropské služby zaměstnanosti). Jak je uvedeno na internetovém portálu Evropské komise (O nás, 2016), Program operuje na území 32 členských států Evropské unie (EU), Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Švýcarska. 1. července 2013 přistoupilo k Programu i Chorvatsko. Jedná se o informační a poradenský systém podporující přeshraniční pracovní mobilitu na jednotném evropském trhu práce, a zároveň stimulační právo každého na volný pohyb pracovních sil. Vystupuje jako základní instituce podporující volný pohyb pracovníků uvnitř Evropského společenství a jako rozhodující nástroj úspěšného naplnění Lisabonské strategie (Na cestě, 2007). Podstata programu EURES byla ukotvena v *Rozhodnutí Evropské komise č.93/569*, které vycházelo z nařízení O volném pohybu pracovníků uvnitř společenství. EURES působil na trhu od roku 1994, ale v souvislosti s rozšířením EU o několik států v roce 2004 bylo třeba službu legislativně lépe ukotvit a vymezit její úkoly. Proto bylo přijato v roce 2003 nové *Rozhodnutí o EURES*. Aktualizace programu posílila a zkvalitnila služby EURES i jeho monitoring. Byly jasně definovány cíle EURES, jeho složení a zodpovědnost, kterou jednotlivé složky mají (Rozhodnutí, 2003).

System EURES byl v České Republice plně integrován do veřejných služeb zaměstnanosti v roce 2004 současně se vstupem do EU. V roce 2011 kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí převzala instituce Úřad práce (ÚP) ČR. EURES

poradci působí na krajských pobočkách Úřadu práce ČR. Služby poskytují i kontaktní EURES osoby na kontaktních pracovištích ÚP ČR (Služby zaměstnanosti, 2009).
Náplň práce EURES poradců spočívá v:

- poskytování poradenství a informací o možnostech pracovního uplatnění v rámci EU, o pracovních a životních podmínkách v jiném státě EU/EHP a Švýcarska
- spolupráci s institucemi a organizacemi na mezinárodní i místní úrovni
- účasti na školení týkajících se otázek pracovní mobility, evropského pracovního trhu a životních a pracovních podmínek v zemích EU/EHS a Švýcarska
- organizaci seminářů
- propagaci služeb EURES a produkci informačních letáků, brožur, plakátů.

V souvislosti s šířením informací o poskytovaných službách programu, EURES s dalšími organizacemi pořádá tzv. job-fairs, trhy práce, kde se prezentují různí zaměstnavatelé a poptávají po nových pracovnících. EURES nabízí taktéž širokou nabídku seminářů a workshopů na podporu pracovní mobility (O nás, 2016). Dále každé září pořádá spolu s Evropskou komisí Evropský pracovní den (European Job Day), který se koná během září ve více než 300 městech napříč Evropskou unií. Služby EURES poskytují občanům a zaměstnavatelům dva základní zdroje informací: portál www.eures.europa.eu (oficiální evropský portál EURES) a www.eures.cz (sekce EURES v rámci portálu MPSV ČR). Evropský portál EURES slouží jako databáze všech volných pracovních míst, které síť EURES v členských státech zaevidovaly. Potencionální zájemci o práci v zahraničí zde mohou založit zdarma svůj profesní životopis do databáze životopisů, kterou sledují řádově tisíce registrovaných zaměstnavatelů všech zemí EU/EHP. Na portále lze hledat informace v databázi životních a pracovních podmínek v jednotlivých zemích (sociální pojištění, sociální zabezpečení, penze atd.). Každý členský stát aktualizuje veškeré potřebné informace, aby pomohl zájemcům co nejlépe se zorientovat ve všech oblastech souvisejících s prací a životem v jiné zemi (O nás, 2016). Pro stávající, ale i potencionální studenty směřující do Evropy za studiem je určena databáze Vzdělávání. Národní portál EURES přináší doplňující informace Evropského portálu. Detailněji popisuje situaci na evropském trhu práce, udává přehled aktuálních náborů a plánovaných akcí, vzory životopisů

a informace pro zaměstnavatele. Zájemci zde naleznou taktéž kontakty na poradce EURES v České Republice (Služby zaměstnanosti, 2009). V současnosti v celém prostoru EU/EHP a Švýcarska pracuje přes 850 EURES poradců. V České Republice zajišťuje služby 15 EURES poradců, IT expert a management EURES (manažer a finanční asistent). Aktivity sítě EURES fungují podle tříletých a ročních plánů, které navrhuje a schvaluje Evropská komise (EK) a VSZ ČR. Evropská komise se podílí na celkových výdajích z 95 % a úřady ČR 5% z celkové částky. Veškeré výdaje jsou po skončení finančního roku EURES podrobeny povinnému externímu auditu a kontrole ze strany EK (Chytil in Brouček, 2014).

1.5. Integrační a imigrační politika Portugalska

V posledních dekádách minulého století se imigrace neustále navyšovala. Potřeba koherentní integrační politiky podporující integraci cizinců vyvrcholila vstupem Portugalska do Evropského společenství v roce 1986, později Evropské Unie. Evropská unie sice nastavila podmínky vstupu a pobytu cizinců na území Portugalska, ale Portugalsko si jako hostitelská země musela vytvořit vlastní vnitřní integrační politiku. Tento úkol převzal v roce 1986 speciálně zřízený Úřad vysokého komisaře pro přistěhovalectví a etnické menšiny (ACIME). Úřad zajišťoval účast a spolupráci jednotlivých státních a soukromých subjektů integrační politiky při řešení otázek týkajících se imigrantů. V roce 1998 se rozšířil Úřad o Poradní výbor pro imigrační záležitosti (*Conselho Consultivo para Assuntos de Imigração – COCAI*). Jeho činnost se zaměřila na podporu meziresortních projektů tolerance, dialogu a solidarity ve vzdělávacím systému (Reis Oliveira, 2008). Dále se Úřad zaměřoval na prevenci sociálního vyloučení a diskriminace imigrantů. Projekty podpory integrace imigrantů se podle SEF (2008) zabývala také Komise pro rovnost a proti rasové diskriminaci (*A Comissão para a Igualdade e Contra a Discriminação Racial – CICIDR*).

Působení Úřadu na poli integrační politiky se během několika let osvědčilo, proto portugalský stát posílil a rozšířil Úřadu pravomoce a kompetence. V roce 2006 byl redefinován na Úřad vysokého komisaře pro přistěhovalectví a mezinárodní dialog (*Alto-Comissariado para a Imigração e Diálogo Intercultural, ACIDI*). Rok 2006

přinesl i další změny v integrační politice. Byl přijat zákon na získání občanství v druhé a třetí generaci imigrantů. Původní zákon zohledňoval pouze místo narození rodičů. Děti a vnuci přistěhovalců, i přestože se narodili na území Portugalska, mluví plynule portugalsky a navštěvují místní školy, nemohli žádat o občanství. Nový zákon otevřel možnosti imigrantů. Dle zákona lze přiznat občanství vnukům imigrantů, pakliže se jeden z rodičů narodil v Portugalsku a dětem imigrantů, které prokázaly alespoň pět let legálního pobytu v zemi. Proces získání občanství byl usnadněn občanům bývalých portugalských kolonií. Na rozdíl od ostatních národností, které musely doložit alespoň 10 let legálního pobytu, občanům bývalých kolonií stačilo pouze šest let legálního pobytu k získání občanství (Goracci, 2007). Dalším významným krokem bylo otevření portugalských hranic a trhu práce občanům Evropské unie. Tehdy Tajemník pro evropské záležitosti Fernando Neves prohlásil, že je potřeba vnímat všechny členské státy EU jako rovnocenné a nevyčleňovat nové. Portugalská vláda neočekávala výraznější příliv občanů z těchto zemí, z důvodu pomalého růstu státní ekonomiky a zároveň počítala s jazykovou bariérou. Narozdíl od imigrantů z bývalých kolonií, východoevropani nemluví portugalsky (Portugalsky mluvící občané Angoly, Brazílie, Cape Verde, Guinea-Bissau, Mozambiku, Svatého Tomáše a Princova ostrova, Východního Timoru, a narození do r. 1961 v Goa, Diu a Dãmao nebo Macau.) (Goracci, 2007). Dalším významným počinem byl imigrační zákon č. 23/2007, usnadňující legalizaci cizinců pobývajících nelegálně na území Portugalska. Zákon reagoval na aktuální potřeby trhu a upravoval podmínky pro vstup, pobyt, opuštění a vyhoštění ze země (Relatorio de Actividades, 2008). K získání povolení pobytu dle zákona cizinec musel být legálně zaměstnán nebo provozovat svou vlastní živnost. Podle Goracciho (2007) došlo přijetím nové legislativy k rozporu s obecnými trendy Evropské unie. Tehdy Evropská unie byla charakterizována procedurálními postupy policie ztěžující vstup imigrantů. V imigračním zákoně byla taktéž zakotvena legislativa týkající se nových víz pro vysoce kvalifikované pracovníky a jejich rodiny. Došlo ke zkrácení čekací doby v procesu sloučení rodiny z devíti na tři měsíce. Prodlužování pobytových víz přešlo z přetížených cizineckých úřadů do kompetence městských úřadů. Avšak imigračnímu zákonu předcházela tzv. zmocňovací zákon

(*Decreto Regulamentar*) č. 6/2004, který ukotvil podmínky využití kvót pro pracovní migraci. Vláda ve spolupráci s městy a regiony tímto krokem stanovila maximální roční limit pro příliv pracovních imigrantů (Relatorio de actividades, 2008). Zákon určil nejen ekonomická a sociální kritéria pro potřebu imigrace, ale stanovil kapacitu každého regionu pro absorpci imigrantů. Součástí zákona byl seznam pracovních pozic, které se nepodařilo obsadit domácí pracovní silou, dalšími občany EU či občany zemí, s nimiž má EU uzavřeny dohody o pracovní migraci (Relatorio de actividades, 2008). Serviço de Estrangeiros e Fronteiras (2010) však podle výsledků fungování systému kvót zhodnotil systém jako neefektivní. Peixoto a Sabino (2009) tvrdí, že systém nenaplnil očekávání a byl zklamáním. Zmínění autoři se shodují, že špatně odhadnuté požadavky v oblasti migrace a složitá byrokracie způsobila nežádoucí nárůst neregulární imigrace. Pro jasnější představu, stanovené kvóty nabídly zahraničním pracovníkům pro rok 2004 přibližně 8500 pracovních míst. Bohužel jich využilo pouze 899 lidí, kterým bylo vydáno pracovní povolení. I přesto se systém kvót stále využívá a jeho tvůrci se soustředí na možnosti jeho zefektivnění. Od roku 2007 se systém přijímání pracovních imigrantů zjednodušil. Vznikl nový dokument, který reguloval přístup na trh práce a zároveň legitimoval vydání pracovního povolení a trvalý či přechodný pobyt na území Portugalska (Relatorio de actividades, 2008).

1.5.1. Azylová politika

Opravdové počátky azylového práva v Portugalsku se (tak jako v dalších státech jižní Evropy) datují od 80. let 20. století. Postupně se právo formovalo a procházelo různými úpravami, poslední z nich byly provedeny v letech 2007 a 2008. Peixoto a Sabino (2009) uvedl, že na přelomu 70. a 80. let 20. století dosáhl počet žádostí o azyl v Portugalsku svého historicky prvního vrcholu (přibližně 1600 žádostí v roce 1980, kdy bylo azylové právo v Portugalsku zavedeno). Příčinou takového nárůstu byly pravděpodobně občanské války a politické pronásledování v Angole a Mozambiku. Mezi lety 1992 a 1994 proběhla další vlna žádostí o azyl, tentokrát šlo především o žadatele z východoevropských zemí. Avšak většina žádostí v tomto období nebyla schválena a podmínky pro přijetí se zpřísnily (Goracci, 2007). V následujícím období

přicházeli žadatelé z různých koutů světa, nejvíce však západoafrických zemí. Postupně se meziroční počty žadatelů snižovaly a mezi lety 1995 a 2001 patřilo Portugalsko dokonce mezi země s nejnižším počtem žadatelů o azyl. V roce 1998 došlo k úpravě azylového zákona o situace umožňujících poskytnutí azylu. V témže roce vznikla instituce Rada Portugalska pro uprchlíky zasahující do azylového řízení (Peixoto, Sabino, 2009.) V následujících letech se imigrační a azylové směrnice formovaly tak, aby vyhovovaly požadavkům Evropské unie na vytvoření společné azylové politiky. Byl vytvořen výše zmíněný zákon č. 23/2007 (tzv. cizinecký zákon, tj. *Lei de Estrangeiros*) a následně zákon č. 27/2008 (tzv. azylový zákon, tj. *Lei do asilo*), který upravil verzi azylového zákona z roku 1998. Zákon nově vymezil podmínky a postupy pro udělení azylu, doplňkové ochrany a uznání statusu uprchlíka (Relatorio de Actividades, 2008). Nová verze azylového zákona uložila rozhodující kompetence Ministerstvu vnitra (Ministro da Administração Interna). Dílčí instituce ministerstva zodpovídají za kontrolu pohybu osob na portugalských hranicích, dohlíží na proces vstupu a pobytu cizích státních příslušníků na portugalském území. V zájmu státu sledují rovněž dobrovolné opuštění země či vyhoštění cizích státních příslušníků (Governo de Portugal, 2014). Nejdůležitější administrativní jednotkou ministerstva je tzv. Pohraniční a cizinecká služba (*Serviço de Estrangeiros e Fronteiras* (Relatorio de imigracao, Fronteiras e Asilo, 2014). SEF (2008) uvádí, že další instituce jako Národní republikánská garda (*Guarda Nacional Republicana*), státní policie (*Polícia Segurança Pública*) a námořní policie (*Polícia Marítima*) zajišťují společně bezpečnost a kontrolu pohybu osob na území Portugalska. Do procesu integrace uprchlíků se významně zapojuje Rada Portugalska pro uprchlíky (*O Conselho Português para os Refugiados – CPR*). Tato nevládní nezisková organizace je nejen partnerem úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (*O Conselho Portugues*, 2014), ale i strategickým partnerem portugalské vlády. CPR se ve spolupráci se státní správou podílí na provozu dočasného pobytového centra pro žadatele o azyl v městě Bobadela poblíž Lisabonu, které financuje portugalská vláda (*O Conselho Portugues*, 2014). V lednu 2014 portugalská vláda podala návrh na novou podobu azylového zákona. Provedené úpravy naznačují snahu o další harmonizaci azylové politiky se směrnicemi Evropské unie,

kteře se postupně přibližují modelu Společné azylové politiky EU. Evropská rada pro uprchlíky a exulanty (European Council on Refugees and Exiles, 2014) vysvětluje, že změny postupů se provádí za účelem zpřísnění azylového řízení a zároveň, aby postupy odpovídaly Dublinskému protokolu. Navrhované změny zákona odmítá Rada Portugalska pro uprchlíky a další lidskoprávní organizace, např. portugalská pobočka Amnesty International. Instrukce zastávají názor, že zpřísněné podmínky azylového řízení mohou žadatele v budoucnosti vystavit mnohým rizikům a přímo ohrozit jejich práva.

V současné době má Portugalsko vyšší procento uznaných žádostí ve srovnání s evropským průměrem. Ale i přesto je počet žadatelů o azyl na území Portugalska poměrně zanedbatelný (Record number of..., 2015). Na základě těchto faktů De beer (2013) tvrdí, že Portugalsko, jako jihoevropský stát, nelze považovat z hlediska azylu za vyhledávanou destinaci.

1.5.2. Integrace podle ACIDI

Již zmíněný Vysoký úřad komisaře tzv. představuje důležitou úlohu v integrační politice Portugalska, proto jeho strukturu, pravomoce a činnost popíši detailněji. ACIDI odpovídá organizačně i funkčně premiérovi. Působí jako meziřesortní podpůrná a poradenská složka vlády. V současné době stojí v čele Úřadu nejvyšší komisařka paní Rosário Farmhouse, která v minulosti pracovala v organizaci Jesuit Refugee Center (Intercultural Mediation, 2013). Mezi hlavní činnosti ACIDI patří spolupráce na realizaci a hodnocení veřejných politik, které se vztahují k sociální integraci cizinců, na rozvíjení mezikulturního a mezináboženského dialogu, pořádání akcí proti rasismu a xenofobii, informování migrantů a působení na veřejnost. ACIDI nejvíce spolupracuje s ministerstvem vnitra, práce, školství, zdravotnictví, spravedlnosti, solidarity, dále státním zastupitelstvím, inspektorátem práce a dalšími subjekty, jejichž činnost souvisí s problematikou migrace (Immigration in Portugal, 2009). V zájmu efektivní spolupráce mezi všemi orgány byly zřízeny dva poradní výbory. Prvním z nich je Poradní výbor pro otázky migrace (*Conselho Consultivo para os Assuntos da Imigração*, COCAI), který zastává funkci fóra pro politickou diskusi, vytváří a koordinuje společně

s neziskovými organizacemi pracující s migranty, sociálními partnery a výše uvedenými orgány státní správy podmínky integrace migrantů. Druhý výbor se nazývá Komise pro rovnost a proti rasové diskriminaci (*Comissão para a Igualdade e Contra a Discriminação Racial*, CICDR). Je odpovědná za sběr informací o všech formách diskriminačních aktů a jednání o příslušných sankcích. Každý rok Komise vydává výroční zprávu, která informuje nejen politiky, ale i veřejnost o stavu rovnosti a diskriminace v Portugalsku a stanovuje doporučení k přijetí preventivních opatření v boji proti diskriminaci (Institutional Book, 2009). Státní politiku integrace migrantů definuje ACIDI v Plánu pro integraci migrantů (*Plano para a Integração de Imigrantes*, PII) Tento plán tvoří příslušná ministerstva, odborníci z praxe i široká veřejnost. Plán na období 2010-2013 vytyčil 90 opatření rozdělených do 17 oblastí, například: zaměstnanost a odborná příprava, vzdělání, bydlení, zdraví, genderová rovnost, přístup k občanství a občanským právům, vztahy se zeměmi původu, neziskové organizace a další. Cílem všech opatření bylo dosáhnout plné integrace migrantů do společnosti. Plán se zaměřil na dvě nové oblasti státní politiky: podporu rozmanitosti a kulturního dialogu a migranty v důchodovém věku (Institutional Book, 2009).

Dlouhé koloniální zkušenosti činí z Portugalska na prahu 21. století z pohledu přistěhovalectví takzvanou „přijímací zemi“ pro migrující cizince nejen z bývalých kolonií, ale také ze zemí východní Evropy. V současné době na území Portugalska žije cca 4,5 % populace (www.acm.gov.pt). Mezi největší komunity patří Brazilci, občané ostrovního státu Cape Verde, Ukrajinci a Rumuni. Široká škála národností poukazuje na fakt, že Portugalsko již nemůže spoléhat na jazykovou příbuznost migrantů a hlavní překážkou k integraci je jazyk. Termín „integrace“ se hojně používá nejen v oblasti práce s migranty. Ale Portugalsko považuje tento termín jako archaismus, který nedostatečně vystihuje procesy mezi migranty a hostitelskou společností. Stanovili si „dialog“ a „participace“, které lépe vystihují reálnou nutnost aktivního přístupu jak cizinců, tak majoritní společnosti a jejich společné zodpovědnosti za sociální kohezi a rozvoj vztahů (Institutional Book, 2009). Největší koncentrace migrantů z celého Portugalska je v Lisabonu. Podle odhadů sídlí v hlavním městě až 55% všech cizinců zde žijících. Poslední sčítání zjistilo 2,8 milionu obyvatel, v centru města přibližně 550

tisíc obyvatel a z toho zhruba 20% migrantů. Tato čísla jsou jasným vysvětlením, proč Magistrát města Lisabon považuje integrační politiku za jednu z prioritních oblastí. Magistrát zřizuje další menší odbory zabývající se ubytováním, sociálním zabezpečením migrantů, kulturou migrantů atd. Integrační politika má významné postavení, o tom svědčí štědrý rozpočet těchto oddělení: například odbor kultury migrantů má roční rozpočet 300 000 EUR (www.acm.gov.pt).

Lisabon svou činností projevuje nejen zodpovědnost vůči integraci cizinců, ale především uznání přínosu, kterým migranti pro zemi jsou. V roce 2010 migranti vynesli státu cca 243 miliónů EUR, kdy tato částka tvořila více než 5 % HDP a dalece převyšovala prostředky, které Portugalsko uvolňuje na integraci imigrantů. Imigranti se mimo jiné podílejí z velké části na revitalizaci populace, která je nejen v Portugalsku dlouhodobě z demografického hlediska ohrožená výrazným stárnutím. Pracovní místa v oblasti jako stavební průmysl, hotelnictví a cestovní ruch jsou dnes převážně obsazována cizinci ze zahraničí (Institutional Book, 2009).

Činnost ACIDI vychází z následujících principů:

1. Rovnost – uznání práv a příležitostí pro všechny
2. Dialog – podpora efektivní komunikace
3. Občanství – podpora aktivní participace na právech a povinnostech
4. Pohostinnost – vědět, jak vítat diverzitu
5. Interkulturalita – obohacení plynoucí z diverzity
6. Blížkost – zkracování vzdáleností za účelem vědět a reagovat
7. Iniciativa – společenská pozornost a kapacita předvídavosti

Na základě zkušeností s migrací v minulosti organizace ACIDI shledala, že k zajištění opravdu efektivní práce s migranty je třeba vytvořit ucelený, veřejnosti dosažitelný systém. V každém velkém městě s větší koncentrací cizinců zřídila organizace tzv. „**One Stop Shop**“ centra, portugalsky pojmenovaná CNAI („Centro nacional de apoio ao imigrante“ – „Národní centrum pro podporu imigrantů“), která nabízí široké spektrum služeb nutných k efektivní integraci. Podle Oliveira (2009) v One Stop Shop centru sídlí pobočka úřadu práce, živnostenského úřadu, cizinecké policie, ministerstva zdravotnictví, ministerstva sociálních věcí, ministerstva školství, dále i psychologické

poradny. Kromě administrativní složky se centra zaměřují na naplnění složky sociální. Provozují denní centra pro děti, rodiče si tak mohou vyřídit většinu běžných administrativních, bezpečnostních a správních záležitostí. Centra fungují taktéž jako výuková střediska. Lze navštěvovat výuku portugalského či školení v různých oblastech, například trénink pro začínající podnikatele, rekvalifikace, ale i kurzy pro osobní rozvoj. V rámci komunitního centra se pořádají různé konference či promítání filmů. Aktivita ACIDI financuje převážně stát, a to pod podmínkou zaměstnávat v organizaci alespoň 50 % cizinců (Institutional Book, 2009). Dále je financováno z rozpočtů měst a prostředků Evropské unie. Ostatní služby, které ACIDI není schopno z vlastních zdrojů pokrýt, dotují neziskové organizace. Výdaje organizace ACIDI jsou vysoké, ale i přesto efektivní a úsporný systém ACIDI šetří portugalské státní pokladně velké množství financí (Oliveira, 2009). Největší centra ACIDI se nachází ve městech s nejvyšším výskytem cizinců, pochopitelně tedy v hlavním městě Lisabon, Faro a Porto. Celkem v Portugalsku funguje 87 center. ACIDI zajišťuje participaci migrantů a dialogu ve společnosti. Koordinuje integrační aktivity státní správy, místní samosprávy a neziskového sektoru. Poskytuje překladatelské služby (včetně doprovodů) ve více než 60 jazycích. V rámci poradenství informuje nově příchozí nebo ty, kteří se nacházejí v těžké životní situaci.

Podle ACM (2015) v současné době běží následující projekty:

- Kancelář na podporu zaměstnávání (GAE) – vysoká nezaměstnanost v zemi znemožňuje imigrantům snadný přístup k legální práci. Proto imigranti pracují nelegálně převážně jako tzv. levná pracovní síla (muži ve stavebnictví a ženy jako uklízečky nebo hospodyně v domácnostech). Účelem fungování Kanceláře je pomoc cizincům se životopisy a motivačními dopisy, podporuje zvyšování jejich profesionálních dovedností a kvalifikace, zprostředkovává pohovory se zaměstnavateli a seznamuje migranty s novými možnostmi trhu práce (ACM, 2015).
- Kancelář na podporu kvalifikace (GAQ) – ve spolupráci s GAE poskytuje poradenství v oblasti získávání a zvyšování vhodné kvalifikace každého klienta, který hledá práci. Informuje o možnostech uznání vyššího vzdělání (většina cizinců má středoškolské

nebo vysokoškolské vzdělání), o možnostech účasti na různých školeních a rekvalifikacích (ACM, 2015).

- Podpora podnikání – Cílem je ukázat migrantům možnosti perspektivního podnikání, ale hlavně propojit místní obyvatele s přicházejícími migranty. Tréninky stojí na vztahu dobrovolníka a migranta (ACM, 2015).

- Projekt „Mentores“ – zprostředkovává přímý kontakt migrantů s rodilými Portugalci. V rámci projektu se cizinec pravidelně po dobu 18 měsíců schází s Portugalcem, který má roli mentora. Společně pracují na vytváření a posilování společenské odpovědnosti a zvyšování zájmu o záležitosti portugalské politiky a veřejné správy (ACM, 2015).

- Projekt na podporu dětí z vyloučených lokalit – ve velkých městech existuje mnoho sociálně vyloučených lokalit, které se po nástupu ekonomické krize potýkají s hlubokými existenčními problémy. Projekt se zaměřuje na sociální aktivizaci dětí, pracuje s celými rodinami, poskytuje poradenství psychologické a vzdělávací, pořádá komunitní a kulturní akce za účelem propagace mezikulturního dialogu. Projekt se snaží prevencí zabránit sociálnímu propadu obyvatel těchto lokalit, naopak aktivizovat je do společnosti a zmírnit napětí v blízkém okolí (ACM, 2015).

- Portugalština pro všechny – Za účelem efektivní integrace realizuje ACIDI intenzivní kurzy portugalštiny pro cizince. Kurzy jsou určeny pro začátečníky i pokročilé. Projekt nabízí lekce konverzace, oborové portugalštiny s ohledem na rekvalifikaci či pracovní potenciál migranta (lékařská terminologie, technická terminologie apod.). Po absolvování všech lekcí (150 hodin) cizinec dokáže používat portugalštinu na základní úrovni. Účastníci po splnění kurzu obdrží certifikát, jímž mohou prokázat svou jazykovou znalost při žádosti o občanství, trvalý nebo dlouhodobý pobyt.

- Next Door Family – Tento projekt ACIDI přebralo od české partnerské organizace Slovo 21. V podstatě jde o setkání rodin z majoritní společnosti a rodin migrantů žijících v Portugalsku při společném nedělním obědě. V roce 2012 byl projekt spuštěn, ještě jako součást celoevropského projektu Next Door Family EU, v dalším roce už se ACIDI osamostatnilo a uskutečnilo 160 setkání.

Jako hlavní institucionální informační nástroj ACIDI provozuje internetové stránky www.acidi.gov.pt. Stránky informují širokou veřejnost a cizince o aktuálních tématech

přistěhovalectví a aktivitách ACIDI. ACIDI vydává každé čtvrdletí časopis B-I Magazin, celkem 6000 výtisků. Časopis odebírají neziskové organizace, útvary státní správy a mezisprávy, akademické obce atd. Prostřednictvím časopisu ACIDI informuje veřejnost i migranty o aktuálních tématech integrace cizinců a zároveň zveřejňuje anonymně osobní výpovědi a osudy úspěšných migrantů. Na národní úrovni ACIDI vydává publikace a brožury. Vydává taktéž studie a zapojuje se do všech výzkumů a šetření související s migranty. Pořádá kulturní akce, koncerty, festivaly, besedy a filmy za účelem propagace kultur imigrantů (Institutional Book, 2009). Dále ACIDI provozuje „SOS“ telefonní linku pro cizince, v osmi jazycích, lze zajistit tlumočení až do 32 jazyků. Migrant může využít linku i pro tlumočení po telefonu, v případě že se například potřebuje domluvit na úřadě nebo v zaměstnání. Linku obsluhují „sociokulturní mediátoři“, speciálně vyškolení migranti. Ti sídlí taktéž ve větším zastoupení v CNAI a přichází obvykle jako první do kontaktu s nově příchozími imigranty. Mediátoři mají jazykové kompetence, ale i prosociální vlastnosti a znalosti v různých oborech. Podstata jejich práce spočívá v poskytnutí odborného komplexního poradenství (Právní poradenství, Poradenství za účelem slučování rodin, Občanské poradny, Pracovní a profesní poradenství, Poradenství v oblasti podnikání, Poradenství v oblasti lékařské péče, Poradenství v oblasti bydlení, Rekvalifikace- uznání vzdělání). V současnosti je možné využít služby mediátorů ve 12 jazycích (Institutional Book, 2009). V současnosti působí ACIDI jako důležitý konzultant na poli státní politiky migrace. Podílí se přímo na formulaci zákonů dotýkající se imigrantů. Působení a aktivity ACIDI prosazuje téma integrace cizinců v celém Portugalsku po několik let (Fond zkušeností dobré praxe 2013).

1.6. Kordinace sociálního zabezpečení migrujících osob v rámci Evropské unie

Sociální zabezpečení vzniklo v důsledku potřeb obyvatel. Reaguje na konkrétní sociální události v jednotlivých zemích. Systémy sociálního zabezpečení v Evropě se od svých počátků neustále rozvíjí, s ohledem na historický vývoj, tradice zakotvené v kultuře a zvycích každé země. Nejvýraznějším posunem však bylo přijetí myšlenky sociální odpovědnosti státu za intervence ve vybraných sociálních událostech svých

občanů. Potřeba výkonu práce způsobila častější stěhování za prací nebo dojíždění přes hranice. Migrace za prací vedla k nutnosti zabývat se koordinací systémů sociálního zabezpečení (Koldinská, 2012).

První pokusy o koordinaci systémů proběhly již v devadesátých letech 19. století, kdy vznikly systémy sociálního zabezpečení v Německu a Rakousku a rovněž byly uzavřeny první mezinárodní smlouvy upravující sociální oblast (Odbor Evropské unie a mezinárodní spolupráce MPSV, 2009). Postupné snahy o harmonizaci národních právních předpisů vyústilo ve vzájemné provázání jednotlivých systémů tzv. koordinaci. Aplikace koordinace nemění národní předpisy, zaměřuje se pouze na národní pravidla, která znevýhodňují migrující osoby (Černá, J.; Vacík, A. 2005).

Koordinaci lze definovat jako dynamický, neustále plynoucí proces odrážející rychlý vývoj a měnící se požadavky na systémy sociálního zabezpečení jednotlivých zemí (Chvátalová, 2012). Koordinaci sociálního zabezpečení v oblasti práva Evropské unie usnadnilo vytyčení základních koordinačních principů, zakotvených v Nařízení Rady č. 883/2004. Na základě těchto principů migrující osoby v rámci Evropské unie mají právo na zajištění sociální ochrany stejně, jako kdyby pracoval ve státě bydliště (MPSV, 2009).

Portugalsko, jako člen Evropské unie, se řídí koordinačními principy. Na základě zásady rovného zacházení jedná se všemi „cizinci“ jako s vlastními občany. Diskriminace z důvodu státní příslušnosti, ani v nepřímé formě, je nepřijatelná. Například pro uplatnění nároku státní sociální podpory úřady nepřihlíží k podmínce trvalého pobytu. Zásada aplikace jednoho právního řádu chrání migrující osoby před vznikem účasti dvou právních systémů (pozitivní kolize) či naopak žádného právního systému (negativní kolize) (MPSV, 2009). Princip sčítání dob pojištění zaručuje oprávněným osobám zachování nabytých práv a výhod, které získali i v jiných členských zemích Evropské unie. Příslušné úřady přihlíží ke sčítání všech dob za účelem zachování a přiznání nároku na dávky, výpočtu výše dávek a poskytování dávek osobám, na které se Nařízení vztahuje (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004). V souvislosti s principem zachování nabytých práv došlo k odstranění podmínky trvalého bydliště pro výplatu dávek. To znamená, že pokud migrující osoba

splní všechny podmínky nároku na dávku, dávky jí budou exportovány i do jiného členského státu (Koldinská, 2012). Zásada stejného posuzování skutečností (tzv. asimilace faktů) vychází ze zákazu přímé i nepřímé diskriminace. Nařízení tímto garantuje občanům Evropské unie rovné zacházení s dávkami, příjmy, skutečnostmi či nastalými událostmi.

V souvislosti s příchodem mnoha lidí ze třetích zemí, bývalých portugalských kolonií a jiných zemí mimo Evropskou unii je nutné si vymezit okruh lidí, na které se Nařízení vztahuje. Dle článku 2 se koordinační pravidla vztahují na státní příslušníky členského státu EU (respektive EHS a Švýcarska), osoby bez státní příslušnosti a uprchlíky bydlící v některém členském státě, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho či více členských států, rodinné příslušníky těchto osob a dále pozůstalé, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004).

Oblast sociálního zabezpečení primárně vychází ze zakládajících smluv jednotlivých evropských společenství, tedy i smluv o přistoupení. Mezi sekundární prameny patří nařízení, směrnice, rozhodnutí či doporučení (Chvátalová, 2012). Nelze opomenout mezinárodní smlouvy o lidských právech, na kterých Evropská unie ideologicky stojí. Mezi ty stěžejní patří Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod (1950) a Evropská sociální charta (1961) revidovaná v roce 1996, která patří mezi nejdůležitější mezinárodní dokumenty sociální povahy (Koldinská, 2012).

1.6.1. Národní systém sociálního zabezpečení

Národní portugalský systém sociálního zabezpečení je v jistém pohledu podobný tomu českému. Liší se v rozsahu a výši dávek. Stát se snaží pomoci v situacích týkající se nemoci, mateřství, pracovních úrazů a následujících nemocí, invalidity, stáří, smrti, hmotné nouze. Pojistné na sociální zabezpečení platí za zaměstnance zaměstnavatel, jehož povinností je prvotně zaměstnance registrovat. Cizinec potřebuje platný cestovní pas či občanský průkaz a doplňkový identifikační formulář s pracovním vízem či jiným

povolením k pobytu. Celková výše příspěvku činí 34,75% příjmu (11% platí zaměstnanec, 23,75% hradí zaměstnavatel) (Portugalsko, podmínky..., 2016).

Občané EU, Švýcarska a jejich rodinní příslušníci (manžel, manželka, jejich nezletilé děti) nejsou považováni za cizince, mají tedy volný přístup na trh práce a stejná práva jako občané Portugalska. Občané EU nepotřebují žádné zvláštní povolení k pobytu do 3 měsíců. Pokud se pobyt prodlouží, je nezbytné zažádat o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu EU (Pracovat v Portugalsku, 2016).

Na vzdělání mají děti imigranti stejné právo jako portugalské děti, i děti bez dokladů. Rodiče mohou přihlásit své dítě v řádném termínu od ledna do 31.5, pokud dítě dosáhne 6 let věku před 15. září, ve škole nejbližší jejich bydlišti. Žádosti jsou však přijímány téměř kdykoliv. Při podání žádosti je potřeba doložit správně vyplněnou přihlášku s fotografií, očkovací průkaz, zdravotní kartu, speciální občanský průkaz a dokument z ambasády ze země původu dítěte. Rodiny s nízkými příjmy mohou zažádat o ekonomickou pomoc. Škola může poskytnout snížení ceny za oběd, zájmové kroužky či učebnice. Na prvním stupni dostávají žáci mléko zdarma (Hortas, 2013).

Dle zákona č.25 360/2001 Ministério da Saude má každý právo pečovat o své zdraví, v případě nemoci má právo na zdravotní péči ve zdravotním centru či nemocnici. Každý kdo je portugalský státní příslušník, státní příslušník některého z členského státu EU nebo Švýcarska, každý státní příslušník třetí země s bydlištěm v EU, na kterého se vztahují právní předpisy o sociálním zabezpečení jednoho či více členských států EU a je přihlášen k národní zdravotní službě, má nárok na zdravotní péči. Předchozí pobyt na území Portugalska není vyžadován (Pussetti, 2009). Zdravotnická zařízení nemohou odmítnout poskytnutí zdravotní péče z důvodu národnosti člověka či jeho nedostatku peněz. Zdravotní péči dostává pacient po celou dobu nemoci, bez časového omezení. Zdravotní péči a lékařskou pomoc zajišťují místní zdravotní střediska (Centros do Saude) a jejich místní jednotky. V případě pohotovosti fungují střediska nepřetržité péče (Servico de Atendimento Permanente, SAP) a nemocnice. Pokud pacient čeká déle jak 3 měsíce na přijetí do nemocnice, může vyhledat soukromou kliniku působící v rámci systému zdravotní péče na základě schválení ministerstvem zdravotnictví a náklady za něj ponese stát (Silva, Fonseca,

2010). Na zdravotní péči nese pacient v Portugalsku spoluúčast. Musí uhradit standardní poplatky za většinu lékařských služeb a to včetně konzultací (ve zdravotním středisku či nemocnici). Pacient si platí v rámci spoluúčasti rovněž doplňková diagnostická vyšetření, jako jsou klinické testy, rentgeny. Zbylé náklady národní zdravotní služba však platí. Spoluúčasti nepodléhají děti ve věku 0-12 let, těhotné ženy a ženy v šestinedělí, nezaměstnané osoby registrované u střediska zaměstnanosti, jejichž dávka v nezaměstnanosti nepřevyšuje 1,5 násobek IAS i jimi vyživované osoby. Od finanční spoluúčasti jsou osvobozeny i potřebné osoby, jejichž příjem nepřesahuje 1,5 násobek indexované rozhodné výše sociální podpory (indexante dos apoios sociais, IAS). Výše spoluúčasti se liší podle typu návštěvy lékaře, tedy pokud se jedná o návštěvu doma, běžnou návštěvu, návštěvu v nemocnici či zdravotním středisku (Pussetti, 2009). Zubní odborníci ordinují pouze v rámci soukromého sektoru. Každý si může svobodně vybrat, u jakého zubního odborníka se nechá vyšetřit. Část útraty vyplácí zpětně národní zdravotní služba podle tabulky vypracované vládou. Stát dotuje 15 až 95 % výdajů na léky, které jsou na seznamu vypracovaném zdravotními službami. Zbývající část si hradí pacient. Důchodcům s nízkými příjmy stát navíc dotuje léky o 5 až 15 %. Pokud se člověk dostane do zdravotní situace, která by mohla ohrozit veřejné zdraví, potom veškerou nutnou péči (prevence primární, sekundární, terciární, očkování atd.) hradí stát (Silva, Fonseca, 2010). Pro čerpání zdravotní péče se každý musí registrovat a být držitelem zdravotní karty. Zdarma je možné se registrovat ve zdravotním centru či „Loja do Cidadão“, ani vydání karty není zpoplatněno. Žádat o zdravotní kartu mohou všichni občané EU, dále cizinci s trvalým pobytem, přechodným pobytem či pracovním pobytem. Základní, primární úroveň národního zdravotnického systému zajišťují zdravotní centra „Centro do Saúde“. Sídlí zde rodinní lékaři, všeobecní lékaři, sestry, ošetřovatelky. V některých centrech zdravotnický tým doplňuje rovněž sociální pracovník, psycholog, výživový poradce či zubní hygienici (Pussetti, 2009). Zdravotnická centra poskytují všeobecné lékařské služby, pediatrické služby, plánované rodičovství (testování pohlavních chorob zdarma), služby veřejného zdravotnictví, ošetřovatelské a sociální služby, očkování, diagnostické testy a podporu v domácí péči. Každý den centrum funguje také jako pohotovost, převážně o víkendech, kdy

zdravotnické centrum jako takové je zavřené. Centra věnují speciální pozornost těhotným ženám. Pravidelně monitorují průběh těhotenství a vše zaznamenávají do zdravotní těhotenské knihy. Dále zařídí těhotné ženě porod v místě bydliště. Veškeré služby spojené s mateřstvím a porodem jsou zdarma (Silva, Fonseca 2010).

1.7. Pohled ministerstva zahraničních věcí České Republiky na krajanské spolky

Vývoj komunikačních technologií ovlivnil i změnu vnímání tradiční české komunity v zahraničí. Aktivity krajanských spolků podporuje vláda ČR v rámci programu podpory českého kulturního dědictví. Na programu se podílí resorty Ministerstva zahraničních věcí (MZV), Ministerstva školství (MŠMT) a částečně Ministerstva zdravotnictví (MZdr) a to v pětiletých cyklech. První cyklus probíhal v rozmezí 2006-2010. Orientoval se na opravy a údržbu krajanských objektů. Druhý cyklus probíhal mezi lety 2011-2015 a zaměřil se na podporu výuky českého jazyka, zejména u nejmladší generace dětí zahraničních čechů. Vláda České republiky schválila pokračování programu podpory českého kulturního dědictví na nadcházejících pět let 2016-2020 (Program podpory českého kulturního dědictví na léta 2016 – 2020, 2015).

Ministerstvo považuje za důležitou hlavně podporu českých občanů, kteří odešli do zahraničí v posledních dvaceti letech. Cílem programu je pomoci krajanům udržet jejich české jazykové a kulturní povědomí. Mezi hlavní aktivity programu patří studijní programy, jazykové pobyty a vysílání českých učitelů do krajanských komunit v zahraničí. Široké spektrum aktivit doplňuje projekt České školy bez hranic, což je jazyková výuka předškolních dětí a raně školních dětí zahraničních čechů. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) eviduje krajanské spolky, společnosti přátel ČR, ale i česká knihkupectví, muzea, krajanské školy a jiné kulturní instituce. Přehledný adresář je k dispozici k nahlédnutí na internetovém portálu MZV. Konkrétní projekty jednotlivých krajanských spolků podporuje MZV taktéž finančně (Stanislav Kázecký, in Brouček 2014).

1.7.1. Klub Čechů a Slováků v Portugalsku

Klub Čechů a Slováků v Portugalsku vznikl v roce 2003 za podpory Velvyslanectví Slovenské republiky v Portugalsku a Velvyslanectví České republiky v Portugalsku. Cílem Klubu je podpora styku českých a slovenských krajanů žijících v Portugalsku. Po vzniku Klubu se do jeho činnosti zapojilo hned šedesát Slováků a Čechů, kteří v Portugalsku žijí trvale či dočasně z rodinných, pracovních, studijních nebo jiných důvodů. Do Klubu se zapojili rovněž Portugalci, kteří mají přátelský vztah k České republice a Slovenské republice. Od roku 2006 vede Klub Anna Almeidaová ve spolupráci s Veronikou Duarte, zástupkyní za slovenské krajany. Tento klub byl v roce 2012 oficiálně zaregistrován u portugalského Registo Nacional de Pessoas Colectivas jako neziskové občanské sdružení (Klub Čechů a Slováků v Portugalsku, 2016).

1.7.2. Česká škola v Lisabonu

Po vzoru projektu České školy bez hranic, byla v Lisabonu založena česká škola, určená všem dětem, které se chtějí učit mluvit, zpívat, číst, psát a myslet česky. Záměrem české školy je umožnit dětem poznávat kulturu a historii České republiky, a to ve formě hry a za pomoci hudby, recitace a výtvarného umění všeho druhu. Česká škola vzdělává a vychovává převážně bilingvní děti, které představují pro svou zemi a zároveň pro zemi, ve které žijí, bohatý intelektuální, ekonomický a sociální potenciál. “Tyto děti si díky svým jazykovým a kulturním znalostem uchovají svoji českou identitu v zahraničí a přispějí k vzájemnému porozumění mezi národy”, popsala iniciátorka a zakladatelka první školy bez hranic v Paříži, Lucie Slavíková-Boucher (Česká škola v Lisabonu, 2016).

Česká škola probíhá v sobotu. Děti ve věku od 6 do 15 let dochází na výuku češtiny a českých reálií a mohou se zapojit i do dalších aktivit. Od 2. Pololetí školního roku 2014/2015 se do programu české školy zapojila Alena Dittrichová. Organizuje rytmické a pohybové hry pro děti od 4 měsíců do 5 let. Program je koncipován ve formě “happeningu, naslouchajícího dětské spontaneitě, kreativitě a interakci. Umožňuje nejmenším dětem a rodičům setkat se v nové inspirující atmosféře za doprovodu zvuků a tónů, a naslouchat prvním českým slůvkům a hrát si s nimi” (Česká škola v Lisabonu, 2016).

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1. Cíl práce

Cílem této práce je zjistit, jak se žije Čechům v Portugalsku. Dále by měl výzkum, zjistit, s jakými kvalitativními problémy se Češi potýkají během adaptace na pobyt v nové zemi a zároveň jaké jsou hlavní momenty přijetí ze strany hostitelské země z pohledu Čechů žijících v Portugalsku.

2.2. Výzkumné otázky

Diplomová práce si kladla za cíl nalézt adekvátní odpovědi na následující výzkumné otázky.

S jakými kvalitativními problémy během začleňování do portugalské společnosti se potýkají Češi žijící v Portugalsku?

Jaké jsou dle názoru Čechů žijících v Portugalsku mezníky přijetí ze strany hostitelské země?

3 Metodika

3.1. *Použité metody a techniky sběru dat*

Realizovaná šetření sondující životní zkušenosti českých krajanů v Portugalsku a jejich postoje k portugalské společnosti využívají principy kvalitativní metodologie. To znamená, že prezentované poznatky se zaměřují na porozumění vztahů, souvislostí podmíněnosti jednotlivých fenoménů, s cílem dosáhnout hlubšího a detailnějšího poznání (Reichel, 2009). Polostrukturovaný rozhovor odkrývá a vysvětluje poznatky, které standardizovaný dotazník pro svou uzavřenou strukturu nedokáže. Tento fakt vysvětluje, že není primárně důležitý počet migrantů zastávající ten či onen názor, ale důvody, které je k tomu vedly, způsoby vnímání určité situace a adaptace. Výhodou kvalitativní metody je možnost získat informace, které nebyly předpokládány, ale mohou být pro výzkum zásadní, a lze s nimi dále pracovat a rozvíjet je. Uvedené přednosti, spočívající v hlubokém proniknutí do zkoumané problematiky však omezuje na kvalitě nereprezentativní a malý vzorek respondentů, který nelze použít ke generalizaci cílové skupiny (Hendl, 2016).

Rozhovory realizované v Portugalsku byly orientované na Čechy dlouhodobě žijící v Portugalsku. Rozhovory směřovaly ke zjištění několika cílů: Způsob adaptace komunikačních partnerů po příchodu do Portugalska (pocity, prožitky, problémy související s integrací do portugalské společnosti), postoje respondentů k trvalé zahraniční imigraci, názory a zkušenosti s výkonem práce v migrační zemi. Šetření probíhalo formou řízených rozhovorů vedených na základě exploračního schématu s využitím metodiky face to face. K uchování dat byl použit diktafon. Následně získaná data byla přepsána. Výzkum zachovává anonymitu respondentů.

Realizováno bylo celkem 9 rozhovorů.

3.2. *Charakteristika zkoumaného souboru*

Pro výzkum byl stanoven předpokládaný počet komunikačních partnerů na 5-7 Čechů, odpovídající danému stratifikačnímu hledisku, tedy Češi žijící na území Portugalska. Záměrný (účelový) výběr se aplikuje, pokud je možné zkoumaný soubor rozdělit dle vybraných kritérií do určitých vrstev (Miovisky, 2006).

Osloveno bylo celkem 12 Čechů. Mezi oslovenými byli pouze dva muži, kteří nakonec byli z výzkumu ztaženi z důvodu nesplňujícího kritéria: délka pobytu. Jedna z oslovených Češek, i přes projevovaný zájem, nakonec svou účast ve výzkumu odmítla z osobních důvodů. Přes organizační komplikace se nakonec všechny rozhovory podařilo realizovat.

Před samotným začátkem rozhovoru proběhla krátká komunikace přes e-mailovou poštu. Komunikační partnerky byly informovány o průběhu a účelu rozhovoru, rovněž byly požádány o souhlas se zvukovým nahráváním.

Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 45-90 minut. Všechny rozhovory, po souhlasu všech účastnic, byly nahrávány na zvukový záznamník. Po dokončení všech rozhovorů byla data přepsána na papír a očištěna od slovních vsuvek a informací, které nejsou pro výzkum hodnotné. Pro názornou ukázkou byla data po řádném zpracování převedena do elektronické podoby a vložena do příloh. V přepisu rozhovorů byl zachován jazyk, kterým účastnice odpovídaly, tedy nespisovnou češtinou.

Sběr dat trval jeden měsíc v rozmezí od 7. 3- 10. 4. 2016. Rozhovory se konaly převážně ve večerních až pozdních hodinách, z důvodu pracovního vytížení účastnic (zaměstnání, péče o dítě).

Zkoumaným souborem byly ženy ve věku mezi 30-60 let, nejmladší Češce je 31 let a nestarší 59 let. Šest komunikačních partnerek se provdalo za Portugalce, tři žijí se svým partnerem nesezdaně. Čtyři komunikační partnerky vystudovaly vysokou školu, dvě z nich v Portugalsku, jedna dosáhla vyššího odborného vzdělání a tři získaly maturitní vysvědčení. Většina účastnic pracuje, tři matky jsou momentálně na mateřské dovolené. Délka pobytu účastnic se liší. Z uvedených údajů v Tabulce 4 lze vydedukovat, že s délkou pobytu se zvyšuje úroveň jazyka portugalského. Účastnice žijící v Portugalsku déle jak 8 let mluví plynule portugalsky, na úrovni C2. Ostatní ženy

žijící v Portugalsku poměrně krátkou dobu, ovládají jazyk na úrovni B2. Většina těchto žen se hodnotily lépe v porozumění jazyka než v jeho interpretaci. Slovní zásoba je bohatá, ale po gramatické stránce jazyk ovládají průměrně (viz Tabulka 4.).

Tabulka 4: Charakteristika zkoumaného souboru

	<i>Věk</i>	<i>Rodinný stav</i>	<i>Délka pobytu</i>	<i>Vzdělání</i>	<i>Úroveň portugalštiny</i>
<i>KP1</i>	36	<i>svobodná-žije s Portugalcem</i>	<i>5 let</i>	<i>SŠ</i>	<i>A2</i>
<i>KP2</i>	59	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>27 let</i>	<i>VŠ</i>	<i>C2</i>
<i>KP3</i>	42	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>18 let</i>	<i>VŠ</i>	<i>C2</i>
<i>KP4</i>	34	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>9 let</i>	<i>VŠ</i>	<i>C2</i>
<i>KP5</i>	36	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>3 roky</i>	<i>VOŠ</i>	<i>B2</i>
<i>KP6</i>	31	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>2,5 roku</i>	<i>VŠ</i>	<i>B2</i>
<i>KP7</i>	41	<i>vdaná- s Portugalcem</i>	<i>10 let</i>	<i>SŠ</i>	<i>C1</i>
<i>KP8</i>	33	<i>svobodná-žije s Portugalcem</i>	<i>8 let</i>	<i>SŠ</i>	<i>C1</i>
<i>KP9</i>	36	<i>svobodná-žije s Portugalcem</i>	<i>14 let</i>	<i>VŠ</i>	<i>C2</i>

4 Výsledky

Komunikačním partnerkám byla položena otázka, proč opustily Českou Republiku a odešly právě do Portugalska. Dotazované odpovídaly téměř jednoznačně, bez váhání „*kvůli manželovi*“. Dvě ženy primárně zamířily do Portugalska na dovolenou a pak zůstaly kvůli příteli. „*Přijela jsem za kamarádkou, v pondělí se seznámila s přítelem a v pátek už u něj bydlela.*“ Jedna z dotazovaných, jako jediná, odjela do Portugalska na pracovní pobyt jako tenisová instruktorka. Poté v zemi zůstala ze stejného důvodu jako ostatní Češky, kvůli známosti s Portugalcem. Jedna z dotazovaných uvedla: „*Neměla jsem na výběr, po rozvodu jsem přišla o všechno, české úřady mi odmítly pomoci i přesto, že jsem občan. Řekli, ať se obrátím na příbuzné. Odjela jsem tedy za příbuznými do Portugalska a jsem tu dodnes.*“

Po důkladném prostudování získaných dat byly vytvořeny následující tabulky. Data byla analyzována, kódována a pro přehlednost shrnuta do tabulek. Byly vyhledávány podobnosti a rozdíly.

První nalezený trs byl pojmenován „Adaptace na pobyt v Portugalsku“. Trs 1 zobrazuje co bylo nejnáročnější a nejpřekvapivější pro komunikační partnerky po příchodu do Portugalska (viz Tabulka 5).

Druhý trs s názvem „Postoje Portugalců vůči imigrantům“ popisuje shodnost výpovědí komunikačních partnerek v oblasti přijetí imigrantů a informuje o vztazích komunikačních partnerek s Portugalci (viz Tabulka 6).

Třetí trs „Životní styl Portugalců“ zobrazuje podobnosti v oblastech denní rytmus, stravování a rodina. Zároveň zobrazuje, jak byly komunikační partnerky ovlivněny životním stylem místních (viz Tabulka 7).

Čtvrtý trs pojmenovaný „Češi na portugalské trhu práce“ zobrazuje shodné odpovědi v oblasti pracovní zkušenosti a oblasti vztahy zaměstnanců na pracovišti (Tabulka 8)

Pátý trs s názvem „Češi a portugalský zdravotní systém“ přibližuje podobnosti v oblasti systému zdravotní péče a její dostupnosti. Dále zobrazuje shodné rozdílnosti mezi portugalským a českým zdravotnickým systémem (Tabulka 9).

Poslední vyhledaný trs pojmenovaný „Vztah k České Republice“ popisuje shodné výroky na téma vztah k blízkým žijících v České Republice a vztah k vlasti. V rámci tohoto trsu jsou zobrazeny rovněž podobnosti na téma návrat do České Republiky (Tabulka 10).

Tabulka 5 : Trs 1- Adaptace na pobyt v Portugalsku

	<i>Nejnáročnější kritéria</i>	<i>Nejpřekvapivější kritéria</i>
KP1	-jazyková bariéra - složitá, pomalá administrativa -na úřadech neznalost angličtiny	- teplo, čistý vzduch, prostředí - pozitivní lidé - mnoho podobností s ČR
KP2	- portugalská zima	- mezilidské vztahy - vřelé přijetí Portugalci - volnější životní styl
KP3	- jazyková bariéra - naprosto jiný životní rytmus	- výborné jídlo - krásné počasí - pozitivní lidé
KP4	- adaptace na kulturní specifika	- mnoho podobností s ČR -vřelé přijetí Portugalci
KP5	- adaptace na kulturní specifika - složitá, pomalá administrativa	- pozitivní lidé - vřelé přijetí Portugalci - přátelský přístup - možnost domluvit se anglicky
KP6	- jazyková bariéra - na úřadech neznalost angličtiny -složitá, pomalá administrativa	- dobré zdravé jídlo - mentalita Portugalců - mnoho podobností s ČR
KP7	- nevyhovující životní podmínky	- krásné počasí
KP8	- jazyková bariéra - portugalská zima	- výborné jídlo - moře, krásné počasí
KP9	- jazyková bariéra	- srdečnost lidí

Téma „Adaptace na pobyt v Portugalsku“ sleduje problémy, se kterými se komunikační partnerky setkaly po příjezdu do Portugalska. Pozornost byla zaměřena na nejnáročnější a nejpřekvapující kritéria spojená s adaptací v nové zemi.

Tabulka 6: Trs 2- Postoj Portugalců vůči imigrantům

	<i>Postoj vůči imigrantům</i>	<i>Postoj vůči Čechům</i>	<i>Vztahy s Portugalci</i>
KP1	- k turistům přátelský přístup - předsudek vůči Brazilcům, považování za zloděje	- Čechy řadí k východu - Neznalost polohy ČR	- přátelé mezi imigranty (Anglie, JAR) - negativní
KP2	- žádná xenofobie - otevření vůči imigrantům	- vynikající	- výborné - přátelé mezi imigranty (Brazílie, Španělsko, východ)
KP3	-odlišný přístup k Ukrajincům, Rumunům, Rusům	- Čechy řadí k východu	- velmi vřelé
KP4	- cizinci na stejné úrovni	- dobrý	- dobré
KP5	- odlišný přístup vůči imigrantům z Číny, bývalých portugalských kolonií a Blízkého východu	- výhoda členství ČR v EU	- velmi vřelé
KP6	- předsudek starší generace vůči černochům - předsudek vůči Ukrajincům	- považují mě za Ukrajinku nebo Rusku - „naplavenina“	- dobré - jsou milí, slušní, trvá dlouho, než se stanete přáteli
KP7	- nepřiliš vřelý	- neznalost polohy ČR - banka odmítla otevřít účet	- tři přátelé Portugalci - Přátelé mezi imigranty
KP8	- odlišný přístup k Brazilcům	- výhoda členství ČR v EU - považují mě za Ukrajinku nebo Rusku	- žádní portugalští přátelé - přátelé mezi imigranty (Anglie, JAR)
KP9	- cizinci na stejné úrovni	- Neznalost polohy ČR - Čechy řadí k východu - považují mě za Ukrajinku nebo Rusku	- žádní portugalští přátelé - přátelé mezi imigranty (Anglie, JAR)

Téma „Postoj Portugalců vůči imigrantům“ se zaměřuje na postoje Portugalců vůči imigrantům obecně a na postoje vůči Čechům. Dále se téma zabývá vztahy Čechů s Portugalci, a jak Češi vnímají přijetí ze strany Portugalců.

Tabulka 7 : Trs 3- Životní styl Portugalců

	Denní rytmus	Stravování	Institut rodina	Vliv na komunikační partnerky
KP1	- pomalejší rytmus - nedochvilnost	- pozdní večeře - kuchyně není rozmanitá	- silné rodinné vztahy - až 3 generace žijí společně - návštěvy 1x týdně - starší děti vysávací rodičů	- přibrání na váze - přizpůsobení se
KP2	- pomalejší rytmus	- dobré, chutné jídlo	- silné rodinné vztahy	- větší vstřícnost k lidem
KP3	- nedochvilnost - pomalejší rytmus	- dobré, chutné jídlo - jídlo a stolování je důležitá součást kultury	- silné rodinné vztahy - matka opečovatelka dělá vše	- vaření portugalského jídla - přizpůsobení se
KP4	- pomalejší rytmus	- chutné, zdravé jídlo	- silné rodinné vztahy	- přizpůsobení se
KP5	- pomalejší rytmus - pozdější začátek, konec dne	- jídlo a stolování je důležitá součást kultury - ve stravování jsou patrioti	- silné rodinné vztahy	- jiný pohled na instituci rodiny a manželství - větší spontálnost - více přátel
KP6	- pozdější začátek a konec dne - nedochvilnost	- jídlo a stolování je důležitá součást kultury - pozdní večeře	- silné rodinné vztahy - až 3 generace žijí společně - starší děti jsou vysávací rodičů	- zvykla jsem si - žádné výrazné ovlivnění
KP7	- sociální dávky - pomalejší rytmus - víkend fotbal	- pozdní večeře - dobré, chutné jídlo - jídlo a stolování je důležitá součást kultury	- silné rodinné vztahy - minimální kontakt s manželovou rodinou	- žádné výrazné ovlivnění
KP8	- nedochvilnost - pomalejší rytmus - víkend fotbal - pozdější začátek a konec dne	- pozdní večeře - jídlo chutné, zdravé - jídlo a stolování je důležitá součást kultury	- návštěvy 1x týdně - minimální kontakt s manželovou rodinou	- přizpůsobení se
KP9	- nedochvilnost - víkend fotbal - pozdější začátek a konec dne	- pozdní večeře - jídlo chutné, zdravé	- návštěvy 1x týdně	- přizpůsobení se

Téma „Životní styl Portugalců“ zkoumá způsob života Portugalců z hlediska denního rytmu a stravování. Součástí tématu je i institut rodiny, jako neodmyslitelná složka životního rytmu. Úkolem tohoto tématu rovněž bylo zjistit, jak se změnil životní styl komunikačních partnerek za dobu pobytu v Portugalsku.

Tabulka 8: Trs 4- Češi na portugalském trhu práce

	<i>Zkušenosti</i>	<i>Vztahy na pracovišti</i>
<i>KP1</i>	- bez jazyka minimální šance - podvodníci- nesepeší smlouvu, nezaplatí - zaměstnavatel dlužil peníze - privilegia, úlevy pro matky s dětmi	- k cizincům nejsou ochotni, nápomocni - těžké obstát v ženském kolektivu Portugalek
<i>KP2</i>	- mnoho byrokracie, zbytečné pracovní schůzky u kafe - kvůli krizi, mnoho klientů ze zahraničí	- dobré vztahy - časté společné večere
<i>KP3</i>	- dobré	- dobré vztahy
<i>KP4</i>	- dobré	- dobré vztahy
<i>KP5</i>	- pracuji ve velmi specifickém oboru, kde je potřeba vysoká dávka kontaktů, umělecká sféra ke mně byla vždy vřelá	- k cizincům jsou otevření, pomohou - vyžadují svá práva a benefity.
<i>KP6</i>	- problém s portugalským jazykem - zaměstnavatelé neodpovídají na e-maily	- žádné zkušenosti
<i>KP7</i>	- zaměstnavatel dlužil peníze - rovnost všech před zaměstnavatelem	- těžké obstát v ženském kolektivu Portugalek - dobré vztahy
<i>KP8</i>	- zaměstnavatelé neodpovídají na e-maily - podvodníci- nesepeší smlouvu, nezaplatí - minimální ohledy na matku s dětmi - rovnost všech před zaměstnavatelem	- dobré vztahy - časté společné večere - závist Portugalců
<i>KP9</i>	- rovnost všech před zaměstnavatelem - privilegia pro těhotné, matky s dětmi, invalidní	- těžké obstát v ženském kolektivu Portugalek - Portugalci se nadřazují nad cizince - časté společné večere

V rámci tématu „Češi na portugalském trhu práce“ bylo zjišťováno, jaké zkušenosti mají komunikační partnerky s hledáním práce, jak vycházely se zaměstnavateli. Dalším úkolem bylo zjistit, jaké vztahy mají komunikační partnerky se svými kolegy Portugalci i imigranty.

Tabulka 9: Trs 5- Češi a portugalský zdravotní systém

	<i>Dostupnost zdravotní péče</i>	<i>Systém péče</i>	<i>Komparace s ČR</i>
KP1	-dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- žádná vsřícnost - soukromý sektor drahý - státní sektor nekvalitní - dobří zubaři - platí soukromé pojištění	- ČR je na mnohem lepší úrovni
KP2	- nikdy jsem neměla žádný problém	- dobré zkušenosti	- v Portugalsku mnohem příjemnější personál
KP3	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- různorodé - platí soukromé pojištění	- ČR je na mnohem lepší úrovni
KP4	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- dobré zkušenosti	- nemám zkušenosti z poslední doby
KP5	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- katastrofální - soukromý sektor kvalitnější	- ČR je na mnohem lepší úrovni
KP6	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- odborníci v obou sektorech - soukromý sektor drahý - platí soukromé pojištění - nekvalitní zubaři - dobrá prestiž nezaručuje dobrou péči	- ČR je na mnohem lepší úrovni
KP7	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- dobré zkušenosti - platí soukromé pojištění - dobré zkušenosti	- ochota českých zdravotníků - bez pojištění mě ošetřili
KP8	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- soukromé kliniky rychlejší - platí soukromé pojištění	- nižší dostupnost - k ostatním lékařům je potřeba doporučení
KP9	- dostupnost všem stejná, jako Portugalcům	- soukromé kliniky rychlejší - platí soukromé pojištění	- kvalitní přístroje - bez pojištění mě odmítli ošetřit

V oblasti „Portugalský zdravotní systém“ bylo zjišťováno, jaké mají komunikační partnerky zkušenosti se zdravotní péčí v Portugalsku, jak je dostupná a kvalitní. Komunikační partnerky rovněž porovnávaly portugalský systém se systémem českým.

Tabulka 10: Trs 6- Vztah k České Republice

	Vztah k blízkým	Vztah k vlasti	Návrat do České Republiky
KP1	- pravé přátelství posílilo - s rodinou se navštěvujeme	- častý pobyt v zahraničí- omezený vztah k ČR	- ne - pouze pokud to bude nezbytně nutné
KP2	- velmi dobré - blízcí jezdí pravidelně na dovolenou	- hrdá Češka - za Čechy se stydím v posledních letech	- ne
KP3	- pravé přátelství posílilo	- hrdá Češka	- ne - pouze pokud to bude nezbytně nutné
KP4	- vztahy se utužily	- objektivnější - vedu komunitu Čechů k povědomí o vlasti	- někdy
KP5	- vztah k české rodině silný	- hrdá Češka	-ano, v budoucnu
KP6	- stesk po rodičích a přátelích - pravé přátelství posílilo - blízcí jezdí pravidelně na dovolenou	- hrdá Češka	- ano, v budoucnu
KP7	- stesk po rodičích a přátelích - blízcí jezdí pravidelně na dovolenou	- hrdá Češka - každoroční dovolená v ČR	- ano, v budoucnu necítím se tu doma jako v ČR
KP8	- stesk po rodičích a přátelích - s rodinou se navštěvujeme - pravé přátelství posílilo	- každoroční dovolená v ČR - častý pobyt v zahraničí- omezený vztah k ČR	- ne
KP9	- stesk po rodičích a přátelích - s rodinou se navštěvujeme - pravé přátelství posílilo	- cítím se jako Portugalka - každoroční dovolená v ČR	- ne

V rámci tématu „Vztah k České Republice“ bylo zkoumáno, jak ovlivnil pobyt v Portugalsku vztahy komunikačních partnerek k jejich blízkým v České Republice a jaký mají postoj ke své rodné vlasti. Zároveň komunikační partnerky odpovídaly na otázku, zda-li by se vrátily do České Republiky.

5 Diskuze

Tato práce se zabývá imigrací v rámci Evropské unie očima Čechů žijících v Portugalsku.

Výzkum byl realizován formou polostrukturovaného rozhovoru, kvalitativní metodou. Rozhovor byl rozdělen do dvou částí. V části první byly zjišťovány obecné informace o komunikačních partnerkách. Většina z nich žije v Lisabonu a okolí, jedna komunikační partnerka žije na úplném jihu Portugalska. Tato oblast je vyhlášenou turistickou destinací a žije zde mnoho movitých cizinců z celého světa. Čtyři ženy jsou svobodné a ostatní vdané. Všechny žijí s Portugalcem. Pět žen dosáhlo vysokoškolského titulu, z nich dvě promovaly v Portugalsku. Tři komunikační partnerky dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou a jedna studovala na vyšší odborné škole. Dále bylo zjišťováno, jak dlouho ženy žijí v Portugalsku a rovněž bylo podstatné zjistit, na jaké úrovni komunikační partnerky ovládají místní jazyk, portugalštinu. Na základě získaných dat lze vyvodit závislost znalost jazyka na délce pobytu v Portugalsku. Jen jedna Češka nesplňuje kritéria této rovnice. Vysvětlením může být pobyt v turistické oblasti. Tato komunikační partnerka se pohybuje převážně mezi anglicky mluvícími a do styku s portugalštinou přijde minimálně.

Ženám byla položena otázka, z jakého důvodu odešly do Portugalska. Následně byl rozhovor rozdělen do sedmi okruhů. První kategorie byla zaměřena na kritéria spojená s příchodem do země a adaptací na nové prostředí. Záměrem bylo zjistit, co pro komunikační partnerky bylo po příchodu do Portugalska nejhorší a co naopak bylo milým překvapením. Druhá kategorie se zabývala postoji Portugalců k imigrantům a Čechům z pohledu komunikačních partnerek. Součástí kategorie byla i analýza vztahů komunikačních partnerek s Portugalci a ostatními imigranty. Třetí kategorie se týkala životního stylu Portugalců. Rovněž bylo zjišťováno, jaký vliv má životní styl místních obyvatel na komunikační partnerky. Čtvrtá kategorie se zabývala zkušenostmi komunikačních partnerek v oblasti zaměstnání a zároveň zkoumala vztahy zaměstnanců na pracovišti i mimo něj. Další kategorie byla zaměřena na portugalský zdravotní systém. Poslední kategorie se zabývala vztahy komunikačních partnerek s blízkými jak v České Republice, tak k vlasti jako takové. V souvislosti s tímto tématem bylo

zjišťováno, zda-li by se komunikační partnerky vrátily zpět do České Republiky. Okruhy byly následně rozpracovány podle výzkumných otázek. Pro zvýšení výpovědní hodnoty výsledků jsou přiloženy ilustrační výpovědi komunikačních partnerek.

Portugalsko patří mezi evropské státy. Čím blíže rodné zemi, tím menší pozorujeme kulturní rozdíly. Málokdo by si představil kulturní šok jako něco, na co by se měl připravit. Avšak každý, kdo strávil pár týdnů v některé evropské zemi, mohl zpozorovat určité odlišnosti a vnímat své pocity. Pocit vyčlenění ze společnosti, osamění, frustrace z jiné mentality, jazyka, jiného přístupu, zvyků a nepochopení lidí kolem sebe, zažil každý, jen si to vnitřně nemusel pojmenovat jako kulturní šok, nýbrž jako stesk po domově či divnou mentalitou místních lidí (Fenomén kulturního šoku, 2016). Moore (2015) ve své publikaci hovoří o pěti fázích kulturního šoku. Po příjezdu do nové země, první fáze „Nadšení“, je pro člověka všechno nové, lákavé a nezvyklé. Vstřebává povrchní znaky kultury, v podstatě s ní moc nekomunikuje. Je spíše vnějším pozorovatelem. Toto tvrzení potvrdila komunikační partnerka č.1: *„Za 2 roky procitneš z té krásy, moře a zjistíš, že je to tady dvakrát těžší než v Česku.“* V druhé fázi „Frustrace“ začíná člověk více komunikovat a uvědomovat si realitu dění kolem sebe. Člověk vystřízliví a začne odsuzovat vše, co probíhá jinak, než on sám zná. Ve třetí fázi „Obrat“ člověk hledá kompromis z první a druhé fáze (nadšení a frustrace). Začíná chápat nové prostředí a objevují se první úspěchy. Ve čtvrté fázi dochází k „Přizpůsobení“. Prostor se zdá být pochopitelnější. Dokonce člověk zjistí, že spoustu věcí může dělat více způsoby, třeba i lépe než zná ze své země. V páté fázi „Návrat“ nastává další překvapení. Podle Moore (2015) lidé po návratu, i když se vrátili do známého prostředí, nejsou schopni fungovat normálně. Proces zpětné adaptace může trvat pár dní nebo i celý život. Záleží pak na síle prožitku v druhé kultuře. Podle Výrosta (2008) je adaptační proces významnou součástí socializace. U dětí se jedná o dimenzi utváření osobnosti a u dospělých dochází k dotváření osobnosti. Stručně řečeno sociální adaptace představuje postupné začleňování jedince do nového sociálního prostředí (Jandourek, 2012). Adaptačním procesem si prošly nebo stále prochází i komunikační partnerky.

První stanovená otázka pojednává o tom, s jakými kvalitativními problémy během začleňování do portugalské společnosti se potýkají Češi žijící v Portugalsku. V první řadě je podstatné zmínit, z jakého důvodu dotazované Češky přišly do Portugalska. Jak již bylo uvedeno, většina dotazovaných odešla do Portugalska „*kvůli manželovi*“, dvě odjely na dovolenou a zamilovaly se do Portugalce, jedna odjela za příbuznými a zamilovala se, a jak uvedla poslední komunikační partnerka: „*Odjela jsem na jednoroční pracovní pobyt jako tenisová instruktorka, a pak pobyt neustále prodlužovala kvůli příteli, kterého jsem tam poznala.*“ Podle těchto tvrzení je jednoznačné, že hlavním důvodem pobytu v Portugalsku je vztah s partnerem portugalské národnosti. Žádná Češka si pobyt v Portugalsku neplánovala, tudíž přijela do země bez znalostí jazyka. Všechny komunikační partnerky komunikovaly se svým partnerem anglicky. Z tohoto důvodu pro většinu komunikačních partnerek byl po příchodu do země největší problém jazyk. Podle portugalského centra v Praze (Instituto Camoes Portugal) portugalsky mluví 230 milionů lidí. To portugalský jazyk řadí na šestou příčku nejrozšířenějších jazyků světa. Portugalský jazyk je oficiálním jazykem v 8 zemích na 4 kontinentech. V Evropě se portugalsky domluvíme v Portugalsku, na azorských ostrovech a Madeiře. V Americe mluví portugalsky v Brazílii. V Africe se jedná o Angolu, Mosambik, Guineu-Bissau, Kapverdské ostrovy, Ostrov sv. Tomáše a Princův ostrov. Na území Asie pak ve Východním Timoru. S portugalským jazykem se lze setkat i v bývalých portugalských koloniích v Asii- Goa, Damao, Diu a Macau. Jelikož portugalský jazyk patří mezi západorománské jazyky, není pro Čechy jednoduché se tento jazyk naučit, stejně jako pro komunikační partnerku č.7: „*Jazyky mi vždycky šly, mluvím dobře anglicky, německy, ale s portugalským jazykem stále bojuji.*“ Mé vlastní zkušenosti mohou potvrdit náročnost jazyka. Dokonce učebnice Portugalského jazyka od Jindrové (2014) uvádí, že portugalský jazyk patří k nejtěžším románským jazykům vůbec. Díky bohaté a rozmanité nepravidelnosti jazyka je složitější než francouzština, italština či španělština. Já osobně jsem během mého samostudia portugalského jazyka postupně dospěla k názoru, že portugalský jazyk je náročný jazyk, ale ve srovnání s češtinou, je lehčí. „*Jazyková bariéra*“ patří rozhodně k významným prvkům procesu adaptace. Dvě komunikační partnerky ještě svou odpověď doplnily poznámkou o neznalosti anglického

jazyka na úřadech. Cítily tento nedostatek jako další formu jazykové bariéry. „*Na úřadech ten jazyk potřebuješ, když úředníci anglicky moc neumí.*“. Další tři komunikační partnerky nechválí portugalské úřady z jiného důvodu. „*Administrativa je pomalá, složitá, na všechno zbytečně potřebují pět papírů*“. Většina komunikačních partnerek odjížděla do Portugalska s minimálními znalostmi o zemi, jako např. komunikační partnerka č.2: „*Portugalsko jsem si vybrala ze zvědavosti, byla to pro mě evropská země, o které jsem věděla málo.*“. Portugalsko všechny spojuje s mořem, palmami a teplem. Portugalsko, ležící na Pyrenejském ostrově, patří k místům, kde panují horká a suchá léta. Zimy jsou mírné, kolem 9°C. Proto domy nemají izolaci a ústřední topení jako domy ve střední, východní či severní Evropě. Pro dvě komunikační partnerky byla po příjezdu do Portugalska nejnáročnější právě zima. „*Příjezd byl katastrofální. Jela jsem tam za palmama a mořem, a tři měsíce v kuse přšelo.* V domech se v zimě opravdu netopí. Sama jsem někdy měla pocit, že venku je větší teplo než v domě. Češi jsou zvyklí na vytápěné domy o teplotě 22°C, ale v Portugalsku je běžná vnitřní teplota 16°C. Češky se rovněž nepřipravovaly na kulturní specifika, jiný rytmus a styl života Portugalců. „*Nejnáročnější bylo, zvyknout si na kulturní specifika, převážně na tu jejich nedochvilnost, nespolehlivost.*“ Uvedla komunikační partnerka č.4. Podobně to cítily i další dvě Češky. Příjezd do neznámé země není spojen jen s negativními zkušenostmi a bariérami. Jak uvedla Moore (2015), po příjezdu probíhá fáze Nadšení. Nové prostředí láká svou originalitou a odlišností. Nabízí krásy země, exotické chutě místní kuchyně a zajímavé tradice. Tři respondetky byly učarovány kvalitou a chutností portugalské kuchyně. Čtyři partnerky si pochvalovaly teplé počasí, moře a čistý vzduch. Zajímavý postřeh přinesly tři komunikační partnerky: „*Přes odlišnosti na povrchu je zde život podobný jako v Česku.*“. Špičánová (2011) říká, že definovat národní charakter není nikdy snadné, ale dá se říci, že většina Portugalců je bezstarostných, přátelských a příjemných. I když někteří na první pohled mohou působit mrzutě a nevrle vůči cizincům. Čtyři komunikační partnerky se shodly na tom, že Portugalci jsou srdeční a pozitivní lidé. Překvapilo je, jakým vřelým způsobem byly do portugalské společnosti přijaty. Jandourek (2012) říká, že sociální adaptace představuje postupné začleňování jedince

do nového sociálního prostředí. V rámci tohoto procesu se jedinec svoji aktivitou přizpůsobuje proměnlivému sociálnímu okolí a zároveň se vyrovnává s jeho charakteristikami.

Podle Guillaín (2013) je životní styl Portugalců podobný jako u jiných národů v ostatních evropských zemích. Při seznamování, ale i běžném pozdravení, Portugalci obecně očekávají polibek na obě tváře nebo podání ruky. Většina komunikačních partnerek se novému prostředí přizpůsobilo, ale životní styl Portugalců hodnotí jako volnější, odlišný od životního stylu Čechů obecně. Portugalci žijí v pomalejším rytmu, „*Na všechno mají dost času, všude chodí pozdě, v obchodech jsou fronty, nikdo nikam nespěchá*“. Většina také uvedla, že Portugalci jsou velmi nedochvilní a tím pádem nespolehliví. Komunikační partnerka č. 4 charakterizovala portugalský denní rytmus takto: „*Pozdější začátek a konec dne, jehož části jsou vždy jasně ohraničeny stravováním, snídaně, oběd, večeře*“. Tři komunikační partnerky se zmínily o fotbalové vášni Portugalců. Víkendy Portugalci tráví na stadionech či před televizí a fandí svým týmům. Zajímavý postřeh přinesla komunikační partnerka č.7: „*Portugalci jsou líní, žijí ze sociálních dávek. Sousedka nepracuje, chodí si do kostela pro rýži a ovoce, jako sociálně slabá. Ale kouří a v bytě má 3 kočky. Manželova sestra a její muž také nepracují, oba kouří a rádi pijí*“. Součástí kultury jsou také stravovací zvyky a jídlo jako takové. Velmi vážně berou festivaly (obvykle na počest patrona), doprovázené slavnostním procesím, tanci a ohňostroji. Pět komunikačních partnerek vnímá portugalské stravování jako součást kultury, jedna Češka dokonce řekla: „*Ve stravování jsou Portugalci patrioti*“. Komunikační partnerka č.9 uvedla: „*Stolování je podle etikety, skleničky i příbory. Všechno jídlo se přinese na stůl a každý si nabídne sám*“. Z mé vlastní zkušenosti mohu dodat, že Portugalci jedí hodně, při jakékoliv příležitosti či oslavě hodují, stůl je plný tak, že není místa na odložení skleničky. Podává se předkrm, hlavní jídlo a ještě dezert s kávou. Většina komunikačních partnerek shledává portugalskou kuchyni jako chutnou a rozmanitou. Jen jedna komunikační partnerka odpověděla: „*Jedí hrozně, jejich kuchyně mi přijde dost omezená*“. Portugalci večeří hodně pozdě, s čím se Česky moc neztotožňují, ale většina se přizpůsobila. Jen dvě komunikační partnerky si udržují svůj režim dne, vstávají na portugalské poměry brzy

a večerí kolem 7 hodiny. Dokonce i jejich nové rodiny se přizpůsobily „českému“ rytmu. Další typická činnost charakterizující Portugalce je „klábosení u kávy“. Ať jsou to lidé na vesnici či z velkého města, všichni rádi tráví hodiny v kavárnách. Stejně jako ve většině středomořských zemí, starší muži se shromažďují na dlážděných náměstích a pozorují dění světa, zatímco ženy mají své vlastní sešlosti. Jedna komunikační partnerka uvedla, že portugalský způsob života a jejich kultura změnila její pohled na instituci rodiny a manželství. Během pobytu si získala více přátel. Rodina si podle všech komunikačních partnerek drží pevně své místo v žebříčku hodnot většiny Portugalců. Rodinní příslušníci se schází každý víkend, tráví spolu Velikonoce a Vánoce. Podle studie Rytířové (2013) v Jižní Evropě žije několik generací společně v jednom domě. Děti zůstávají u svých rodičů až do ranné dospělosti. Tento jev potvrdily dvě komunikační partnerky, „*Hodně mých známých žije u svých rodičů, klidně až do 40 let. Nájem je tu drahý. Když odejdou od rodičů, chodí k nim nebo prarodičům denně na oběd. Svě rodiče vykořisťují.*“ Já osobně jsem si též všimla, že mladí lidé žijí s rodiči. I když pracují, bydlí u rodičů, nemusí platit nájem, starat se sami o domácnost nebo si vařit. Navzdory těmto výrokům všechny komunikační partnerky shledávají rodinné vztahy jako dobré, ale podle statistik Eurostatu (2012) se Portugalsko zařadilo k zemím s nejvyšší hodnotou indexu rozvodovosti. V roce 1980 se sice index rozvodovosti v Portugalsku pohyboval v nejnižších hodnotách, ale pak se postupně zvyšoval. Tento jev reflektuje uzákonění rozvodů. Nelegálnost rozvodů panovala do konce 60. let ve většině jižních států Evropy. Jak uvádí Suttrová (2008) od 70. let, kdy rozvody byly povoleny, se rozdíl indexu rozvodovosti značně zvyšovaly, a to v řadě evropských zemí. Nesoudržnost rodin v Portugalsku naznačila svým výrokem pouze jedna komunikační partnerka: „*Holky zůstávají u rodičů do 35 let, čekají na toho pravého, pak se najednou rychle vdají, mají děti, ale to vše je jen uspěchané, protože za rok se pak rozvádí.*“ V souvislosti s pozitivními reakcemi komunikačních partnerek lze předpokládat, že si na portugalský způsob života zvykly bez závažných problémů. Podle Jandourka (2012) v procesu integrace má jít především o začlenění jedince do převládajícího systému většinové společnosti, a to takovým způsobem, aby neztratil svou vlastní identitu. Češky nemají obavy ze ztráty svých vlastních tradic. Přijaly zvyky a život místní

společnosti s respektem, i když s některými kulturními specifiky, jako je nedochvilnost a nespolehlivost, se neztotožňují.

Podle informací Portugalského velvyslanectví v České Republice (Podmínky Portugalsko, 2016) mohou v Portugalsku pracovat občané členských států Evropské unie a ostatních států bez jakéhokoli specializovaného víza určeného k tomuto účelu. Pracovní vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem upravuje Zákoník práce z ledna roku 2004. Všechny komunikační partnerky měly zkušenosti s hledáním práce. Za dobu pobytu poznaly prostředí pracovního trhu a musely se naučit pracovat jak s Portugalci, tak i ostatními imigranty. Tři komunikační partnerky mají jen dobré pracovní zkušenosti. Zbytek žen hodnotil pracovní trh různorodě. Každá přinesla do diskuze zajímavý postřeh, který já osobně hodnotím jako vypovídající. Podle komunikačních partnerek je pracovní trh přeplněn byrokracií, zaměstnanci ztrácí čas zbytečnými pracovními schůzkami u kávy, zaměstnavatelé nevyplácí mzdy a neodpovídají na emaily. „*Je to známka neslušnosti a nezodpovědnosti, když Vám zaměstnavatel, kterému jste poslali svůj životopis, ani neodpoví*“ uvedla komunikační partnerka č.5. Já osobně když jsem si minulý rok hledala práci v Portugalsku a předminulý rok jsem se pokoušela zařídit zahraniční pobyt v Portugalsku, na mé emaily převážná část adresátů rovněž neodpověděla. Portugalci reagují pomalu a jejich neutrální spíše znužený výraz uvádí druhého do pocitů nejistoty. Mně osobně tento přístup značně ovlivnil mou snahu při hledání práce. Zajímavý postřeh v oblasti zaměstnání přinesly komunikační partnerky č.1 a č.9. Zaměstnavatel upřednostňuje matky s dětmi, těhotné a zdravotně postižené. Umožňuje jim úlevy a určitá privilegia. Guedes a Marques (2008) došli ve své studii k závěru, že nejvíce diskriminováni na trhu práce jsou afričtí imigranti ze zemí PALOP a Brazilci. Brazilci však mají možnost vykonávat zaměstnání vyššího řádu o 10% než Afričani. Marques a Guedes (2008) upozorňují, že imigranti ze zemí PALOP mají nejnižší průměrný příjem ze všech imigrantů v Portugalsku. Tato skutečnost odráží sociální hierarchii portugalské společnosti. Zaměstnání a jeho ohodnocení souvisí nejen s národností a místem původu imigrantů, ale také s barvou pleti. Proto autoři hovoří o viditelné diskriminaci afrických imigrantů na trhu práce.

Komunikační partnerky se výslovně o diskriminaci na pracovišti nezmínily. Zaměstnavatel nehodnotí své zaměstnance podle národnosti. „*Na pohovoru jsem řekla, že jsem cizinka a sama ředitelka mě upozornila, že není třeba hovořit o národnosti, tady jsme si všichni rovni*“, uvedla komunikační partnerka č. 8. Najít si práci, která by splňovala osobní požadavky a kritéria, není někdy jednoduché ani v mateřské zemi. V Portugalsku, jak již bylo řečeno, úředním jazykem je portugalština. Čtyři komunikační partnerky si hledaly zaměstnání, ale ve většině případů jejich snaha ztroskotala na neznalosti jazyka. Většina pracovních nabídek vyžaduje znalost portugalského jazyka. Dvě z těchto žen se pokusily prorazit ve službách cestovního ruchu. Ani dobrá znalost angličtiny a němčiny nepomohla k úspěchu, i přestože právě v oblasti cestovního ruchu je znalost několika jazyků vždy výhodou. Komunikační partnerka č.1 si myslí, že bez jazyka je minimální šance získat zaměstnání. V oblasti služeb a servisu se práce pro imigranty najde téměř vždy, hlavně v turistických oblastech. Bohužel se často imigranti stanou obětí svých zaměstnavatelů, kteří chtějí snížit své náklady na odvodech sociálního pojištění. Odmítnou vydat pracovní smlouvu a následně vyplatit měsíční mzdu. I s tímto jsem se setkala já i dvě komunikační partnerky. Podle Provazníka (2002) každé zaměstnání určitým způsobem začleňuje jedince do sociální skupiny. Umožňuje mu realizovat se v rámci určité sociální pozice, která odpovídá jeho objektivním potřebám a individuálním charakteristikám. Sociální pozice zajišťuje jedinci své místo v systému mezilidských vztahů uvnitř pracovní skupiny. Všechny komunikační partnerky byly zaměstnány, vyjma komunikační partnerky č.7, která doposud do zaměstnání nenastoupila z důvodu péče o svého syna. Pojem rodičovská dovolená nebyl použit záměrně. Délka rodičovské dovolené v Portugalsku se od českých parametrů značně liší. Rodičovský příspěvek může jeden z rodičů čerpat pouze 4 měsíce, jak uvádí Petr Gola (2011). Většina komunikačních partnerek se cítí na pracovišti mezi Portugalci dobře. Vnímají sociální klima pozitivně. Podle Hellera (2014) sociální klima ovlivňuje pracovní jednání pracovníků, průběh i výsledky pracovní činnosti. Charakter sociálního klimatu ovlivňuje míra úspěšnosti všech pracovníků, sociální normy, postavení celé firmy, způsob vedení, přístup zaměstnavatele k celé pracovní skupině, a zároveň osobnostní rysy a zvláštnosti

jednotlivých zaměstnanců. Komunikační partnerky s kolegy udržují dobré vztahy nejen na formální úrovni. Setkávají se i mimo pracovní prostředí. Podle výpovědí se nejčastěji scházejí večer a společně spolu povečeří. Některé komunikační partnerky však mají i negativní zkušenosti z pracovního prostředí. Tři Češky se setkaly s nepřátelským postojem místních žen. Vnímaly jakousi závist ze strany Portugalek, „*je těžké se zařadit do ženského kolektivu*“, uvedla jedna z Češek. Podobné interpersonální konflikty na pracovišti mohou narušit harmonii sociálního klimatu, jak uvedl Výrost (2008). Dvě komunikační partnerky vnímaly určitou diskriminaci ze strany portugalských kolegů. „*Každý den mi dávali najevo, že jsem cizinka, nadřazovali se*“. Tato komunikační partnerka si obecně stěžovala na práci s Portugalci, „*celé dny si jen stěžují, jsou strašně negativní, nebaví je pracovat*“. Dále vypověděla, že Portugalci nejsou ochotni pomoci nebo poradit, každý z nich se zajímá o svůj vlastní prospěch. Podle mých osobních zkušeností Portugalci pracují pomalu, méně efektivně a chybí jim určitý systém. Jak uvedla komunikační partnerka č.1: „*to co oni udělají za týden, já udělám za jeden den*“. Způsob jejich práce silně odráží jejich volnější životní styl. Portál MPSV informuje, že zaměstnanci v Portugalsku mají po pěti pracovních hodinách nárok na jednu či dvě hodiny volna. Jejich pracovní den začíná sice v 9 hodin ráno, ale z důvodu odpolední siesty trvá třeba až do 9 hodiny večer. Guillain (2011) však charakterizuje portugalské pracovníky jako velmi přizpůsobivé, tvrdě pracující a skromné. Podle údajů Instituto Nacional de Estatística (portugalský statistická úřad) (2015) průmysl zaměstnává více než třetinu pracovní síly celé země, zatímco téměř polovina pracovních sil se pohybuje v sektoru služeb. Zaměstnanost se liší podle oblasti, těžký průmysl kolem hlavního města, cestovní ruch v Algarve a zemědělství na Azorách a Madeiře. Platy, i když rostou, jsou stále pod průměrem Evropské unie.

Zdraví patří k základním podmínkám spokojeného života člověka. Podle Machové (2016) zdravotní stav značně ovlivňuje kvalitu života člověka, ať žije ve své či jiné zemi. Imigranti přicházející do cizí země jsou více ohroženi na svém zdraví. Ocítají se najednou v odlišném prostředí, seznamují se s jiným životním stylem, kulturními zvyky místní společnosti a taktéž nemají zkušenosti a všeobecné znalosti o tom, jak to v dané zemi funguje. Dalším stěžejním úkolem imigrantů je překonat jazykovou bariéru.

Všechny tyto faktory vyvolávají stres a ovlivňují zdraví, jak uvádí Vacková (2008). V následujícím odstavci bude diskutován systém zdravotní péče v Portugalsku a dostupnost péče českým imigrantům. Podle informací Ministerstva práce a sociálních věcí občané ČR zaměstnaní v jiné členské zemi EU mají právo na plnou zdravotní péči v zemi zaměstnání. Maria Henriques (HENRIQUES, 2010) vysvětluje, že podle zákona z roku 2001 je všem obyvatelům, rovněž i cizincům, garantováno právo na přístup do zdravotnických zařízení a nemocnic bez ohledu na jejich národnost či legálnost pobytu. Zdravotní péče je dostupná všem bez rozdílu i podle všech komunikačních partnerek. Systém zdravotnictví je rozdělen na dva sektory. Jak již bylo řečeno, každý státní příslušník některého z členských států EU či Švýcarska je oprávněn žádat o poskytnutí péče v sektoru národní zdravotní služby. Soukromí sektor může využívat rovněž každý, ale pouze pokud si platí soukromé pojištění. Šest komunikačních partnerek si soukromé pojištění platí. Úroveň zdravotnictví v jednotlivých sektorech Česky hodnotily různě. Převážně se shodly, že soukromý sektor „je dražší, ale rychlejší a hlavně kvalitnější“. Avšak komunikační partnerka č.5 vidí situaci odlišně, „dobrá prestiž kliniky nezaručuje dobrou péči, odborníci jsou v obou sektorech.“. Komunikační partnerka č.1 zhodnotila zdravotnictví poměrně negativně. Podle ní portugalská vláda nemá dostatek financí na zajištění kvalitních zdravotnických odborníků a lékařů. Mnoho lékařů odjíždí do zahraničí za lepšími pracovními a platovými podmínkami. Většina komunikačních partnerek vyzdvihla úroveň českého zdravotnictví. „Systém zdravotnictví v České republice je na excelentní úrovni“, uvedla jedna Češka. Za zmínku stojí rozpor výpovědí dvou žen. Komunikační partnerka č.9 si stěžovala, že ji během svého krátkodobého pobytu v ČR nebyla poskytnuta zdravotní péče v nemocnici z důvodu neplacení zdravotního pojištění. Naopak komunikační partnerka č.7 byla mile překvapena, když ji na zdravotním středisku ošetřili i bez zdravotního pojištění. Služby samozřejmě pak zaplatila v hotovosti. Pravděpodobně záleží na rozhodnutí personálu. Komunikační partnerky se nesetkaly s žádnými odmítavými, diskriminující postoji portugalského zdravotnického personálu. Jak již bylo řečeno, většina žen si platí a navštěvuje soukromé kliniky, stejně jako většina imigrantů, kteří mají dostatek financí na soukromé pojištění. Na soukromých klinikách se pohybuje spousta imigrantů nejen

pacientů, ale i lékařů, jak uvedla jedna komunikační partnerka. Komunikační partnerka č.5 si během svého pobytu v nemocnici, v době porodu, všimla, že některé zdravotní sestry se vyhýbají jejímu pokoji, protože měly prý strach ze vzájemného nepochopení.

Život v zahraničí láká spoustu lidí, ale většina z nich už nepomyslí na následky s tím spojené. Každému chybí lidé a místa, které měl rád a běžné věci, na které byl zvyklý. Je tomu i naopak. V nové zemi se jedinec postupně adaptuje a přijímá odlišnosti jiné kultury, které mu vyhovují. To potvrzuje komunikační partnerka č.6: „*čím dál více si uvědomuji, co vše mi tu chybí, a co všechno bych tu chtěla mít*“. Blízký vztah podle Willertona (2012) znamená individuálně významný vztah jedince k jemu nejbližším a tedy nejdůležitějším osobám. Willerton (2012) dále rozděluje blízké vztahy na pokrevně příbuzenské a nepříbuzenské. Mezi ty příbuzenské patří vztahy dítěte k rodičům, rodičů k dítěti, vztah sourozenecký nebo vztah k prarodičům. Mezi blízké vztahy nepříbuzenské se řadí vztahy přátelské, partnerské nebo milenecké. Blízké vztahy k druhým se mění, zanikají, vznikají nové, stejně jako se celoživotně utváří a mění citová vazba k druhé osobě. Šest komunikačních partnerek uvedlo, že jejich vztahy k blízkým se za pobyt v Portugalsku nezměnily, naopak se utužily. Přátelství, která byla opravdová, získala na důležitosti. Většina Češek své rodiče a blízké postrádá, stýská se jim. Slaměník (2011) hovoří o 7 důvodech, proč je pro člověka důležité navazovat a udržovat těsné a pozitivní vztahy s blízkými lidmi. Lidská bytost potřebuje své blízké pro úlevy od bolesti, pro umocňování radosti, pro pocit bezpečí a podpory, pro ocenění a odměnu od druhých a v neposlední radě uspokojení ze společné činnosti. Udržování kontaktu s rodinou a blízkými v České republice chrání české imigranty před sociální a emoční izolací, před osaměním v novém sociálním prostředí. Pět komunikačních partnerek je pyšných na to, že jsou Češky. I u svých dětí pěstují toto povědomí. „*Na České filmy a pohádky se synem koukáme téměř denně*“. Češky matky mluví na své děti česky. „*Když letím z Prahy do Lisabonu vezu jeden plný kufr českých knih*“. Mezi komunikačními partnerkami byla i jednatelka komunity Čechů v Portugalsku. V rámci svého působení informuje ostatní Čechy žijící v Portugalsku nejen o akcích spojených s českou kulturou. Organizuje setkání a různé besídky pro

Čechy žijící převážně v okolí Lisabonu. S členy komunity se vzájemně podporují a utužují své povědomí o českém národu a jeho bohatství. Komunikační partnerka č.1 a č.2 vnímá Českou republiku poměrně negativně: „*za Čechy se v posledních letech stydím*“. Jedna z devíti komunikačních partnerek se svěřila se svými pocity týkající se její příslušnosti. Uvedla, že se již cítí jako Portugalka. Konstatovala, že v Portugalsku už žije tak dlouho, že portugalská kultura je jí bližší. Frekvence návštěv České Republiky se odvíjí od individuálních podmínek a potřeb komunikačních partnerek. Většinou jezdí za svými rodiči jednou ročně. Dále uvedly: „*rodiče a přátelé jezdí každoročně na dovolenou*“. Výrost (2008) konstatuje, že konečná fáze adaptačního procesu končí splynutím, přizpůsobením se či odborně řečeno dojde k asimilaci. Avšak upozorňuje na různou intenzitu. Někteří jedinci dospějí k úplnému splynutí, jiní naopak nové podmínky nepřijmou a nevčlení se. Do portugalské společnosti se nevčlenila komunikační partnerka č.7. Říká: „*Pokud by nebylo dětí, do Česka bych odjela ihned, necítím se tu doma jako v České republice. Možná časem, až synové vyroustou, budu s nimi moci odjet zpět domů*“. Ostatní komunikační partnerky otevřeně řekly, že o návratu do České republiky neuvažují, protože v Portugalsku mají již svou rodinu. Dvě dodaly: „*Možná někdy v budoucnu*“. Další dvě poznamenaly: „*pokud by to bylo nezbytně nutné, třeba pokud by se stalo něco rodičům*“.

Druhá výzkumná otázka zněla: „*Jaké jsou dle názoru Čechů žijících v Portugalsku mezníky přijetí ze strany hostitelské země?*“. Na základě rozhovorů jsem usoudila, že hlavním kritériem pro přijetí cizince do portugalské společnosti je portugalština. „*Jakmile mluvíte anglicky, obrátí se k vám zády, nepomohou, neporadí*“. Portugalci vnímají anglicky mluvící lidi jako turisty a ve chvíli kdy člověk projeví zájem usadit se v zemi, otočí se k němu zády. „*Na úřadě ke mně byli vstřícní, snažila jsem se popsat svou situaci v portugalštině. Paní úřednice asi ocenila mou snahu. Myslím, že kdybych přišla a mluvila anglicky, její přístup by byl jiný*“ vypověděla komunikační partnerka č.5. Dalším kritériem je určitě státní příslušnost. Jak již bylo zmíněno, Portugalci radí Čechy automaticky k Ukrajincům, Rusům nebo Rumunům. A právě tyto národnosti vykonávají v Portugalsku tu nejméně placenou práci, jsou považováni za levnou pracovní sílu. Jak uvedla jedna komunikační partnerka: „*Cítím se tu jako Ukrajinka u*

nás v České Republice“. Omezování nebo rozlišování určitých společenských skupin či jednotlivců bez rozumového odůvodnění se nazývá diskriminace (NESČÁKOVÁ, 2014). Nesčáková rozděluje diskriminaci na přímou a nepřímou. Tu přímou popisuje jako jednání, při němž se s jednou osobou zachází méně příznivě, než s jinou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu, které zákon zakazuje. Pro nepřímou diskriminaci je charakteristické jednání, při němž se s někým zachází méně příznivě na základě kritéria, které je zdánlivě neutrální. S diskriminací přímou se denně setkává komunikační partnerka č. 1. Během rozhovoru popsala několik situací, které jasně odpovídají definici diskriminace. *„Jakmile mluvíš anglicky, tak se s tebou nikdo nebaví. Vypli mi vodu a plyn, trvalo měsíce než mi to přijeli opět zapnout. Na reklamacích si tě vyslechnou a pak položí telefon. To dělají hlavně anglicky mluvícím. Pro ně mají Portugalci stanovenou dvojitou cenu. Za opravu auta chtěli 60 euro, po příteli jen 30 euro.“* Toto se jí stává běžně na úřadech, v servisu, v obchodech nebo i restauracích. Já osobně jsem se setkala s podobným problémem. Na tržišti jsem si u místních farmářů koupila pár rajčat a zaplatila 5 euro. Pak mi přítel řekl, že pár rajčat určitě tolik nestojí. Příště šel se mnou a prodavačka už na mě nic podobného nezkusila. Komunikační partnerka č.1 dále vypověděla: *„V restauraci mají dvojitý menu, anglické a portugalské. V anglickém stojí hamburger 10 euro, v portugalském 4 euro. Na otázku, jaký je rozdíl mezi hamburgery, číšník odpověděl: „tenhle je větší“. V obchodech mi naučtovali úplně jiný a dražší produkt. Poté, co jsem požádala o vrácení peněz, mi bylo řečeno, že už to nejde. Ve chvíli kdy přišel přítel, najednou celý účet šel stornovat a peníze jsem zpět dostala“.* Tato Češka se setkala s diskriminací rovněž ze strany policie. Obdržela pokutu za neplacení pojištění na auto i přesto, že pojištění si platí po celou dobu pobytu. Podle jejího přítele, podobné pokuty policie rozesílá většině cizinců, protože ti tomu nerozumí, a aby neměli s policií problém, pokutu bezmyšlenkovitě uhradí. Komunikační partnerku chování Portugalců vyčerpává. V jeden okamžik úpřímně řekla: *„Já to vzdávám, tohle není respektování základních práv, už je toho na mě moc, když to půjde, měním zemi alespoň na rok“.* Tato komunikační partnerka žije na jihu Portugalska. Oblast Algarve patří k nejdražším a nejvyhlášenějším turistickým oblastem v celém Portugalsku. Žijí tam převážně bohatí cizinci. Jak uvedla sama Češka:

„Portugalci využívají příležitosti, jak vydělat pořádné peníze“. Ostatní komunikační partnerky s diskriminací neměly doposud žádné zkušenosti. Pět komunikačních partnerek vnímá, že Portugalci považují Čechy za Ukrajince, Rusy. Jedna komunikační partnerka se dokonce setkala s oslovením „*naplavenina*“. Tři komunikační partnerky rovněž uvedly, že Portugalci jsou v geografii pravděpodobně neznalí, když ani neznají polohu České Republiky, „*automaticky nás řadí k východu*“. *Teprve nedávno jsem přišla na to, proč poštovné za dopisy do ČR jsou tak drahé. Paní na poště si myslela, že Česká Republika nepatří do země Evropské Unie a počítala mi dražší tarif*“, uvedla své postřehy komunikační partnerka č.1. V současné době, kdy do Evropy míří spousta uprchlíků a imigrantů, je patrné, že Portugalci pohlíží na národnost přistěhovalců. Členství České Republiky v Evropské unii určitě ovlivňuje míru přijetí přijímající společnosti. Dvě komunikační partnerky tuto situaci vnímají a uvedly, že členství České republiky v EU je pro ně výhodou. Z výpovědí tedy vyplývá, že Češky nevnímají své postavení v portugalské společnosti za problematické. Vzájemné vztahy s Portugalci zhodnotilo pět žen jako dobré, velmi vřelé. Naopak čtyři ženy se s místními lidmi setkává pouze na ulicích, užší přátelské vazby s nikým nenavázaly, „*jsou milí, slušní, ale trvá dlouho, než se stanete přáteli*“. Tyto ženy se přáteli převážně s imigranty jiných národností, ve výrocích převažovaly národnosti jako Jihoafrická Republika či Anglie. Vztah Portugalců k imigrantům obecně komunikační partnerky hodnotily různě. Jejich názory a zkušenosti se poměrně lišily. Dvě ženy se nesetkaly s odlišným přístupem ke své či jiné národnosti. Portugalci podle nich pohlíží na všechny cizince stejně, jedna dokonce uvedla, že Portugalci jsou vůči imigrantům otevření. Dvě komunikační partnerky si všimly předsudku vůči Brazilcům, jiné dvě upozornily na předsudek vůči východním imigrantům a jedna komunikační partnerka si všimla přetrvávajícího předsudku starší generace vůči černochem. Pravděpodobně, jak uvedl i Hatton (2011), starší generace si tento předsudek nese již od poloviny 20. století, kdy došlo vlivem dekolonizace portugalských kolonií k masivnímu příchodu černochem do Portugalska. Oliva (2009) říká, že pro současného portugalského občana je Afričan synonymem „černocho“ a pojem černocho si pletou s označením Afričan. Afričany považují automaticky za imigranty a chudé cizince. Neusa Maria de Gusmao říká: „*Africano é*

entao todo e qualquer cidacao de origem africana, seja ou nao nascido em Portugal, tenha ou nao nacionalidade portuguesa, seja ele preto ou mestic, independe da situacao legal que possua“ („Za afričana je tedy považován jakýkoli občan afrického původu, ať je či není narozen v Portugalsku, ať má či nemá portugalské občanství, ať je černocho nebo míšenec, nezávisle na právním statusu, jež mu náleží.“ vlastní překlad), (in OLIVA, 2009).

Míra jazykové a kulturní odlišnosti je silně determinující pro průběh adaptace cizince do místní společnosti a zároveň zásadně ovlivňuje postoj místní společnosti k cizinci, který se snaží mezi ně zařadit. Bylo by zajímavé vhlédnout do života Portugalců, kteří žijí v České Republice. Zjistit, jak se oni přizpůsobili českému životnímu stylu, zda li zaměstnavatelé a nejen oni akceptují jejich nedochvilnost a nespolehlivost. Jaké vztahy mají s českými obyvateli atd.

6 Závěr

Diplomová práce na základě stanoveného cíle vypovídá o životě Čechů žijících v Portugalsku. Cílem teoretické části bylo nastínit současný vývoj migrace v Evropské unii, popsat základní migrační teorie a vytyčit mezníky v historii imigrace do Portugalska. Práce rozebírá klíčové aspekty imigrační a integrační politiky v rámci Evropské unie a Portugalska zároveň. Podrobněji jsem se zabývala působením programu Eures a Úřadu vysokého komisaře pro přistěhovalectví a mezinárodní dialog (ACIDI) v oblasti integrace na úrovni Evropské unie a Portugalska. Nedílnou součástí teoretické práce je kapitola zabývající se koordinací sociálního zabezpečení migrujících osob v rámci Evropské unie. Popsán je i portugalský systém sociálního zabezpečení. V závěru jsem se zmínila o roli Ministerstva vnitra České republiky v oblasti podpory krajanských spolků a okrajově představila Klub Čechů a Slováků v Portugalsku a Českou školu v Lisabonu.

Výzkumná část sledovala výpovědi komunikačních partnerek. Klíčové odpovědi byly shrnuty do výsledků výzkumu a podrobněji rozebrány v diskuzi. K vyhodnocení výpovědi komunikačních partnerek byla použita kvalitativní metoda zachycení vzorců a vytváření trsů. Data jsem zpracovala do přehledných tabulek a v diskuzi jsem se zaměřila na prezentaci hlavních poznatků, kterých jsem při výzkumu nabyla. Nalezené trsy mi pomohly zodpovědět stanovené výzkumné otázky. První stanovená výzkumná otázka zněla: „S jakými kvalitativními problémy během začleňování do portugalské společnosti se potýkají Češi žijící v Portugalsku?“. Největší problém při začleňování mezi Portugalce byl samotný jazyk. Portugalština je hlavním úředním jazykem a světově používanými jazyky jako je angličtina, němčina nebo francouzština se mluví v Portugalsku minimálně. Neznalost jazyka komplikuje Čechům komunikaci se státními autoritami a výrazně negativně ovlivňuje jejich uplatnění na lokálním pracovním trhu. Dále z výzkumu vyplynulo, že Češky měly problémy při adaptaci na kulturní specifika portugalské společnosti. Životní styl Portugalců je mnohem pomalejší a uvolněnější. Češky se obtížněji přizpůsobovaly odlišnému konceptu dne, kdy začátek a konec dne je posunut o několik hodin než v České republice. Nakonec si zvykly na způsob stravování i denní rytmus. Naučily se akceptovat jejich nedochvilnost a nespolehlivost, která silně

reflektuje jejich životní styl a promítá se do obrazu celého Portugalska. Druhá výzkumná otázka zněla: „Jaké jsou dle názoru Čechů žijících v Portugalsku mezníky přijetí ze strany hostitelské země? Z odpovědí vyplynulo, že nezbytně nutným faktorem pro přijetí imigrantů do portugalské společnosti je znalost portugalštiny. V Portugalsku se všeobecně nachází spousta imigrantů přicházejících z portugalsky mluvících zemí, proto jsou lidé bez znalosti jazyka oproti nim výrazně handicapovaní. Výzkum ukázal, že předsudky v Portugalsku nadále hrají významnou roli při přijetí cizince do společnosti, i přesto kolik v Portugalsku již žije imigrantů. Předsudky místní společnosti vytváří bariéru při začleňování nejen Čechům, ale i imigrantům z Afriky, Brazílie nebo východní Evropy. Českou republiku geograficky řadí k východní Evropě, proto považují Čechy za Ukrajince či Rumuni a tedy za levnou pracovní sílu.

Diplomová práce může být užitečným materiálem v poradnách programu Eures či jiné odborníky působící v pracovních agenturách, ale i jako informativní zdroj pro osoby zvažující odchod do Portugalska, ať už z důvodu pracovní nabídky, sňatku či sloučení rodiny. Dále může být ilustrativním zdrojem na konferencích jednajících o migraci. Diplomová práce může být rovněž zdrojem teoretických poznatků pro vytvoření článku do odborného časopisu.

Na závěr bych ráda konstatovala, že pohyb lidstva je přirozený proces, který v současnosti ilustruje rychlost změn nejen v Evropě. Imigrace nemusí být hrozbou, ale i příležitostí současné Evropy. Protože imigranti potřebují Evropu a Evropa potřebuje imigranty. Efektivně řízená migrace by mohla Evropě pomoci být silnější, bohatší a lepší. I přes všechnu snahu politiků však hlavním předpokladem bezkonfliktního a výhodného soužití více kultur je kvalitní integrace imigrantů do společnosti a zároveň respekt a otevřený přístup hostitelské země.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) Adaptační proces: Andragocky-slovník. In: *Andromedia* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/adaptacni-proces>
- 2) *Alto Comissariado para as Migrações* [online]. [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://www.acm.gov.pt/inicio>
- 3) ARROTEIA, Jorge Carvalho. 2007. *Migrações internacionais: Portugal como destino*. Aveiro: Universidade de Aveiro. [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: http://cvc.institutocamoes.pt/images/stories/tecnicas_comunicacao_em_portugues/portugues%20nas%20relacoes%20internacionais/Migrações%20Internacionais.%20Portugal%20como%20destino.pdf
- 4) BARŠOVÁ, A. 2005. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět*. [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf
- 5) BARŠOVÁ, A. 2007. *Role Evropské unie v řízení ekonomické migrace. Současný stav a výhledy*. [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/download/268/274>
- 6) BIRMINGHAM, D. A. 2003. *Concise History of Portugal*. UK: Cambridge univerzity Press. ISBN 978-05-2153-686-8.
- 7) BRETTELL, C., HOLLIFIELD, J. 2014. *Migration Theory: Talking across Disciplines*. Routledge. ISBN 978-13-1780-597-7.
- 8) BROUČEK, S. a GRULICH, T. 2014. *Nová emigrace z České Republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-87112-76-2.
- 9) BURDOVÁ, P., JELÍNKOVÁ, M. 2011. *Regularizace jako jeden z nástrojů v boji proti nelegální migraci*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci. ISBN 978-80-904808-2-7.

- 10) CARRERA, S., MERLINO, M. (eds.) 2010. *Assessing EU Policy on Irregular Immigration under the Stockholm Programme*. Brusel: Centre for European Policy Studies. ISBN 978-94-6138-055-5.
- 11) CARRERA, S., ATGER, A., 2011. *Integration as a two-way process in the EU?* Centre for European Policy Studies. ISBN 978-94-6138-113-2.
- 12) *Comparative Immigration Study 2014* [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/be/Documents/about-deloitte/report_comparative_immigration_study_2013-2014.pdf
- 13) ČERNÁ, J; VACÍK, A. 2005. *Právo sociálního zabezpečení v rámci Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-14-8.
- 14) DE BEER, B. 2013. *Asylum seekers ignore Portugal*. In: *The Portugal News* [online]. Lagoa: Anglpress Edições e Publicidade Lda. [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://www.theportugalnews.com/news/asylum-seekers-ignore-portugal/28671>
- 15) DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. Reflexe migračních teorií. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. [online] 2007. Roč. 112, č. 2, In: [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>
- 16) Evropský program pro migraci. 2015. Evropská komise. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agendamigration/backgroundinformation/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_cs.pdf
- 17) *EURES Guidelines for 2007-2010*.
- 18) *European Council on Refugees and Exiles*. 2014. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.ecre.org/>
- 19) FAURI, F. 2014. *The History of Migration in Europe: Perspectives from Economics, Politics and Sociology*. Routledge. ISBN 9781317678281.
- 20) Fenomén kulturního šoku. In: *Inkuzivníškola* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: www.inkuzivniskola.cz/064Ivanovova
- 21) *Flustrovaní a zoufalí uprchlíci dávají vinu USA*. 2015. The Washington Post. [online]. [cit. 2015-11-24]. Dostupné z:

www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/flustrovani-migranti-davaji-za-vinu-usa_355574

- 22) *Fond zkušeností a dobré praxe ze zahraničí 2013* [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.icpraha.com/theme/Icp/files/Fond_zkusenosti_a_dobre_praxe_ze_zahranici_2013,%20Slovo%2021.pdf
- 23) GAWRECKÁ, M. 2014. *Středoevropská migrace 19. století a jejich národnostní a kulturní aspekty*. Opava: Ústav historických věd. ISBN 978-80-7510-065-8.
- 24) GORACCI, M. 2007. *Acolhimento e Integracao de Imigrantes em Portugal*. ACIDI. ISBN 978-92-9068-413-8.
- 25) GOWER, J. 2013. *The European Union Handbook*. Routledge. ISBN 9781135958091.
- 26) GUEDES, G., MARQUES. 2008. *Migracao e mercado do trabalho em Portugal: Uma analise comparativa entre Brasileiros e Africanos Lusofonos* [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: www.abep.nepo.unicamp.br/encontro2008/doscPDF/ABEP2008_1007.pdf
- 27) GUILD, E. , GROENENDIJK, K., CARRERA, S. 2009. *Understanding the Contest of Community: Illiberal Practices in the EU?*. [on-line]. [2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/CourseMaterialsUL/UL2010/Carrera/CarreraReading1.pdf>
- 28) GUILLAIN, CH. 2013. *Portugal*. Raintree. ISBN 978-14-0623-585-2.
- 29) HATTON, B. 2011. *The Portuguese: A Modern History*. Signal Books. ISBN 978-19-04955-77-1.
- 30) HENDL, J. 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
- 31) HENRIQUES, A. 2010. *Argumentos para uma viagem sem regresso*. Lisboa: ACIDI. ISBN 9896850062.
- 32) HELLER, D. 2014. *Sociální a pedagogická psychologie*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7290-680-2.

- 33) HOLZER, F. 2015. *Stěhování národů v 21. Století*. Respekt. [on-line]. [2016-04-25].
Dostupné z: www.holzerfilip.blog.respekt.cz/stehovani-narodu-v-21-stoleti-cast-2/
- 34) HORTAS, Maria. 2013. *Educação e Imigração: A Integração dos Alunos Imigrantes nas Escolas do Ensino Básico do Centro Histórico de Lisboa*. Lisboa: ACIDI. ISBN 978-989-685-054-8.
- 35) CHVÁTALOVÁ, I. a kol. 2012. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Plzeň: Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-374-2.
- 36) *Immigration in Portugal*. 2009. Semestrál. ISSN 1646-8104.
- 37) INE PORTUGAL. *A população estrangeira em Portugal 2014*. Lisboa: INE Portugal. [on-line]. [2016-04-25]. Dostupné z: https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_destaquas&DESTAQUESdest_boui=249353419&DESTAQUESmodo=2
- 38) INE PORTUGAL. *Revista de Estudos Demográficos: Edicao 2014*. Lisboa: INE Portugal. ISSN 1645-5657. [on-line]. [2015-04-25]. Dostupné z: https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_publicacoes&PUBLICACOESpub_boui=224830908&PUBLICACOESmodo=2
- 39) *Institutional Book*. 2009. Semestrál. ISSN 1646-8104.
- 40) *Intercultural Mediation*. 2013. [on-line]. [2015-04-25]. Dostupné z: www.interkulturniprace.cz/oplzz/wp-content/uploads/2013/07/Rosario-Farmhouse_eng.pdf
- 41) JANDOUREK, J. 2012. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.
- 42) JANSEN, C. 2016. *Readings in the Sociology of Migration*. Elsevier. ISBN 978-14-8315-512-8.
- 43) JINDROVÁ, J. 2014. *Portugalština*. Praha: LEDA. ISBN 978-80-7335-380-3.
- 44) JONES-LLOYD, S. 2003. *The Last Empire: Thirty Years of Portuguese Decolonization*. Intellect Books, ISBN 978-18-4150-109-3.
- 45) JOPPKE, Ch. 2009. *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?*. [on-line]. [2016-04-25]. Dostupné z:

<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/podporuji-povinne-kurzy-obcanske-integrace-v-zapadni-evrope-opravdu-integraci>

- 46) JUSS, S. 2016. *International Migration and Global Justice*. Routledge. ISBN 978-13-1711-397-3.
- 47) KLIMA, J., 2007. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-903-4.
- 48) KOLDINSKÁ, K.; PIKOROVÁ, G.; ŠVEC, L., aj. 2012. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-739-1.
- 49) KUPISZEWSKI, M. 2013. *International Migration and the Future of Populations and Labour in Europe*. Springer Science- Business Media. ISBN 978-90-4818-948-9.
- 50) MACHOVÁ, J., 2016. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-2475-351-5.
- 51) MASSEY, D. 2005. *Worlds in Motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. Oxford: Clarendon Press. ISBN 0-19-92-82-276-5.
- 52) MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- 53) MOREE, D., 2015. *Základy interkulturního soužití*. Vyd.1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0915-7.
- 54) *Na cestě k jednotnému evropskému trhu práce: příspěvek EURES*. 2007. Brusel: Evropská komise. [on-line]. [2016-04-25]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/CS/1-2007-116-CS-F1-1.Pdf>
- 55) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.
- 56) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.
- 57) NESČÁKOVÁ, L. 2014. *Zákoník práce 2014 v praxi- kompletní průvodce*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-2479-145-6.

- 58) NIESSEN, J. – SCHIBEL, Y. - MAGONI, R. (eds.). 2003. *EU and US approaches to the management of immigration. Comparative perspectives*. Migration Policy Group. [online]. cit. [2016-04-25]. Dostupné z: http://www.migpolgroup.com/archive/public/docs/143.Portugal_EU-USApproachestotheManagementofImmigration_2003.pdf
- 59) *O Conselho Português para os Refugiados*. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.cpr.pt/>
- 60) Odbor Evropské unie a mezinárodní spolupráce MPSV. 2009. *Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci evropské unie*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-009-9.
- 61) OLIVA, A. 2009. *De indigena a imigrante*. [online]. cit. [2016-04-12]. Dostupné z: http://repositorio.bce.unb.br/bitstream/10482/5969/1/ARTIGO_Ind%C3%ADgenal_migrante.pdf
- 62) OLIVEIRA, C. 2009. *Handbook on how to Implement a One-Stop-Shop for Immigrant Integration*. Lisboa. ISBN 978-989-8000-76-7.
- 63) O nás: Klub. In: *Klub Čechů a Slováků v Portugalsku* [online]. cit. [2016-04-25]. Dostupný z: www.kcsp.pt
- 64) PALÁT, M., 2013. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-7418-161-0.
- 65) PALÁT, M. 2014. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-7418-228-0.
- 66) PEIXOTO, J. 2011. *Imigrantes e Segurança Social em Portugal* ACIDI. ISBN 978-989-685-044-9.
- 67) PEIXOTO, J. 2013. *Migrações na Europa e em Portugal*. Leya. ISBN 978-97-2405-335-6.
- 68) PEIXOTO, J., SABINO, C. 2009. Immigration Policies in Portugal: Limits and Compromise in the Quest for Regulation. In *European journal of Migration and Law*. ISSN 1388-364X.
- 69) PIRES, R.P. 2003. *Migrações e Integração*. Celta Editora. ISBN 972-774-185-1.
- 70) PORDATA. 2015. *População estrangeira com estatuto legal de residente*. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z:

<http://www.pordata.pt/Portugal/Populacao+estrangeira+com+estatuto+legal+de+residente+total+e+por+algumas+nacionalidades-24>.

- 71) *Portugalsko: Podmínky* [online]. Cit.[2016-04-22]. Dostupné z: www.portal.mpsv.cz
- 72) *Program podpory českého kulturního dědictví na léta 2016 – 2020*. 2015 [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_kraja_nskym_spolkum_na_leta.html
- 73) PROVAZNÍK, V., 2002. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada Publishing. ISBN 8024704706
- 74) PUSSETTI, Chiara., 2009. *Migrantes e Saúde Mental. A Construção da Competência Cultural*. ACIDI. ISBN 978-989-8000-89-7.
- 75) *Record number of over 1.2 milion first time asylum seekers registered in 2015*. [online]. [2016-04-22]. Dostupné z: www.ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6.
- 76) REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.
- 77) REIS OLIVEIRA, C., 2008. *The Integration of Immigrants in the Portuguese Labour Market: Statements and Comments*. Lisboa: ACIDI[online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://pdf.mutuallearningemployment.net/pdf/CZ08/portugal_offical_CZ08.pdf
- 78) *Relatorio de actividades*. 2008. ACIDI. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/migrantintegration/index.cfm?action=furl.go&go=/librarydoc/rrelatorio-de-actividades-2008---acidi-ip>
- 79) *Relatorio de actividades*. 2008. SEF. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.sef.pt/documentos/56/RA%202008.pdf>
- 80) *Relatorio de imigracao fronteiras e asilo*. 2010 [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://sefstat.sef.pt/Docs/Rifa_2010.pdf
- 81) *Relatorio de Imigracao, Fronteiras e Asilo*. 2014. [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://sefstat.sef.pt/Docs/Rifa_2014.pdf

- 82) RIBEIRO COSTA, W. 2000. *Relacoes internacionais*. Ed. Scipione. ISBN 978-85-2623-748-3.
- 83) *Rozhodnutí Komise o EURES*. 2003. Brusel : Evropská komise. [on-line] [cit. 18.12.2015] Dostupne z: <http://portal.mpsv.cz/eures/dokumenty>
- 84) RYTÍŘOVÁ, B. 2013. *Rodinná politika v Itálii*. Praha. Rigodózní práce. PF. UK
- 85) SCHIEDER, S., SPINDER, M. 2014. *Theories of International Relations*. Routledge. ISBN 9781317753322.
- 86) SILVA, S., FONSECA, L. 2010 *Saúde e imigração: utentes e serviços na área de influência do Centro de Saúde da Graça*. ACIDI. ISBN 978-989-685-000-5
- 87) SLAMĚNÍK, I. 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-33311-1.
- 88) *Sluzba Eures v zemich EU* [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/eures/sit>
- 89) Služby zaměstnanosti a trhu práce. 2009. MPSV. [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7173/CZ_Sluzby_zamestnanosti_a_trhu_prace.pdf
- 90) ŠPIČANOVÁ, L. 2011. *Prosazování národních zájmů členských zemí EU: Portugalsko, Španělsko, Řecko*. Vyd.1. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého. ISBN 978-80-87382-22-6.
- 91) *Statistical Yearbook of Portugal-2014*. 2015.[on-line]. [2016-04-25]. Dostupné z:https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_destaques&DESTAQUEsdest_boui=249354620&DESTAQUESmodo=2&xlang=en
- 92) Statistika migrace a migrující populace. *Eurostat Statistics Explained* [online]. 2015 [cit. 2016-05-01]. ISSN 2443-8219. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/cs
- 93) SUTTROVÁ, P. 2014. *Rozvodovost v evropském srovnání*. Praha. Bakalářská práce. PřF UK
- 94) *Pracovat v Portugalsku* [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.embportugal.cz/cs/oportugalsku/pracovat-v-portugalsku.html>

- 95) VACKOVÁ, J. 2008. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-044-7.
- 96) VALENTOVÁ, E., 2008. *Neregulérní pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení* [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/150817_sbornik_neregulerni_migrace.pdf
- 97) VALENTOVÁ, Eva. *Zvýšení role neziskového sektoru v oblasti sociální integrace pracovních imigrantů v České republice: Srovnání praxe v Portugalsku a Rakousku* [online]. [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/130220_simi_publicace_ke_cteni_dvoustrany.pdf
- 98) VANDENBRANDE, T. et al., 2006. *Mobility in Europe*. Denmark European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. ISBN 92-897-0955-3.
- 99) VODIČKA, M. 2015. Nastalo druhé stěhování národů. MF DNES. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: www.zpravy.idnes.cz/uprchlici-na-svete-0nl-zahranicni.aspx?c=A150607_151501_zahranicni_bse
- 100) VOJTKOVÁ, M. 2005. Teorie mezinárodní migrace. *Sociologický webmagazín* [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf.
- 101) VÝROST, J. 2008. *Sociální psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.
- 102) WILLERTON, J. 2012. *Psychologie mezilidských vztahů*. Grada Publishing. ISBN 978-80-2473-924-3.
- 103) *Zeman k uprchlíkům*. 2015. Mafra. ISSN 1213-1385. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: www.lidovky.cz/pokud-se-vam-respektovani-pravidel-nelibi-bezte-pryc-vzkazal-zeman-uprchlikum-19o-/zpravy-domov.aspx?c=A150802_113650_In_domov_sk

8 Přílohy

8.1. Přepisy rozhovorů

Komunikační partnerka č. 1.

36 let, svobodná, žije s Portugalcem, vystudovala střední chemicko potravinářskou školu, v Portugalsku žije 5 let, úroveň jazyka základní

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Tohle byl vždy můj sen, moře a teplo. Mám hodného přítele, kde bydlet.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Neměla jsem na výběr, manžel mě při rozvodu obral o všechno, ztratila jsem práci, neměla kde bydlet, úřady mi odmítly pomoci i přesto, že jsem občan. Neměla jsem jistotu. Odešla jsem za známými a pak potkala přítele.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Když jsem přijela jako turistka, byli zlatí, mluvili dobře anglicky a pomohli se vším. Po čase, když se usadila, jsem šla na úřady, potřebovala pomoci s adresou, registracemi. Jakmile mluvím anglicky, většina lidí mi nepomůže, neporadí, žádná ochota. Všude jsem musela chodit s přítelem. Kdybych tu byla sama, tak asi odjedu. Myslím, že mně nepřijmuli kvůli jazyku, v Německu, Španělsku se mi to nestalo

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Mě jako Češku považují za rusku. . Na poště mi říkají spasiba, lidé povětšinou ani neví kde ČR je. Automaticky nás řadí k východu. O brazilcích se říká, že jsou zloději, nechtějí je zaměstnat, ale zase umí jazyk. Pro turisty nebo anglicky mluvící, co tu žijí, jsou dvojitě ceny, dražší menu v restauracích, opravách, servisu.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Trvá třeba dva roky než si vytvoříš známé, kteří jsou ochotni ti pomoci přes své známé. Mám známé převážně z Anglie a JAR. Portugalci, se kterými jsem se seznámila třeba v obchodě, nebo mě učila studetka jazyk, po čase chtěli půjčit peníze, když vidí, že jsi turista, chtějí z tebe dostat peníze.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Podpora a pomoc přítele a známého.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Jazyk, složitá a pomalá administrativa. Zbytečně na všechno pět papírů. Lidé na úřadech nemluví anglicky.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Teplo, čistý vzduch, prostředí, pozitivní lidí, moře

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Jedí hrozně, ke snídani sladké buchty, menší oběd a pak večeře v 9 hodin, jedí až do půlnoci. Kuchyně tu není rozmanitá, dost omezená. Málo sportují, nemají žádné aktivity, kurzy

Rodinné vztahy jsou velmi dobré, často spolu žijí až tři generace společně. Je tu drahý nájem. Dospělé děti žijí u rodičů i do 40 ti let nebo k nim jezdí denně na obědy, večeře. Je divné takto rodiče vykořisťovat.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Přibrala jsem, jím pozdě večer. Všichni jsou nedochvilní, takže já teď taky. Portugalci jsou pomalí a líní, takže já žiju pomaleji.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Bez jazyka je malá šance. Já jsem vždy pomáhala přítelovi nebo známému. Setkala jsem se mnohdy s podvodníky, kteří mě zaměstnali a pak neplatili mzdu. Jejich práce za týden, by mě trvala 1den. Na pracovišti nemají žádný systém, všichni dělají všechno. Když tu chceš pracovat, seš pro ně konkurence jako všude na světě.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Neudělají ti smlouvu, nechtějí ti vyplatit mzdu, ale ve státní sféře je to určitě jiné. Všimla jsem si, že matky mají vždy úlevy a privilegia.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Mám zkušenost, že když ukážeš co umíš, tak manažer začne mít strach o své místo. Každý jede na sebe. Mezi Portugalci moc ne, ale k cizincům nejsou moc vstřícní, dělají si z tebe srandu.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Všeobecné nemocnice a doktoři na jihu jsou hrozní, lépe neonemocnět. Soukromí sektor je hodně drahý, ale dlouho se objednává na termíny, třeba i tři měsíce, při objednání sestřičky nejsou vstřícné, ani ochotné, rada zní, vemte si brufen a bude po bolesti. Nemocnice mají nouzi o lékaře, protože platy jsou nízké, spousta kvalitních doktorů odjíždí do zahraničí.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Zdravotní péče dostupná všem stejně, stejně tak se ke všem stejně chovají.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Výrazné, ČR je na úplně jiné úrovni.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

Vždy jsem ráda cestovala, poznávala nové lidi a učila se novým věcem. Takže největší rozdíl je asi v tom, že teď žiju mezi lidmi, kteří jinak přemýšlí, jsou pomalejší a líní. Lidé jsou jiní, ale na to jsem si už zvykla. Vadí mi ten český pesimismus, negativita. Proto můj život je teď pomalejší, více líný. Díky čistějšímu vzduchu je kvalita života vyšší než ve městě jako v Praze.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Lidé co nebyli opravdoví přátelé odpadli, pravé přátelství naopak posílilo, jinak se nic nezměnilo.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Pojem vlast v dnešní promíchané Evropě, kde žijí pohromadě Asiati, Ukrajinci, Afričani, muslimové, moc nevnímám. Jsem doma všude, kde mám přátele a cítím se bezpečně. V Čechách jsem ztratila jistotu, nelíbí se mi tam ani politika.

Uvažujete o návratu do ČR?

I přesto, že život v Portugalsku je dvakrát těžší než život v ČR, do Česka se nevrátím.

Komunikační partnerka č. 2.

42 let, vdaná za Portugalce, v Portugalsku získala magisterský titul, 18 let pobytu, úroveň jazyk C2

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Velmi dobře. Spokojeně.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Původně jsem odjela na jednoroční pobyt, jako trenérka tenisu v AAC Coimbra. Přitahovalo mě moře, teplo, palmy. Pobyt jsem postupně prodlužovala kvůli příteli Portugalci, pak jsme se vzali a založili rodinu.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Přijali mě výborně.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Jsou naprosto otevření imigrantům (i z východu). Z vlastní zkušenosti nevidím žádnou xenofobii, v tom se od Čechů liší, v poslední době se ukázalo, jak jsou češi xenofobní, nedůvěřiví a uzavření vůči jiným kulturám.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Výborné. V době přílivu ukrajinských imigrantů kolem roku 2005 jsem jich spoustu poznala. Mám přátele Brazilce, Španěly, Moldavce, Bělorusy. Tak 20% mých přátel jsou imigranti. Dceřiny spolužáci jsou rovněž imigranti, s rodiči se potkáváme a scházíme.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Z hlediska lidských vztahů jsem se cítila velmi vítána.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Portugalská zima. Čekala jsem ty palmy, teplo, a po mém příjezdu v listopadu tři měsíce v kuse přšelo.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Volnější životní styl a mezilidské vztahy.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Volnější rytmus, jídlo je výborné. V rodině jsou velmi silné rodinné vazby, i do vzdálenějších částí rodin (primos, atd.)

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Vás?

Jsem vstřícnější k cizím lidem.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Pracuji ve svém oboru jako freecancer online, ale kvůli krizi v Portugalsku je většina klientů ze zahraničí, firmy z Londýna, Prahy. Panuje je to spousta byrokracie a také mnoho neužitečných pracovních schůzek u kafe.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Ne, chovají se ke všem stejně.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Dobré, zaměstnanci mají mezi sebou silné vazby, často se schází mimo práci při společných večerech.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Dobré.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Nikdy jsem neměla žádný problém. Vše dostupné pro všechny.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

České zdravotnictví je na mnohem lepší úrovni, ale v Portugalsku je mnohem příjemnější personál.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

Z Čech jsem odešla, když mi bylo 20 let, teď je mi 40 let, nemám téměř žádné zkušenosti s „dospělým“ životem v Česku.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Vztahy mezi námi jsou stále dobré, na dálku je méně problémů, pravidelně se moje rodina a přátelé jezdí na dovolenou.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

I po 20 ti letech se považuji za Češku. Jsem velmi hrdá na to, že jsem Češka. V posledních dvou třech letech se bohužel často stydím za český národ.

Uvažujete o návratu do ČR?

Neuvažuji, protože tu mám již svou vlastní rodinu.

Komunikační partnerka č. 3.

34 let, vdaná za Portugalce, vystudovala pedagogickou fakultu v Brně, délka pobytu 9 let, úroveň jazyka C2

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Výborně.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Poprvé jsem přijela s kamarádkou stopem. Byla to země, o které jsme věděly málo. Vybraly jsme si ji ze zvědavosti jako prázdninovou destinaci. Podruhé mě přivedla láska k Portugalci.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Snažili se spolupracovat, Jsou ke mně vřelí

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Myslím, že ano. Ale většinou nás hází do jednoho pytle z východu. Je tu spousta Ukrajinců, Rumunů a Rusů.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Dobré, panuje mezi námi harmonie.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Určitě jazyk a lidé, naprosto odlišná mentalita lidí a jejich přátelský přístup.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Těžce jsem si zvykala na naprosto odlišný životní rytmus.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Stále krásné počasí, sluníčko, teploučko a výborné jídlo.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Na vše mají spoustu času, pak se kvůli tomu nestíhá co bylo, či je domluveno. Jejich nedochvilnost mě zpočátku dost iritovala. Portugalské jídlo je velmi dobré a chutné, ale klade se na něj až příliš velký důraz. Rodina drží při sobě, jen matka opečovatelka dělá vše.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Ovlivnil mě hlavně v kuchyni, vařím skoro pořád na portugalský způsob. Také už se tolik nestresuju, když někdo přijde o hodinu pozdě nebo koncert začne o 30 minut později.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

V oboru pedagogiky nepracuji, pracuji ve firmě, která produkuje mořskou sůl.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše kolegy Portugalce?

Doposud jsem nezpozorovala jiný přístup zaměstnance. Chová se ke mně slušně, stejně jako třeba na úřadech.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Vztahy jsou fajn, chovají se hezky k sobě vzájemně.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Velmi zajímavé. Mé osobní zkušenosti jsou převážně dobré, ale vím o méně pozitivních zážitcích mých českých kamarádek. Soukromé nemocnice a střediska jsou velmi drahé. Když se zapíšete, tak máte od státu placené zdravotní pojištění, ale kdo má dostatek financí platí si i soukromé pojištění.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Služby jsou poskytnuty všem.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Český systém je propracovanějším, na mnohem vyšší úrovni.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

V portugalsku nemusím nosit šátek, čepici a rukavice téměř 6 měsíců v roce.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Ti, co jsou opravdu mými blízkými, s těmi se naše vztahy upevnily.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Daleko častěji přemýšlím a uvědomuji si, co vše tady nemám a chtěla mít.

Uvažujete o návratu do ČR?

Ne. Jen na prázdniny, nebo pokud by to bylo vážně nezbytně nutné, například kvůli rodičům.

Komunikační partnerka č. 4.

59 let, vdaná za Portugalce, vysokoškolské vzdělání, délka pobytu 27 let, úroveň jazyk C2

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Dobře.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Provdala jsem se za Portugalce a rozhodli jsme se založit rodinu v Portugalsku.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Dobře. Portugalci jsou slušní, z počátku trochu uzavření, ale ochotně pomohou.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

I přes to jak dlouho tu žiji, nevidím žádné odlišnosti.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Dobré, mám spoustu přátel mezi Portugalci, se sousedy vycházíme. Znáám se dobře s lidmi z trhu, chodím k nim pravidelně nakupovat.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Portugalci mě velmi vřele přijali. Kvalitnější využití času v rodině i mimo ní díky pomalejšímu rytmu života.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?
Zvyknout si na odlišnou mentalitu Portugalců.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

I přes odlišnosti na povrchu je zde život velmi podobný jako v Česku.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Portugalci jsou pomalejší, takový je i jejich denní fungování, s tím souvisí typická nedochvilnost a tedy nespolehlivost. Spolehnout se na ně dá, vše dodrží, jen s větším časovým zpožděním. Stolování je tradice, jídlo je chutnější a zdravější, taková středomořská dieta. Rodina je velmi důležitá, tráví společně hodně času, navštěvují se.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Já jsem se jednoduše přizpůsobila a bohužel trochu přijala té jejich nedochvilnosti.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Pracuji dlouhodobě v oboru jako lektorka češtiny a překladatelka. Zkušenosti mám pozitivní, nenarazila jsem na žádný problém či konflikt.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Nikdy jsem se necítila jako vetřelec. Chovali se ke mně rovnocenně.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Dobré, přátelské.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Za tu dlouhou dobu mohu říci, že mám jen dobré zkušenosti.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Dostupnost je tu pro všechny stejná, jako pro Portugalce.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Bohužel z poslední doby nemám zkušenosti s českým zdravotnictvím.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

V Česku jsem žila jako dítě, byla jsem hodně mladá, v Portugalsku žiji v jiné fázi. V Portugalsku žiji ráda, mám tu rodinu a přátele, v ČR jsem žila také ráda a stále tam mám rodinu a přátele.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

I přesto jak dlouho tu žili, vztahy s blízkými se utužili a jsme pořád v kontaktu.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Můj vztah k České Republice je teď více objektivnější. Vedu komunitu českých krajanů v Portugalsku a Českou školu. Tímto se snažím udržet povědomí Čechů o rodné vlasti.

Uvažujete o návratu do ČR?

Někdy možná ano.

Komunikační partnerka č. 5.

31 let, vdaná za Portugalce, získala magisterský titul v Portugalsku, délka pobytu 2,5 roku, úroveň jazyka (psaná forma- základní, mluvená – střední úroveň)

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Výborně, Portugalsko je pro mne druhým domovem.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Pracovní příležitost manžela a jeho původ

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Velice vřelě.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Ano i ne. Vzhledem k aktuálnímu politickému dění si myslím pomáhá, že jsem z členského státu EU, tzn. Západu. Jejich postoj je odlišný vůči imigrantům z Blízkého východu, bývalých portugalských kolonií a Číny.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Velice vřelé! Jsou přátelští a milí.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Možnost vytvořit si nové přátele, možnost domluvit se anglicky, protože jsem přijela bez jakýchkoliv znalostí portugalštiny. Dále pro mne byla rozhodující otevřenost místní umělecké komunity, měla jsem možnost rychle navázat pracovní kontakty.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Adaptovat se na kulturní specifika, jejich nedochvilnost, nespolehlivost. Těžký boj byl taky s nefukční a táhlou byrokracií.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Překvapili mě samotní Portugalci, jejich dobrá a vřelá nátura.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Je podobný jako český, jen více zaměřen na vlastní spokojenost a spokojenost své rodiny a přátel. Denní rytmus odlišný je, pozdější začátek a koec dne, jehož části jsou vždy jasně ohraničeny stravováním, snídaně, oběd, večeře. Jídlo je nedílnou a velice důležitou součástí kultury, do které si nenechají zasahovat. Ve stravování jsou opravdu patrioti. Rodina je hojně rozvětvená a její členové k sobě mají opravdu blízko, jsou vzájemně součástí svých životů.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Ovlivnil mě v pozitivním slova smyslu. Změnil můj pohled na instituci rodiny a manželství, naučil mě schopnosti fungovat i mimo předem naplánovaný rámec, jsem více spontánní. Také se mi dost rozšířil okruh přátel.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Pracuji v oboru, ve velmi specifické oblasti, která vyžaduje vysokou dávku kontaktů. Umělecká scéna ke mně byla vždy velice vřelá, otevřená a anápomocná.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Vedu vlastní galerii, jsem tedy svým vlastním zaměstnavatelem. Ale v případě projektů, které realizuji pro místní instituce, semnou zacházejí stejně jako s Portugalskou. Být proaktivním cizincem je spíše výhodou. Pokud odmyslím některá kulturní specifika jako nedochvilnost a pomalejší rytmus, tak jsou rozhodně efektivní. Hlíďají si své soukromí a rodinný čas.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Lidé jsou více otevření, ochotni pomoci. Jsou loajální, ale vyžadují svá práva a benefity.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Katastrofální oproti České Republice.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Péče je dostupná, ale opravdu funkční zejména je v soukromém sektoru. To platí jak pro Portugalce, tak pro cizince z EU.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Nesrovnatelné. Zdravotnictví v ČR je na excelentní úrovni a péče je dostupná všem na stejné úrovni, což se o Portugalsku říci rozhodně nedá.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

Myslím, že svůj životní rytmus si určuje každý sám a tedy rozdíl v mém případě není až takový. Řekla bych, že mám více času na rodinu (portugalskou) a přátele. Je to součást kultury.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Myslím, že v ničem, můj vztah k mé české rodině byl vždy blízký a je tomu tak nadále.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Více jak polovinu svého života jsem strávila v zahraničí, vztah k ČR jsem tedy měla vždy vřelý a dokážu ocenit krásy a výhody života v Čechách.

Uvažujete o návratu do ČR?

Ano, v budoucnu. Chybí mi rodina, přátele a život v Praze. Praha je město nejen krásné, ale dobré k životu.

Komunikační partnerka č. 6.

36 let, vdaná za portugalce, Vyšší odborné vzdělání se zaměřením na cestovní ruch, délka pobytu 3 roky, úroveň jazyka B1, rozumí dobře, mluvená forma horší

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Jsem dost pozitivní člověk, ale cítím se dost osaměle, tím že jsem tu bez manžela.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Manžel. Když jsem otěhotněla, rozhodli jsme se, že já přesídlim do Lisabonu a časem i manžel z Mosambiku.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

V podstatě dobře.

Na úřadech moc anglicky neumí, snažila jsem se vše vyjednat v portugalštině, přinejhorším jsem jim dala k telefonu tchána. Mají vůli se domluvit, tak neřeší jestli jste cizinec, možná ocenili moji snahu a byli překvapeni, jak dobře už mluvím portugalsky, když jsem v zemi teprve dva týdny. Jen mě mrzí, jak koukají na matky, které jsou déle na mateřské. Považují je za líné, nedbalé své kariéry. Takže já si připadám jako líná husička, co se válí doma.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Extrémní rasisti nejsou, ale předsudek starší generace vůči černochům je, z té koloniální doby, je tam trochu předsudek rovněž vůči ukrajincům, kteří tu dělají tu nejpodřadnější práci. Například když se namaluju, považují mě za rusku, a když vyrazím jako máma na mateřské, berou mě jako ukrajinku. Párkrát už jsem slyšela připomínky jako „zase nějaká naplavenina“.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

S přítelovými přáteli si moc nerozumím, jsou mladší, nemají děti. Těhotné maminky pracují až do porodu a po pěti měsících nastupují hned do práce, je těžké se seznámit

s maminkama, žádné tu s kočárky nejezdí. Lidé v mém okolí na ulicích mě s úsměvem zdraví, jsou milí, ale když jsem přijela, zpočátku se drželi zpátky, ale jsou slušní, jen trvá než se stanete přáteli.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Podpora a pomoc rodičů mého manžela. Hodně mi pomohli při vyřizování formalit na úřadech.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Nedokážu říci, co byla větší změna, stát se matkou nebo příchod do nové země, cestovat jsem zvyklá, takže růžové brýle jsem neměla. Byla těžká celková orientace- připravit se na porod, zařídit veškeré formality, vybavit si byt a vše stihnout do po porodu.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Ceny jídla jsou poměrně stejné. Jídlo je dobré, zdravé, je součástí fungování rodiny. Mentalita Portugalců je úplně jiná než Španělská a také mě překvapilo, že spousta míst je podobných ČR, není to takový rozdíl.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Žijí do noci, jinak se stravují, dopřávají si pozdní večere a jí třeba tři hodiny, proces stolování je velmi důležitý. Rodina je hodně spolu, je běžné, že tři generace žijí spolu, nebo se navštěvují, prarodiče jsou velkou součástí rodiny. Jen mi přijde, že ty starší, dospělé děti své rodiče a prarodiče vysávají.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Postupně jsem si zvykla na jejich nedochvilnost. Ale denní rytmus si držím svůj. Jinak mě nijak zvlášť zatím neovlivnil.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Bez jazyka je velmi těžké najít dobré zaměstnání. Na portugalštině jsem vždy při hledání práce ztroskotala. Když jsem hledala práci, rozeslala jsem kolem 300 životopisů, ale nikdo se mi ani neozval s poděkováním za zájem.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Doposud jsem zaměstnána v Portugalsku nebyla.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Mají tu špičkové odborníky, najdete je i ve státních nemocnicích. Soukromí sektor je předražený, zubaři jsou nekvalitní, dobrá prestiž nezaručuje dobrou péči. Během porodu na mě některé sestřičky byly milé, jiné za mnou raději nechodily, protože by mi nerozuměly.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Dostupnost stejná jako Portugalcům.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Český systém je rozhodně na jiné úrovni.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

Na mnohé jinakosti jsem si už zvykla, беру je pozitivně. Životní rytmus se mi trochu změnil, ale líbí se mi, že víkm ka si jít koupit dobré čerstvé ryby, paní mi dá vždy malou pozornost pro syna. Snažím si užívat čas se synem. Ale chybí mi čeština, kamarádky.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Více si chybíme, více si voláme. Protřídilo mi to kamarády, dobří kamarádi zůstali, jezdí k nám na dovolenou. Jen mě trápí, co bude s rodiči až se jim přitíží.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Českou Republiku jsem měla vždy ráda, jsem na ČR hrdá, i přesto, že jsme někdy švejkové, máme na co být pyšní. Mám pocit, že do Čech ani do Portugalsku nepatřím, jsem na takové přestupní stanici. Ale myslím si, že tady se může člověk stát dobrým přítelem, ale ne Portugalcem.

Uvažujete o návratu do ČR?

Záleží na zaměstnání manžela, je to otevřené téma, ale třeba kdyby syn chtěl jít do Česka studovat, šla bych s ním.

Komunikační partnerka č. 7. (Pavλίna Zourková)

41 let, vdaná za Portugalce, středoškolské vzdělání, délka pobytu 10 let, úroveň jazyka B1/B2

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

V portugalsku se necítím jako doma a asi nikdy nebudu, než jsem měla děti bylo to jiné, práce (customer service pro webové stránky Papo d' Anjo, značka luxusního oblečení pro děti) mě naplňovala, pracovala jsem i v noci, kvůli zákazníkům z USA. Život jsme měla poměrně pestrý. Jednoduše jsem se seznamovala. Teď co mám děti, manžel odjel pracovně do Brazílie a firma, kde jsem pracovala, zkrachovala, tak jsem s dětmi dost sama. Žádná babička, nikdo, kdo by nás přišel navštívit.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Z České Republiky jsem odešla vlastně kvůli expříteli, který byl dost žárlivý. Šla jsem do Německa dělat Au-pair, kde jsem nakonec zůstala 12 let. V německu jsem potkala Portugalce, se kterým jsem odešla do Portugalska, po rozchodu jsem tu zůstala kvůli práci, vydělávala jsem dost a bavilo mě to.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Ze začátku jsem žila v Santarém, kde ani nevěděli, že ČR je součástí Eu. Chtěli po mě potvrdit od tří přítelových známých, že spolu s přítelem opravdu žijeme. Cítila jsem se jako cikán, když jsem byla na úřadě pro cizince, samý černocho a Brazilec tam byl. Tak jsem tu pár let žila vlastně bez povolení, až pak jsem si ho zařídila. Ve srovnání s Německem, jsem se tu cítila mnohem více méněcenná.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Myslím, že teď už se mnohé změnilo k lepšímu, ale když jsem přišla já, chovali se ke všem cizincům nepříliš vřele. V bance mi jako cizince nechtěli otevřít bankovní účet, i přestože jsem byla zaměstnána. Musel mi pomoci kamarád z Jižní Afriky.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Portugalci jsou moc milí, i se dají vytvořit pevná přátelství, jen někdy nedodrží, co slíbili. Stále chodí pozdě, nemohu je srovnat s mými českými přáteli. Můj muž je jiný, dochvilný a je na něj ve všem spoleh. Mám 3 opravdu dobré přátele Portugalce, s jednou přítelkyní si voláme pravidelně. Ostatní známí jsou cizinci, žijící tady.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Po mém příjezdu do Santarém se mě ujala jedna Portugalka a napůl Mosambique, moc jsem nerozuměla, ona se mě snažila zsvětřit do všech rozhovorů kdekoli jsme byly (večeře, kávové dýchánky)

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Přijela jsem s expřítelem stopem z Mnichova, spali jsme kolem dálnice, abychom ušetřili za nocleh. První dny jsem bydlela u jeho kamaráda na severu Portugalska. Děsné, nikde skoro nic nebylo, po Mnichově to byl docela šok, ani po přestěhování do Santarém se moc nezlepšilo, šílené životní podmínky.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Příjemné teplé počasí.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Portugalci nic moc neřeší, na vše mají dost času. Spousta jich žije ze sociálních dávek. Moje sousedka si chodí do kostela pro rýži a ovoce jako sociálně slabá, ale kouří a má psa. Večeří hodně pozdě, ale kvalita jídla je opravdu dobrá- ryby, mořské plody, steaky vepřového masa. Děti tu také večeří pozdě, chodí spát pozdě, i o půlnoci. Zažila jsem to u kamarádky, tak je to prý denně, proto už k nim nechodíme se synem přespat. Mé děti chodí do postele v 7 hodin, prostě když jim řeknu. Děti chodí do školky až na 10 hodinu a snídají po cestě nějaký kus buchtu. Dost Portugalců je hodně zabeđených, myslí si, že i když je matka cizinka, musí mluvit na děti portugalsky. Můj muž se s rodinou moc nestýká, babičce jsou naše děti ukradené. Jeho rodina ho finančně využívala, hlavně matka. Ale rodina mě přijala skvěle, tchyně na mě nějaký čas mluvila anglicky, myslím, že mě neberou jako cizinku.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Portugalské způsoby mě asi vůbec neovlivnily, i za ty roky tady. Nejezdím autem, když jsem pila alkohol, tady řidiči úplně běžně řídí, k obědu si dávají víno nebo pivo. Jím dříve oběd i večeří (manžel co je semnou tak také) asi kvůli dětem.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Momentálně jsme na mateřské dovolené, ale zkušenosti mám z předchozí práce.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Majitelka firmy byla úžasná, byla Norka napůl Britka. Pak když firma zkrachovala, se provalilo se, že dlužila spoustě lidem peníze. Ale přistupovala ke všem stejně.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Klima bylo bezva. V kolektivu jsme byly ve směs cizinky(asi 3 z Jižní Afriky, Kanadanka a pár místních, ti byli milí a otevření), pracovala jsem tam ráda. Slyšela jsem ale, že je spíše těžké obstát v ženském kolektivu Portugalce.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Řekla bych docela dobré. Dříve jsem si platila soukromé pojištění, ale pak mě manžel přemluvil ke zrušení. Prý jim zbytečně cpu peníze. Státní nemocnice jsou tu zadarmo a střediska také. Rodila jsem ve státní, dobré nemocnici, personál byl milý, ale porod docela traumatizující. Byla jsem na pokoji s dalšíma osmi matkami, po druhé jsem měla štěstí na dvojlůžkový pokoj. Pak jsem chodila s malým na kontroly na soukromou kliniku, kde členství bylo 5 euro měsíčně plus placená každá návštěva. V čekárně jsem strávila i 2,5 hodiny. Teď chodím na státní středisko, zadarmo, a nečekám téměř vůbec.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Díky manželovi jsem získala permanentní kartu na pobyt, s čímž můžu do jakékoliv státní nemocnice jako každý Portugalce. Jen soukromé doktory a zubaře si musím platit sama, stejně jako můj manžel.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

V ČR jsou ochotni, neplatím si tam pojištění, ošetřili mě kvalitně a bez problémů.

Jaký je rozdíl mezi tím, jak žijete teď a jak jste žila dříve v ČR?

V ČR nežiji více jak 20 let, strašně ráda tam letím.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Moc mi chybí rodiče a přátelé doma. Mamka mi nesmírně pomohla v době po porodu, manžel odletěl a já tu zůstala úplně sama. Byla jediná kdo mi pomohl. Bez ní bych asi už uvažovala o rozchodu a návratu do Čech. S manželem už jsme se jednou rozešli, pul roku jsem si šťastně žila v ČR, jako v ráji, ale pak jsme se k sobě vrátili, nechci aby děti vyrůstaly v rozvráceném manželství. Do Čech k našim lítáme každé léto.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Čechy mi chybí čím dál více, už jen to si popovídat s někým kdo má stejnou minulost, zná hudbu co jsme kdysi poslouchali, má rád české jídlo. Tady udělám bramboráky a nikdo si nedá více než jedne kousek. Děti tu nejí sladké občedy večere. Skoro denně se se synem díváme na české filmy a pohádky, ještě že existuje internet. Portugalci nemají skoro žádné filmy pro děti, v tom si myslím, že jsou Čechy jedinečné.

Uvažujete o návratu do ČR?

Vrátila bych se, kdyby nebylo dětí. Kvůli dětem to půjde až budou starší a sami se rozhodnout, kde chtějí žít. Ve stáří určitě půjdu do ČR, necítím se tu doma jako v ČR.

Komunikační partnerka č. 8.

33 let, svobodná žije s Portugalcem, Středoškolské vzdělání-obor turismus, délka pobytu 8 let, úroveň jazyka C1

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Je to cizí země, ale Už jsem si zvykla, chybí mi tu rodina. Líbí se mi tu, cítím se tu dobře, ale ekonomicky je to tu nic moc, méně pracovník příležitostí, platy jsou špatné

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Přítel, poznali jsme se v Praze a po měsíci jsem za ním odjela. Máme syna spolu teď.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Dávali mi najevo, že jsem cizinka, něco jako u nás Ukrajinci. Cítím se tu jako u nás Ukrajinci. Dávali mi najevo, že tu nejsem doma.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Brazilci mají přísnější kritéria, nemohou si jen tak pronajmout byt, bez povolení, pro mě jako členku z Eu, je to mnohem jednodušší.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Nemám žádné portugalské kamarádky, přátelím se s anglicky mluvícími z Anglie, Jihoafrické republiky a scházíme se s holkama Češkama. Scházím se s bývalými kolegy z práce, ale žádné vysloveně portugalské přátelé nemám.

Co pro vás bylo po příjezdu do země rozhodující, důležité pro Vaši adaptaci v novém prostředí?

Adaptovala jsem se dobře, přítel se o mě dodnes vlastně stará. Jsem zvyklá žít v zahraničí.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Jazyk.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Jídlo, mají tu výborné čestvé grilované ryby. Je tu moře, lepší počasí než u nás, ale zimy jsou vlhké a chladné, domy nejsou izolované, bez topení.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

Všude pozdě, na všechno mají dost času, nikam nespěchají, v obchodech fronty, všechno jim dlouho trvá. Všechno mají posunutě, škola začíná v 9-10 hodin. Jedí zdravě, obědvají, večeri pozdě, tak v 9 hodin, je to součást kultury. Přítel rodinu nemá, s babičkou se nebaví, matka bydlí daleko, ale vztahy neudrzuje. Ale obecně portugalské rodiny se hodně navštěvují, o víkendech pravidelně jezdí na oběd.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

Podřídila jsem se, večerím později. Teď už mi spousta věcí přijde normálních, i ta jejich nespolehlivost.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Rozeslala jsem několik životopisů, na mailly se mi nikdo neozval. Byla jsem na několika pohovorech, ale má zkušenost byla, že Zaměstnavatel nedodržel sjednaný plat, tak jsem ani nenastoupila. Mám problém sehnat práci na poloviční úvazek, abych mohla vyzvedávat syna ze školky. Dítě je bariéra, raději přijmou mladou bezdětnou. Hledala jsem si práci pro anglicky mluvící, jazyk v této oblasti není takový problém.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Ne. Na jednom pohovoru mě dokonce zaměstnavatelka řekla, že jsme si všichni rovni, že mě neberou jako cizinku.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

V pohodě. Spíše jsem měla negativní zkušenosti s klienty. Dávali mi najevo, že jsem cizinka, povrchně mi říkali, že mi nerozumí. Kolegyně mě upozorňovala, ať se s ostatními příliš nekamarádím, moc se jim nesvěřuji, prý jsou závistiví. Jinak mimo zaměstnání jsme se scházeli.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Platím si soukromé pojištění. Chodím na soukromou kliniku, na Centro do saude nechodím, to je na strašně dlouho, 3-4 hodiny čekáš ve frontě. Ale i na té soukromé se čeká, všechno všude trvá.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Pro všechny stejně dostupné. Jen to soukromé je navíc.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

Zdravotnictví je kvalitní tady. Více dostupné, než v ČR. Potřebuji na oční, tak si zavolám a objednáám se. Nepotřebuji doporučení, jako v ČR. Ale platí se to.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Teď se bavím jen s některými přáteli, s rodinou jsme v kontaktu, navštěvujeme se, chybí mi. Ráda bych se s nimi viděla častěji, ale už jsem si na to tak zvykla.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Jezdím do ČR na prázdniny. Neříkám,

Uvažujete o návratu do ČR?

Pro mě bylo těžké nemít práci, žádnou budoucnost, ale teď tu mám ten kosmetický kurz. Zůstanu tu, protože můj syn je portugalec. Do Čech se jen tak nevrátím. Nikdy jsem v Čechách nepobývala.

Komunikační partnerka č. 9.

36 let, svobodná žije s Portugalcem, vysokoškolské, délka pobytu 14 let, úroveň jazyka C2

Jak se právě cítíte v Portugalsku?

Dobře, já mám Portugalsko ráda, mám ráda jejich jídlo, ale nabídka na trhu práce je slabá pro Portugalce, tak i pro cizince. V portugalsku se mi žije lépe než v ČR, mám ráda oceán, teplo, nemůžu být někde u rybníka. Jsem tu doma.

Co bylo důvodem opuštění ČR?

Přijela jsem na prázdniny za kamarádkou, poznala jsem přítele a od té doby jsme spolu.

Pokuste se popsat jak vás jako cizince Portugalci přijali?

Berou mě jako cizinku, vždycky to tak bude, protože jsem blondýnka. Záleží také kde bydlíte. Poprvé se ptají, jestli jsem Ukrajinka. Oni o České Republice ani moc neví.

Myslíte si, že v portugalské společnosti existují odlišnosti v přijetí Vás jako Čecha na rozdíl od jiných národností?

Nesetkala jsem se. Cizinci jsou cizinci.

Jaké jsou Vaše vztahy s Portugalci?

Nemám žádné portugalské kamarádky, povídat si s nimi o něčem je dost složité. Lidé na sebe hodně křičí, taková italská natura. Jsou hodně uzavření. Portugalky mi přijde, že mají problém s nízkým sebevědomím. Přítelovi kamarádi mě respektují, ale nebavíme se.

Co by jste popsal po Vašem příjezdu do Portugalska jako pro Vás nejnáročnější?

Jazyková bariéra.

Co Vás naopak po Vašem přistěhování příjemně překvapilo?

Srdečnost Portugalců, mají své chyby, ale jsou srdeční.

Charakterizujte životní styl Portugalců?

O víkendu fotbal. Vše začíná později, škola začíná v 9 hodin, Večeří v 9 večer. Chodí pořád pozdě. Jedí hodně, přehání to. Ale jídlo je kvalitní. Stolování je podle etikety, skleničky, příbory, všechno jídlo se přinese na stůl a každý si nabídne sám. Hodně si na stolování zakládají. Rodiny se schází na Velikonoce, Vánoce. O víkendech se schází rodiny na oběd, večeří. Tady se starají o starší lidi, dávají přednost těhotným, postiženým. S rodinou přítele nejsem moc na dobře. Pomohou mi, ale ta pomoc je zprostředkovaná přes přítele, mě osobně odseknou.

Jak portugalský způsob života ovlivnil ten Váš?

„Když přijdu někam pozdě, říkám, naučila jsem se od nejlepších“.

Jaké máte zkušenosti v oblasti zaměstnání?

Pracovat s Portugalci je hrozné. Pořád si stěžují, pro ně je práce utrpení, jsou dost negativní. První čtyři roky jsem neměla práci. Zkousím si udělat klientelu, ale nemám peníze na to, abych si mohla otevřít svoji kliniku, marketing není moje silná stránka.

Pozorujete, že Vás zaměstnavatel hodnotí jinak než Vaše Portugalce?

Ne, byl přísný, dbal na kvalitu práce, ale národnost neřešil, rozdíly mezi námi nedělal.

Jaké panují vztahy na pracovišti?

Po práci jsme se scházeli, i do teď se zdravíme, jdeme na kafe. Ale na pracovišti mi vadili. Dávali mi pořád najevo, že jsem cizinka, že oni mají lepší contract, že jsou něco víc. Stejně se chovali i k mým kolegyním imigrantkám.

Jaké máte zkušenosti se zdravotnictvím v Portugalsku?

Na doktory mám štěstí, kamarádky si stěžují, ale já problém nikdy neměla. Platila jsem si soukromé pojištění. Na soukromých klinikách je vše rychlejší. Ty nemocnice vypadají jako z 2.sv. války,ale lidé jsou příjemní.

V jaké míře jsou zdravotnické služby dostupné Vám jako cizince?

Stejně jako Portugalcům.

Jaké jsou rozdíly mezi českým a portugalským systémem?

V České Republice mě odmítli ošetřit, protože nemám zdravotní pojištění. Mají perfektní zařízení, přístroje, ale mají svázané ruce tím pojištěním.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil vztahy k Vaším blízkým v ČR?

Jsem pořád v kontaktu se spolužáky ze základní školy. Kamarádka za mnou jezdí do Portugalska. V Čechách mám maminku, rodinu, jezdím za ní.

Jakým způsobem Váš pobyt v Portugalsku ovlivnil Váš postoj k vlasti?

Cítím se jako Portugalka, kdybych měla děti, budou Portugalci. Do Česka jezdím na dovolenou. Chybí mi jen rodina.

Uvažujete o návratu do ČR?

Nevrátila bych se, i kdybych nebyla s přítelem, zůstala bych tu.